

แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้อง
กับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

พันเอก มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์
รองผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๑๕
กองทัพบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ พันเอก มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พันเอก มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์ **นักศึกษา** วปอ. รุ่นที่ ๖๕

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการถอดแบบบทเรียนจากตัวแบบที่สำเร็จ รวมทั้งนโยบาย แผนงาน เอกสาร คำสั่ง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบเฉพาะกรณี เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ การศึกษาดูงาน และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง และการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน ๔ ครั้ง ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มเยาวชนต้นแบบ และกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูภูมิปัญญา ภาคประชาสังคม ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมจำนวน ๒๕ คน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชน การเผชิญกับปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้เยาวชนยากต่อการเข้าถึงระบบการศึกษา และการบริการของภาครัฐเยาวชนขาดโอกาสเนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน ความมั่นคงทางการเมืองไม่มีเสถียรภาพทำให้เกิดความขัดแย้ง และเกิดความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ ความขัดสนทางด้านเศรษฐกิจทำให้เยาวชนเปลี่ยนทางเลือกจากการเข้ารับการศึกษาหันไปประกอบอาชีพแทน การขึ้นราคาที่บิดเบือนข้อเท็จจริง รวมถึงการบ่มเพาะทำให้กระทบต่อแนวความคิด เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญน้อยต่อการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้น้อย จึงให้ความสำคัญกับการหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าการให้ความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาเป็นหลัก สังคมชุมชนและผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนา มากกว่าการศึกษาด้านวิชาการ นอกจากนั้นแล้ว ภาครัฐยังให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์น้อย โดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเยาวชนอย่างทั่วถึง และ

หลากหลาย ขาดการสนับสนุน หรือช่องทางในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แม้ว่าในปัจจุบัน จะมีการเปิดรับมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงหรือบางกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับสิ่งที่กลุ่มเยาวชนต้องการ และในด้านความต้องการการพัฒนา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องไปในแนวทาง เดียวกัน ที่ต้องการรับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคง ด้วยการให้รัฐบาล กำหนดนโยบายที่ชัดเจน ปฏิบัติจริงจัง ต่อเนื่อง มีหน่วยงานเฉพาะรองรับ ติดตามประเมินผล สนับสนุน เงินงบประมาณที่จำเป็นในการส่งเสริมโครงการด้านการศึกษา การจัดกิจกรรมและการฝึกอบรม และ ต้องการให้มีการคัดเลือกนักศึกษาและผู้ฝึกสอนที่มีคุณสมบัติพร้อมในการเข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้ง ต้องการให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการ สอดคล้องกับความ ต้องการของภูมิภาคและบริบทในแต่ละพื้นที่

นอกจากนั้นแล้วได้มีการเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ เสนอให้ภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการศึกษาจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เพียงพอและทั่วถึง และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ร่วมเสนอโครงการที่เป็นความ ต้องการในแต่ละพื้นที่เพิ่มบทบาทให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึง หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ควรให้ความสำคัญ กับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และควรมีการจัดกิจกรรมสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ และเพิ่มพูนนวัตกรรมทางความคิดให้กับเยาวชน

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เห็นควรให้มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงกำหนดโครงสร้างการบริหารการพัฒนาศักยภาพ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างชัดเจน และนโยบายดังกล่าวควรมีความต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายและ แผนการพัฒนาเยาวชนเป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวที่สอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์ชาติ นอกจากนี้แล้ว ควรมีกระบวนการปรับปรุง พัฒนาระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่ เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาเยาวชนให้มี ความชัดเจนและเป็นเอกภาพควรมีกลไกที่ชัดเจนในการสนับสนุน ประสานงาน ติดตาม กระบวนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความ มั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตามบริบทของพื้นที่ ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตามบริบทของพื้นที่ ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน ในบริบทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีทักษะทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน มีความตระหนัก และรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสันติสุขให้คงอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสังคมไทยโดยรวม

Abstract

Title Guidelines for Developing Youth Potential in the Southern Border Provinces, using Educational Mechanisms for Stability in Alignment with the Context of the Southern Border Provinces

Field Strategy

Name Colonel Manit Paopongchan   **Course** NDC   **Class** 65

The main objectives of this research are: 1) to study the situation related to youth and the need for youth development; 2) To study barriers to youth potential development in the southern border provinces; 3) To determine guidelines for youth potential development in the southern border provinces by using security education mechanisms that are in line with the context of the southern border provinces. We studied the literature review together with various theories related to youth potential development in the southern border provinces from lessons learned from successful models, including policies, plans, documents, instructions, and related research. By conducting qualitative studies on a case-by-case basis. Select a specific sample from the field data collected by interview. The data were collected from interviews with three groups of samples, including youth in the southern border provinces who received formal education; Informal and informal education Model youth groups and teachers and educational personnel. Wisdom Teachers, Civil Society A total of 25 children, youth and stakeholders analyzed the data to propose ways to develop youth potential in the southern border provinces by using security education mechanisms that are in line with the context of the southern border provinces.

The study found that the situation involving youth in the three southern border provinces directly impacted the educational development of youth. Confronting unrest in the three southern border provinces, youth have difficulty accessing education and government services. Youth are disadvantaged due to poor families. Political instability has led to conflict and violence in the area, and economic poverty has led young people to shift their choice from education to careers. Misrepresentation of facts Including incubation, affecting the concept. Obstacles to education development Obstacles to youth potential development in the southern border provinces. From interviews with the samples, the conditions of

problems and obstacles in youth potential development in the southern border provinces were as follows: Most communities place little importance on youth potential development. Most parents are low-income and therefore prioritize earning money to support their families rather than cooperating in youth development. Leave it to the school. Society, communities and parents place more emphasis on religious education than academic education. Other than that, The government also places little emphasis on creative youth groups, especially the financial support for the implementation of youth capacity development activities in a comprehensive and diverse manner. Although there is now more exposure, it is not thorough or some activities are not in line with what the youth group wants. The population and sample were aligned in the same way. To develop the potential of youth through education mechanisms for security by allowing the government to set clear policies. Take it seriously. continue There is a dedicated unit to support monitoring and evaluating the results. Support the budget necessary to promote educational projects. We also want to select qualified students and trainers to participate in the project, as well as key stakeholders to promote and support the implementation in accordance with the needs of the region and the context in each area.

In addition, guidelines for youth capacity development in the southern border provinces have been proposed by using security education mechanisms that are in line with the context of the southern border provinces, namely, proposing that the government responsible for education allocate sufficient and thorough budgets to support youth activities in the southern border provinces, and provide opportunities for youth to propose projects that meet the needs in each area to increase the role of youth in the development of the southern border provinces. The private sector, civil society, and the public sector should focus on youth capacity development in the southern border provinces. Developing the potential of youth in the southern border provinces to develop skills, learning, and enhance innovation in youth.

Policy Recommendations It is appropriate to formulate policies and strategies for youth potential development in the southern border provinces, as well as to establish a management structure for youth potential development in the southern border provinces by using security education mechanisms that clearly correspond to the context of the southern border provinces. And such policies should be continuous. The goals and youth development plans are short-term, urgent, medium-term and long-term plans that are in line with the national strategic plan.

คำนำ

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา ในภาพรวมทั่วไปจะดูเหมือนสถานการณ์ยังคงความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ลดลงก็ตาม ทั้งนี้ เกิดจากผู้อพยพผู้ก่อเหตุรุนแรงยังคงดำรงความพยายามที่บ่มเพาะเยาวชน และตอบโต้เจ้าหน้าที่รัฐในทุกโอกาส เพื่อลดความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งสื่อประเภทต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ ซึ่งจะทำให้แพร่หลายกระจายข่าวสารตามที่ตนเองต้องการได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ลดช่องว่าง และโอกาส ทำให้เยาวชนทราบข้อเท็จจริง สามารถวิเคราะห์และตรวจสอบแยกแยะ และรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ หันมาให้การส่งเสริมสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเป็นวิธีหรือแนวทางหนึ่งเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างการรับรู้ เกิดความเข้มแข็งในสังคม ลดช่องว่างทางความคิด ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นที่ยอมรับ ด้วยหวังอย่างยิ่งว่าจักเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายให้กับกองทัพและรัฐบาล รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

พันเอก

(มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก พลโท ดร.โสภณ ศิริงาม และ พลโท กิตติ คงสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึง ความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ท่านพลเอก สวัสดิ์ ชนะจิตราสกุล ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณ ดร.นवलพรรณ วรรณสุธี ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา สนับสนุนข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย ตลอดจน รวมถึงขอขอบคุณ คุณณัทพร ภูจำนงค์ ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดทำงานวิจัย ตลอดจน บุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนนักศึกษา วปอ.๖๕ ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนในการตอบแบบสอบถาม จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี อนึ่ง ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อย จึงขอมอบส่วนดี ทั้งหมดนี้ให้แก่เหล่าคณาจารย์ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและขอมอบความกตัญญูทเวทิตาคุณ แต่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

พันเอก

(มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)	๖
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๘๐)	๘
แผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)	๑๕
ศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”	๑๖
การศึกษากับการแก้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๒๓
อิสลามกับสถาบันครอบครัว	๒๖
ทฤษฎีการเพิ่มประสิทธิภาพ	๓๐
แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติ	๓๒
การถอดบทเรียน	๓๓
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๖
บทที่ ๓ สภาพการณ์ และสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๗
สถานการณ์ทั่วไป และเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๗
กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง	๔๐
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่ผ่านมา	๔๓
ปัญหาในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน	๔๗
ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน	๔๘
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	๔๙
สรุป	๕๒
บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	
โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้อง	
กับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๕
ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์	๕๕
การถอดบทเรียน	๕๙
สรุป	
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๐
สรุป	๗๐
ข้อเสนอแนะ	๗๔
บรรณานุกรม	๗๖
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒-๑	การถอดบทเรียนทั้ง ๔ ตามช่วงเวลาและวัตถุประสงค์	๓๔
๒-๒	เทคนิคการถอดบทเรียนแต่ละแบบ (แนวทาง, จุดเด่น)	๓๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒-๑	แผนที่กลยุทธ์	๑๑
๒-๒	ศาสตร์พระราช “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”	๑๘
๔-๑	กลุ่มศิลปินของสุไลมาน ยาโมและคณะ จัดกิจกรรมสอนศิลปะให้เยาวชน	๖๐
๔-๒	ผู้นำศาสนา กลุ่มเยาวชน และประชาชน ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักศาสนาที่ถูกต้อง	๖๑
๔-๓	การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับเยาวชน	๖๒
๔-๔	การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรแก่เยาวชน	๖๓
๔-๕	การจัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ เยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์	๖๔
๔-๖	การจัดกิจกรรมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	๖๕
๔-๗	การเปิดเวทีพูดคุยทำความเข้าใจกับทีมเยาวชนในพื้นที่	๖๖
๔-๘	การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่สร้างองค์ความรู้	๖๗
๔-๙	การส่งเสริมให้เยาวชนประสานเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ	๖๘
๔-๑๐	การจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติเยาวชนที่เป็นคนดีและเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนในพื้นที่	๖๙

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)	๖
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๘๐)	๘
แผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)	๑๕
ศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”	๑๖
การศึกษากับการแก้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๒๓
อิสลามกับสถาบันครอบครัว	๒๖
ทฤษฎีการเพิ่มประสิทธิภาพ	๓๐
แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติ	๓๒
การถอดบทเรียน	๓๓
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๖
บทที่ ๓ สภาพการณ์ และสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๗
สถานการณ์ทั่วไป และเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๗
กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง	๔๐
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่ผ่านมา	๔๓
ปัญหาในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน	๔๗
ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน	๔๘
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	๔๙
สรุป	๕๒
บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	
โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้อง	
กับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๕
ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์	๕๕
การถอดบทเรียน	๕๙
สรุป	
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๐
สรุป	๗๐
ข้อเสนอแนะ	๗๔
บรรณานุกรม	๗๖
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๙

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ๔ อำเภอ (จะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย)) เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ละเอียดอ่อน และเชื่อมโยงกันหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และเงื่อนไขต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งผู้เห็นต่างพยายามนำประเด็นเหล่านี้มาบิดเบือน และนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะ เผยแพร่ ให้กับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างปมขัดแย้ง สร้างแนวร่วมการดำเนินงานของกลุ่มผู้เห็นต่าง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของชาติ และยังคงเป็นภัยคุกคามตลอดมา ในปัจจุบันแม้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงและความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ปัญหาด้านการศึกษา, ปัญหาความยากจน, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยังส่งผลให้เยาวชน และประชาชน ในพื้นที่ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิด ทศนคติ และความเชื่อ จนกลายเป็นความขัดแย้งทางสังคม เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาเป็นกลไกหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนผลักดัน แก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการเสริมสร้างความเข้าใจ ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ ได้รับการยอมรับ มีความเท่าเทียมทางสังคม ซึ่งพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี และประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.) ได้เน้นย้ำ และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของภาครัฐ และเอกชน สนับสนุนการแก้ไขปัญห และพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ สนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ ร่วมมือในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพ มีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์และปัญหา เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดระบบการศึกษา ๓ รูปแบบ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เหมือนกับทุกจังหวัดทั่วประเทศ หากแต่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความเข้มข้นในการจัดการเรียนการสอนด้านศาสนา ทั้งในระบบและนอกระบบมากกว่าในภูมิภาคอื่น ในขณะเดียวกันคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ก็จะอยู่ในอันดับรั้งท้าย เยาวชนมักจะให้ความสนใจเรียนต่อในด้านวิทยาศาสตร์น้อยกว่าด้านศาสนา จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายในการปรับแนวคิดของเยาวชน ให้สนใจการเรียนด้านวิทยาศาสตร์ควบคู่กับการเรียนศาสนามากขึ้น อันจะช่วยส่งผลต่อการสร้างการรับรู้ สร้างเสริมความเข้าใจ ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคม แก้ไขปัญหาที่เป็นเงื่อนไข สาเหตุ ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑) ประเด็นความมั่นคง

แผนย่อยที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง แนวทางที่ ๙ การป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ควรที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ปัญหาอย่างหลากหลาย และรอบด้าน สอดคล้องกับสภาพปัญหา และบริบทของท้องถิ่น ใช้หลักคิด แนวทางจากการที่เน้นให้ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและทำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาขับเคลื่อนสร้างความเข้าใจ และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา คุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดำเนินการพัฒนาต่อยอด ยกระดับความรู้ และทักษะชีวิต ให้สามารถประกอบอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ที่มั่นคง สามารถพัฒนาสังคม ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษากิจกรรมเยาวชนที่ประสบความสำเร็จแล้ว ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีจิตอาสา กลุ่มบุหรารายา สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (กลุ่มลูกเหรียญ) สมาคมสร้างสรรค์เยาวชนชายแดนใต้ (กลุ่มसानฝัน) เป็นต้น รวมทั้งการถอดบทเรียนแนวทาง หลักการ และทฤษฎี หลักการ กฎระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาศึกษาวิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ ที่เป็นแนวทางกลาง ๆ นำไปสังเคราะห์ร่วมกับประเด็นที่ได้จากการถอดบทเรียนการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนจากตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อนำไปจัดทำแนวทางการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคง สามารถนำไปใช้ขยายผล ประยุกต์ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของเยาวชนด้วยการสร้างการรับรู้ ให้รู้เท่าทัน ยับยั้งการบ่มเพาะแนวคิดที่บิดเบือนความจริง มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และร่วมขจัดภัยแทรกซ้อนอื่น ๆ เช่น ยาเสพติด ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ ได้รับการยอมรับ ลดความเหลื่อมล้ำ มีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุขซึ่งจะเป็นการหนุนเสริมให้การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นรูปธรรม มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และความต้องการในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ ศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้และเกี่ยวกับเรื่องเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒ ศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ

๑.๓ ศึกษาเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ

๑.๔ ศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมา

๑.๕ ศึกษาปัญหาอุปสรรค

๑.๖ ศึกษาการกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชน

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

วิจัยส่วนบุคคลครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ๔ อำเภอ (จะนะ เทพา นาหวี และสะบ้าย้อย)

๓. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

๓.๑ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๓.๒ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูภูมิปัญญา ภาคประชาสังคม ผู้ปกครอง เด็ก และเยาวชน

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ๕ เดือน (มกราคม – พฤษภาคม ๒๕๖๖)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) และการศึกษาเอกสาร (Document Study) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจะทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล โดยนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการศึกษารูปแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) เพื่อมุ่งสร้างคำอธิบายที่ลึกซึ้งจากจากตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และถอดบทเรียน เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการตรวจสอบสามเส้า ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ใน ๒ ประเด็นสำคัญคือ

๒.๑ การศึกษาสภาพการณ์ และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มจากเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๒.๒ การถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษา จากตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดีอย่างหลากหลาย ใช้การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และกระบวนการถอดบทเรียน จากครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูภูมิปัญญา ภาคประชาสังคม ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน จากตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี

๒.๓ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลและสรุปผลการศึกษาโดยใช้รูปแบบการพรรณานำมาอธิบาย เชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิจัย

ข้อจำกัดของการวิจัย

มีระยะเวลาจำกัด พื้นที่ที่มีความเสี่ยง อาจเป็นอุปสรรคต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบถึงสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย

๒. ทราบปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. ได้แนวทางและข้อกำหนดในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน เป็นรูปธรรม

คำจำกัดความ

ศักยภาพเยาวชน	หมายถึง	ความสามารถหรือสมรรถนะของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่จังหวัดชายแดน
---------------	---------	--

		ภาคใต้ ที่สามารถพัฒนาให้เป็นพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาได้ชัด
พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	พื้นที่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ๔ อำเภอ (อำเภอจะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย)
สถาบันครอบครัว	หมายถึง	พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาและความรู้อบรม, ดูแล, สั่งสอนสมาชิกของครอบครัว ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน มีการพึ่งพา และเกี่ยวเนื่องกันในบางเรื่องหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
การศึกษาเพื่อความมั่นคง	หมายถึง	การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก และเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของเยาวชนทั้งการบ่มเพาะแนวคิดที่บิดเบือนจากความจริง และภัยแทรกซ้อนอื่น ๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม
กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคง	หมายถึง	การขับเคลื่อนกิจกรรมการศึกษาเพื่อความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการร่วมมือและบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมอย่างหลากหลายและเป็นระบบ
เด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๗ ถึง ๑๘ ปี ที่อยู่ในวัยเรียน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ๔ อำเภอ (อำเภอจะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย)
บริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ๔ อำเภอ (อำเภอจะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย) ที่มีความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมที่ตึงาม

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ผลผลิตทางการผลิตของภาคบริการและภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพและสมรรถนะของแรงงานที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ มิติทางสังคมที่การยกระดับรายได้ของประชาชน การแก้ปัญหาด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการขยายโอกาสในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณะยังคงมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ มิติสิ่งแวดล้อมที่การฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และมิติของการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาดความต่อเนื่องและความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงและประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนจากการรวมกลุ่มภายในภูมิภาคและการเปิดเสรีด้านต่าง ๆ ตลอดจน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเชื่อมโยงของระบบนิเวศ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความท้าทายในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่รอบคอบและครอบคลุมเพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๕ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ โดยกำหนดวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพ

ของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคมนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตาม ยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย ๑) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย ๒) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ ๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ๔) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม ๕) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ๖) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้น การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๘๐)

ภัยคุกคามด้านความมั่นคงส่งผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องยกระดับขีดความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทุกมิติ ให้มีความพร้อมรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและรวดเร็ว ทัดเทียมในระดับสากล ท่ามกลางสถานการณ์และแนวโน้มพลวัตความมั่นคงที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น **แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๖ - ๒๕๘๐) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (๐๑) ความมั่นคง** จึงมีเป้าหมายภายใต้กรอบแนวคิดด้านความมั่นคงแบบองค์รวม ให้ประเทศชาติมีความมั่นคงในทุกมิติ และทุกระดับเพิ่มขึ้น รวมทั้งประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุขดีขึ้นสถานการณ์ด้านความมั่นคงภายในประเทศมีความเชื่อมโยงหลายมิติและมีความซับซ้อนมากขึ้น โดยได้รับผลกระทบจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ด้านความมั่นคงในระดับโลกและระดับภูมิภาค ขณะที่ต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงภายในประเทศที่ต้องเร่งแก้ไข เพื่อไม่ให้ขยายเพิ่มเป็นวงกว้าง อาทิ ความมั่นคงของสถาบันหลัก ความขัดแย้งทางการเมือง การทุจริตและคอร์ปชั่น และความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน ประกอบกับประเทศไทยยังมีปัญหาพื้นฐานและปัญหาภัยแทรกซ้อน อาทิ ปัญหา ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติทางทะเล และพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้าน สะท้อนได้จากคะแนนสันติภาพโลกในปี ๒๕๖๔ ประเทศไทย มีค่าคะแนนอยู่ที่ ๒.๒๐๕ ซึ่งอยู่ในอันดับ ๑๑๓ จาก ๑๖๓ ประเทศ ถึงแม้ว่า มีอันดับดีขึ้นจากปี ๒๕๖๓ แต่ก็จัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีสันติภาพปานกลาง นอกจากนี้ ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศที่สามารถสะท้อนได้จากความอยู่ดีมีสุขของประชากร พบว่า ในปี ๒๕๖๔ ประเทศไทยอยู่ใน

อันดับที่ ๕๔ จาก ๑๔๙ ประเทศ มีค่าคะแนนอยู่ที่ ๕.๙๘๕ คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนลดลงจากปี ๒๕๖๓ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาความมั่นคงแบบองค์รวมภายในประเทศให้ดีขึ้นในทุกมิติ สามารถรับมือภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การพัฒนาประเทศไทยในมิติอื่น ๆ ยังคงดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงต้องเร่งดำเนินการเชิงรุกต่าง ๆ อย่างบูรณาการ อาทิ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานด้านความมั่นคง การสร้างตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันหลัก การให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงของประเทศ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การมีกลไกสำหรับการบริหารจัดการข้อมูลที่เป็นของภาคส่วนต่าง ๆ และสำหรับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๖ - ๒๕๘๐) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)

ประเด็น (๐๑) ความมั่นคง จึงเป็นกลไกที่สำคัญเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางในภาพรวมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนตามที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงกำหนด โดยใช้แนวคิด “ความมั่นคงแบบองค์รวม” ซึ่งได้ขยายขอบเขตความมั่นคงของชาติให้ครอบคลุมเกี่ยวข้องกับมิติต่าง ๆ ในทุกองคาพยพ โดยจะเน้นการดำเนินการให้ “ปัญหาเก่าหมดไป ปัญหาใหม่ไม่เกิด” เอื้อต่อการบริหารประเทศมากยิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานด้านความมั่นคง บูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ และพัฒนาปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการและขับเคลื่อนงานด้านความมั่นคงของประเทศ ให้เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ในการที่จะขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งมีแผนย่อย ๕ แผนย่อย คือ ๑) การรักษาความสงบภายในประเทศ ๒) การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ๓) การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๔) การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมทั้งองค์กรภาครัฐและมิใช่ภาครัฐ และ ๕) การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

แผนย่อยที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด คือ แผนย่อยที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง แนวทางที่ ๙ การป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มุ่งจัดการกับเงื่อนไขปัญหาที่มีอยู่เดิมทั้งปวงให้หมดสิ้นไป และเฝ้าระวังมิให้เกิดเงื่อนไขใหม่ขึ้น โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา มาเป็นกรอบแนวทางนำในการดำเนินงานแก้ไขและป้องกันปัญหา ตลอดจนการผลักดันยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่สาเหตุอย่างแท้จริง พร้อมนำความสงบสันติสุขอย่างยั่งยืน กลับคืนสู่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนทั้งประเทศ และนานาชาติต่อไป โดยมีแนวคิดในการดำเนินการที่สำคัญ ประกอบด้วย (๑) การมุ่งดำเนินการต่อจุดศูนย์กลางหลักของปัญหาและแนวทางการปฏิบัติของขบวนการในพื้นที่ ด้วยการลดขีดความสามารถของขบวนการและแนวร่วมในทุกระดับ (๒) ดำเนินการป้องกันเหตุรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ และกับประชาชนกลุ่มเสี่ยง (๓) ระวังยับยั้งการบ่มเพาะเยาวชน เพื่อจัดตั้งมวลชนสนับสนุนในอนาคต (๔) ยุติการขยายแนวคิดที่ถูกบิดเบือนจากหลักศาสนาที่ถูกต้อง และ (๕) ให้ความสำคัญกับการขยาย

ความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ นานาชาติและภาคประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๖)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๘๐)

การให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนรวมถึงเยาวชนได้มีการกล่าวถึงอ้างอิงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ ในหมวดหมู่ที่ ๑๒ ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต โดยรวมดังต่อไปนี้

๑. สถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมา

การพัฒนากำลังคนของไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นสังคมสูงวัย ส่งผลให้ประเทศจะขาดกำลังคนในเชิงปริมาณ ประกอบกับผลิตภาพแรงงานที่ลดลงในช่วงโควิด-๑๙ เพิ่มปัญหาด้านกำลังคนเชิงคุณภาพ จนอาจเป็นข้อจำกัดในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเติบโตของนวัตกรรมแหล่งความรู้ระดับโลกออนไลน์ที่มีต้นทุนและราคาต่ำ วงจรชีวิตของความรู้สั้นลงโดยเฉพะาด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเร็ว และแนวโน้มความต้องการเรียนรู้ตามความสนใจรายบุคคล รวมถึงภาคเอกชนที่เริ่มให้ความสำคัญกับการสรรหาและการจ้างงานตามสมรรถนะในการทำงานมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา อีกทั้ง สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตและพฤติกรรมของคน และสะท้อนถึงบทบาทของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งในการร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่ยังคงขาดการสนับสนุน ที่มีประสิทธิภาพจากภาครัฐ จึงต้องเร่งขยายผลและต่อยอดประเด็นการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพลิกโฉมกำลังคน สมรรถนะสูงที่มีภาวะผู้นำสูง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศได้

การพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยที่ผ่านมาได้มีความพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทั้งการยกระดับมาตรฐานการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและการพัฒนานวัตกรรม การเรียน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมที่เป็นแบบอย่างด้านการศึกษา ทำให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระ ควบคู่กับมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมภาคีการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา และการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษาในหลายรูปแบบ อาทิ การจัดการศึกษา ทวิภาคี สหกิจศึกษา รวมถึงความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยค้นหาเด็กและผู้เรียน ที่ด้อยโอกาส และจัดสรรเงินอุดหนุนผ่านกลไกของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เอื้อให้การจัดการศึกษามีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น อาทิ พระราชบัญญัติ

ปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๒ ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ....

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยยังคงต้องมีการยกระดับการพัฒนาในแต่ละช่วงวัย ได้แก่ **เด็กตั้งแต่ในครรภ์ถึงปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการดีขึ้น** แต่ยังคงต้องสร้างทักษะด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของสมอง รวมถึงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานมากขึ้น ช่วงวัยเรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ใกล้เคียงกัน การเรียนรู้ในระบบยังไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งขาดความเชื่อถือในระบบการศึกษา จึงต้องสร้างโอกาสให้ได้รับการพัฒนาความรู้ตามแนวทางพหุปัญญาพร้อมทั้งสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการศึกษา เพื่อสร้างการเติบโตของความคิด และการพัฒนาตนเองให้ทำสิ่งใหม่ ๆ ระดับการอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา พบว่าการผลิตกำลังคนยังมีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน ถึงแม้ว่าการอาชีวศึกษาจะมีการปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อดึงดูดคนเก่งเข้ามาเรียน อาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี แต่ยังมีข้อจำกัดในการเรียนต่อในระดับ ปวส. อีกทั้งค่าจ้างที่จ่ายตามคุณวุฒิการศึกษายังไม่สามารถดึงดูดให้มีผู้เรียนเพิ่มขึ้นได้ ในขณะที่มหาวิทยาลัยประสบปัญหานักศึกษาน้อยลง และมีความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้การจัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ มีต้นทุนการดำเนินงานต่ำและตอบสนองความต้องการได้เป็นรายบุคคล มหาวิทยาลัยจึงไม่สามารถมุ่งเฉพาะกลุ่มนักศึกษาในระบบได้อีกต่อไป ต้องเปลี่ยนเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นประสบการณ์สำหรับคนทุกช่วงวัย ให้เข้าถึงได้จากทุกที่ และทุกเวลา รวมทั้งมีต้นทุนที่ไม่สูงเกินไปจนเป็นอุปสรรคในการเข้าถึง นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ทำให้ต้องปิดโรงเรียนเป็นเวลานาน มีผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนทุกระดับชั้น เกิดภาวะการถดถอยของการเรียนรู้ที่มีแนวโน้มการเกิดขึ้นซ้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วัยแรงงาน เผชิญความท้าทายจากการขาดกำลังคนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะความสามารถในงานหรือขีดความสามารถตามตำแหน่งงาน ทักษะในการใช้ชีวิต การแก้ปัญหา การมีแนวคิดของผู้ประกอบการมากขึ้น รวมถึงความสามารถในการบริหารตัวเอง และการบริหารคนเพื่อทำงานร่วมกัน การนำทักษะของสมาชิกทีมที่หลากหลายมาประสานพลังรวมกัน ในการปฏิบัติงานได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบมีสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ ๕๒ ของแรงงานทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากการเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน และผู้ที่ทำงานอิสระเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เป็นครั้งคราว หรือแรงงานแบบกิ๊ก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ที่ต้องสร้างแรงจูงใจให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงวัย ยังมีศักยภาพในการทำงานและต้องการพัฒนาตนเองหลังเกษียณ

การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูงเพื่อพลิกโฉมประเทศไปสู่การขับเคลื่อนที่ใช้นวัตกรรมเป็นฐาน มีหลายปัจจัยที่สนับสนุน ทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีบทบาทในการเรียนรู้และเสริมสร้างสมรรถนะมากขึ้น มีสถาบันการศึกษาและแพลตฟอร์มฝึกอบรมจำนวนมาก รวมถึงคนไทยมีความคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นที่สามารถฝึกอบรมทั้งการฝึกซ้ำและการฝึกยกระดับเพื่อเพิ่มสมรรถนะ อย่างไรก็ตามยังขาดระบบฐานข้อมูลอุปสงค์และอุปทานกำลังคนของประเทศ และข้อมูลสมรรถนะที่จำเป็นในการทำงานของแต่ละอาชีพ เพื่อการวางแผนจัดการเรียนและการอบรม

๓. การยกระดับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้มาตรฐาน และจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ สำหรับ การดำเนินงาน เพื่อให้เป็นกลไกการพัฒนาเด็กปฐมวัยรายพื้นที่ที่มีคุณภาพ

๔. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดูแลปกป้องเด็กปฐมวัย ให้มี พัฒนาการที่ดี รอบด้าน สติปัญญาสมวัย โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน รวมถึงพัฒนาระบบสารสนเทศได้กรายบุคคลเพื่อการส่ง ต่อไปยังสถานศึกษาและการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

กลยุทธ์ย่อยที่ ๑.๒ พัฒนาผู้อยู่ในช่วงวัยการศึกษาระดับพื้นฐานให้มีความตระหนักรู้ใน ตนเอง มีทักษะดิจิทัลและมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การดำรงชีวิตและการทำงาน โดย

๑. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ และขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียน สามารถจัดการตนเอง มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถรวมพลังทำงานเป็นทีม มีการคิดขั้นสูง ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติโดยนำร่องกับสถานศึกษาที่มีความพร้อม และ มีมหาวิทยาลัยในพื้นที่สนับสนุน ความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ

๒. การยกระดับการอาชีวศึกษา โดยการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ร่วมกับ กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ และสถาบันอุดมศึกษาสายปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามความ ต้องการของตลาดงาน มีงานทำและมีรายได้ตามสมรรถนะ และเป็นผู้ประกอบการใหม่ได้

๓. การยกระดับการผลิตและพัฒนาครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวางแผน จำนวนความต้องการครูในแต่ละสาขา พัฒนาหลักสูตรการผลิตครูที่มีการเตรียมความพร้อมด้าน วิชาการและด้านทักษะ การจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ พัฒนาระบบการคัดกรองที่สะท้อน สมรรถนะวิชาชีพครู ปรับบทบาทของครูจาก “ผู้สอน” เป็น “โค้ช” ที่อำนวยความสะดวกโดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง และมุ่งสู่การยกระดับครูวิชาชีพชั้นสูง

๔. การปรับปรุงระบบวัดและประเมินผู้เรียนให้มีความหลากหลายตามสภาพจริง ตลอดจน มีการประเมินการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนเป็น รายบุคคล ที่เชื่อมโยง สู่การทำงานในอนาคต

๕. การพัฒนาระบบสนับสนุนการเรียนรู้โดย ๑) การแก้ไขภาวะการถดถอยของความรู้ ในวัยเรียน โดยสถานศึกษาพัฒนาแนวปฏิบัติและระบบสนับสนุนที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการ จัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และการเรียนรู้ที่บ้านในสถานการณ์ฉุกเฉิน ๒) การพัฒนาระบบแนะ แนวให้มีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาครูและผู้ประกอบอาชีพแนะแนวให้สามารถร่วมวางแผนเส้นทางการ เรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด ๓) พัฒนา สถานศึกษาและสร้างสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างปลอดภัย ทั้งในสังคมจริงและสังคมเสมือน โดย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข บนหลักของการ เคารพความหลากหลายทั้งทางความคิด มุมมองของคนระหว่างรุ่น และอัตลักษณ์ส่วนบุคคล เพื่อการ วางอนาคตในการพัฒนาประเทศร่วมกัน การส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีวิตในโรงเรียน ให้หลีกเลี่ยง ยาเสพติด การพนัน และมีแนวปฏิบัติในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะจากการ ถูกกระทำโดยวิธีรุนแรง ทั้งทางกาย ทางวาจา และการกลั่นแกล้งในรูปแบบต่าง ๆ ๔) การปรับปรุง ระบบการจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็น

สำคัญ และอยู่บนหลักความเสมอภาค และเป็นธรรม รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและดิจิทัลให้มีความครอบคลุมในทุกพื้นที่ ๕) การกระจายอำนาจ ไปสู่สถานศึกษาและเพิ่มบทบาทของภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการสนับสนุน การจัดการศึกษา โดยปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ที่เอื้อให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหาร ด้านการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร รวมทั้งขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรม ทางการศึกษาตามบริบทของโรงเรียนและพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในการจัดการเรียนรู้ และการร่วมลงทุนเพื่อการศึกษา ๖) การส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษ โดยพัฒนาระบบเสาะหาและกลไกการบริหารจัดการและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษตามแนวคิดพหุปัญญา อย่างเป็นระบบ อาทิ การสนับสนุนทุนการศึกษาต่อ ผึกประสบการณ์ทำงานวิจัยในองค์กรชั้นนำ ตลอดจนส่งเสริม การทำงานที่ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มศักยภาพ ๗) ผู้มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสและเข้าถึงการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยสถานศึกษา จัดการศึกษาที่หลากหลายและเหมาะสมเฉพาะกลุ่มให้เป็นทางเลือก แก่ผู้เรียนเพื่อยุติการออกกลางคัน และพัฒนากลไกสนับสนุนรวมถึงการปรับกฎระเบียบให้เอื้อต่อภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรในการดูแลกลุ่มผู้มีความต้องการพิเศษ อาทิ การวางแนวทางให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถานฝึกอบรม หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาผู้ต้องคำพิพากษา

๖. การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมไทยให้สอดคล้อง เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นพื้นฐานของสังคมไทย และเป็น “ซอฟต์แวร์เวอร์” ในการสื่อสารภาพลักษณ์ของประเทศไทยและนำเสนอความเป็นไทยสู่สากล

กลยุทธ์ย่อยที่ ๑.๓ พัฒนาผู้เรียนช่วงวัยการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีสมรรถนะที่จำเป็น และเชื่อมโยงกับโลกของการทำงานในอนาคตและการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดย

๑. ปฏิรูประบบอุดมศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามอุปสงค์ โดยการ จัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียน มีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษา มาตรฐานการ อุดมศึกษา และระบบประกันคุณภาพการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบและระดม ทรัพยากรจากภาคเอกชน ในการจัดการศึกษา

๒. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ในการแก้ปัญหาภาวะการณ์ถดถอยของการ เรียนรู้จากการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ เชื่อมโยงโลกของการเรียนและการทำงานตลอดชีวิตด้วยการ จัดการเรียนรู้ ตามความสนใจรายบุคคล สร้างและขยายความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่าง ภาครัฐและเอกชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ด้วยกลไกนวัตกรรมการศึกษา ขั้นสูง เพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ พัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาบุคลากร รองรับการพัฒนาที่เข้าใจบริบทสังคมและชุมชนใน ท้องถิ่น

๓. การเชื่อมโยงระบบและกลไกการทำงานวิจัย ของเครือข่ายวิจัยกับศูนย์ความเป็นเลิศ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อรวมนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้นนำในระดับโลกทำงานพัฒนาและ ต่อยอดงานวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทำงานร่วมกับนักวิจัยและ ผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ ในรูปแบบบริษัทโฮลดิ้งเพื่อการพัฒนาธุรกิจฐานนวัตกรรม รวมถึงผลักดันให้

สถาบันอุดมศึกษาทำงานวิจัยร่วมกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคการผลิตและบริการให้สามารถปรับสู่เศรษฐกิจฐานความรู้และนวัตกรรม เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และเรียนรู้เทคโนโลยีเสมือน เพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับโลกอนาคต

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลยุทธ์ย่อยที่ ๓.๑ พัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย

๑. ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่าง ๆ สร้างและพัฒนาเมืองเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สร้างสรรค์ ที่หลากหลาย ทั้งพื้นที่กายภาพ และพื้นที่เสมือนจริง โดยกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสม เพื่อให้สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ สร้างพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีสาระที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทุกกลุ่ม ครอบคลุมทุกพื้นที่ เข้าถึงได้ง่ายทั้งพื้นที่กายภาพ และพื้นที่เสมือนจริง เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและแสดงศักยภาพอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างค่านิยม และพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒. สร้างสื่อการเรียนรู้ที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยการสร้างสื่อที่ใช้ภาษาถิ่นเพื่อให้ประชาชนที่ไม่ได้ ใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักเข้าถึงได้ สื่อทางเลือกสำหรับผู้พิการทางสายตาและผู้พิการทางการได้ยิน รวมถึงสนับสนุนกลุ่มประชากรที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจให้เข้าถึงสื่อในราคาที่เข้าถึงได้

๓. การพัฒนาระบบธนาคารหน่วยกิตของประเทศให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถเชื่อมโยง การเรียนรู้ในทุกระดับและประเภททั้งในระบบสายสามัญ สายอาชีพ การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ตั้งแต่มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา และนอกระบบ เพื่อสร้างความคล่องตัว และเปิดทางเลือก ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทุกระดับ

๔. กำหนดมาตรการจูงใจ ให้ประชาชนพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจัดให้มีแหล่งเงินทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ การพัฒนาเครดิตการฝึกอบรมสำหรับคนทุกกลุ่ม การจัดสรรสิทธิพิเศษในการเข้ารับบริการฝึกอบรม การเข้าชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมให้เอกชนที่ผลิตนวัตกรรมทางการศึกษา จัดทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยกำหนดเงื่อนไขการใช้ผลิตภัณฑ์โดยไม่มีค่าใช้จ่าย กลยุทธ์ย่อยที่ ๓.๒ พัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติโดยจัดทำข้อมูลและส่งเสริมการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนเส้นทางการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อ ๗ จุดมุ่งหมายในอนาคตของตนเอง และสามารถเทียบโอนประสบการณ์ได้ทั้งนี้ ให้มีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในทุกระดับให้มีความเข้าใจ และมีสมรรถนะในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษที่มีความต้องการที่ซับซ้อน

แผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นภารกิจงานด้านความมั่นคงสำคัญที่จะต้องเร่งขับเคลื่อนให้ บรรลุเป้าหมายในการเสริมสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขของประชาชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.

๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) รวมทั้งนโยบายและแผนรองรับที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นด้านความมั่นคง ที่มุ่งจัดการกับเงื่อนไขปัญหาที่มีอยู่เดิมทั้งปวงให้หมดสิ้นไป และเผื่อระวางมิให้เกิดเงื่อนไขใหม่ขึ้น กรอบนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่มุ่งบรรลุในการเป็น “ชาติที่มั่นคง” ซึ่งหมายรวมให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๖) ที่มุ่งให้ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความปลอดภัยและมีสันติสุขบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การดำเนินงานที่ผ่านมา สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ในฐานะที่ได้รับมอบหมายในการกำกับดูแลนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕ เป็นเครื่องมือในการบูรณาการงานในห้วง ๕ ปีแรกของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ตามนโยบายและแผนหลักที่เกี่ยวข้องข้างต้น ซึ่งปรากฏผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ สถานการณ์ความรุนแรงและจำนวนผู้บาดเจ็บ/เสียชีวิตลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ประชาชนผู้เห็นต่างจากรัฐมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาเพิ่มขึ้น ภาคส่วนต่างๆ ให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างดี รวมทั้งได้เพิ่มจำนวนพื้นที่ที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม และระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาที่เป็นผลจากเงื่อนไขที่มีอยู่เดิมคลี่คลายลงมาโดยลำดับ และมีสถานะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่ในระยะต่อไป ในการดำเนินงานของ สมช. ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) แทนแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕ ที่สิ้นสุดลง โดยได้คำนึงถึงสถานะแวดล้อมและแนวโน้มสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งนโยบายและแผนหลักที่เกี่ยวข้องอันส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดจุดเน้นของแผนงานและโครงการรองรับ ขณะเดียวกัน ได้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างการขับเคลื่อนงานตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๙/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔ ควบคู่กับแนวทางการขับเคลื่อนงานตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔-๕ และ ๙ ที่กำหนดให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการด้านความมั่นคง และด้านการพัฒนารองรับการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ตามลำดับ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพในการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ ฉบับนี้ จึงมุ่งเน้นการพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้อง เพื่อการบูรณาการการทำงานร่วมกันของ สมช. กอ.รมน. และ ศอ.บต. ในการดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าวทุกชั้นตอนก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการเปลี่ยนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ให้สามารถบรรลุตามเจตนารมณ์และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยที่แผนปฏิบัติการฯ ในฐานะเป็นแผนระดับที่ ๓ ได้นำกรอบแนวคิดของยุทธศาสตร์ชาตินโยบายและแผนหลักข้างต้น โดยเฉพาะนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๖) ที่เป็นกรอบทิศทางในการแก้ไขปัญหาหลักตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ และได้ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสภาความมั่นคง

แห่งชาติครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ซึ่งอาศัยกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนมาใช้ในการกำหนดแผนงานสำคัญ ภายใต้แผนปฏิบัติการฯ ที่ครอบคลุมมิติงานด้านความมั่นคงและมิติด้านการพัฒนา ทั้งการพัฒนาเสริมความมั่นคงและการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่โดยยังคงดำรงไว้ ซึ่งความต่อเนื่องของวัตถุประสงค์ เป้าหมายสำคัญตามแผนปฏิบัติการฉบับที่กำลังสิ้นสุดลง ควบคู่กับการพิจารณาปรับให้สอดคล้องกับจุดเน้นภายใต้นโยบายและแผนหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดจุดศูนย์ดุลของการแก้ไขปัญหาที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางและกำหนดเป้าหมายภาพรวม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องที่มุ่งเน้นงานสำคัญ ในระยะ ๕ ปีต่อไป (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) คือ การขจัดเงื่อนไขปัญหาความหวาดระแวง ความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ให้หมดไป รวมทั้งการยุติเหตุความรุนแรงในพื้นที่โดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ในภาพรวมแผนปฏิบัติการฯ มีการกำหนดแผนงานรองรับรวมทั้งสิ้น ๘ แผนงาน จำแนกเป็นมิติด้านความมั่นคง ๓ แผนงาน ซึ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพงานข่าวกรอง การลดเหตุรุนแรงควบคู่กับการสร้างความปลอดภัย และการขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะที่มิติด้านการพัฒนา ๔ แผนงาน คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวก การพัฒนาตามศักยภาพพื้นที่ควบคู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และการเสริมสร้างความเข้าใจและประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนกำหนดให้มีมิติด้านการบริหารจัดการภาครัฐ โดยเน้นการพัฒนาภูมิภาคภาครัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ ให้มีประสิทธิภาพด้วยหลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้ ในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ จำเป็นต้องมีการบูรณาการขับเคลื่อนงานอย่างประสานสอดคล้อง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนงาน และให้สำนักงบประมาณพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการฯ ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔ และมาตรา ๙ ของพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกอบกับมาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ และมาตรา ๑๖ ของพระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙ (สภาความมั่นคงแห่งชาติ. ๒๕๖๖)

ศาสตร์พระราช “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เป็นวิธีการแห่งศาสตร์พระราชเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้เป็นวิธีการทรงงานมาตลอดรัชสมัย อย่างไรก็ตาม คำว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เริ่มติดหูคนไทยในครั้งแรกที่พฤษภาคม และหลายคนก็เข้าใจผิดไปเสียอีกว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ใช้ได้เฉพาะการพัฒนาในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งไม่เป็นความจริง พื้นที่พฤษภาคม อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๐๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่พฤษภาคม มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี ใช้ประโยชน์ไม่ได้ ถูกปล่อยรกร้างมานาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จพระราชดำเนิน ได้ทรงศึกษาแผนที่ ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ หลังจากนั้นได้ทรงสนทนากับบวแดง ปูเต๊ะ ซึ่งได้ตอบคำถามถวายพระองค์ ได้ให้ข้อมูลของพระองค์ โดยที่ทรงศึกษาจนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทรงเยี่ยมเยียนราษฎรจนได้รับการยอมรับและมีผู้ถวายที่ดินเพื่อเข้าร่วมโครงการพระราชดำริเรียกว่าทรงงานอย่างเข้าใจ นำมาสู่การพัฒนาที่ได้ผลในท้ายที่สุด

พลอากาศเอก กำธน สินธวานนท์ อดีตองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เขียนไว้ในบทความ “พระมหากษัตริย์นักคิด...นักปฏิบัติเพื่อความสุขของประชาชน” ความว่า “ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภว่า “**ฉันครองราชย์สองปีแรก ฉันไม่มีผลงาน เพราะฉันยังไม่รู้ว่าราษฎรต้องการอะไร**” เป็นที่ประจักษ์ว่า ทรงมองการเป็นพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องของงาน เป็นพระราชภาระ ที่จะสนองความต้องการของราษฎร เพื่อราษฎรจะได้ดำรงชีวิต อย่างมีความสุขและการที่จะทรงงานให้ได้ผลตรงเป้าหมายได้นั้น ต้องทราบว่า “ประชาชนต้องการอะไร” การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้น ทรงยึดวิธีการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาตลอดรัชสมัย ดังที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและอดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เขียนไว้ในบทความ “ประสบการณ์สนองพระราชดำริเรียนรู้ หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ความว่า “พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “**ต้องระเบิดจากข้างใน**” นั่นคือต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว .....ทรงใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นคือ ก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการทำดำเนินการนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้เข้าไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้ว จะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย

ดังนั้น จะเห็นว่าเป็นการสื่อสารสองทางทั้งไปและกลับ ถ้าสามารถทำสองประการแรกได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดี เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ”

หลักการทรงงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนานั้น ทรงใช้กับทั้ง คน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มีความลุ่มลึกและมีโครงการพระราชดำริหรืองานอื่นที่ทรงทำเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน ผู้เขียนสรุปวิธีการแห่งศาสตร์พระราชฯ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ดังนี้

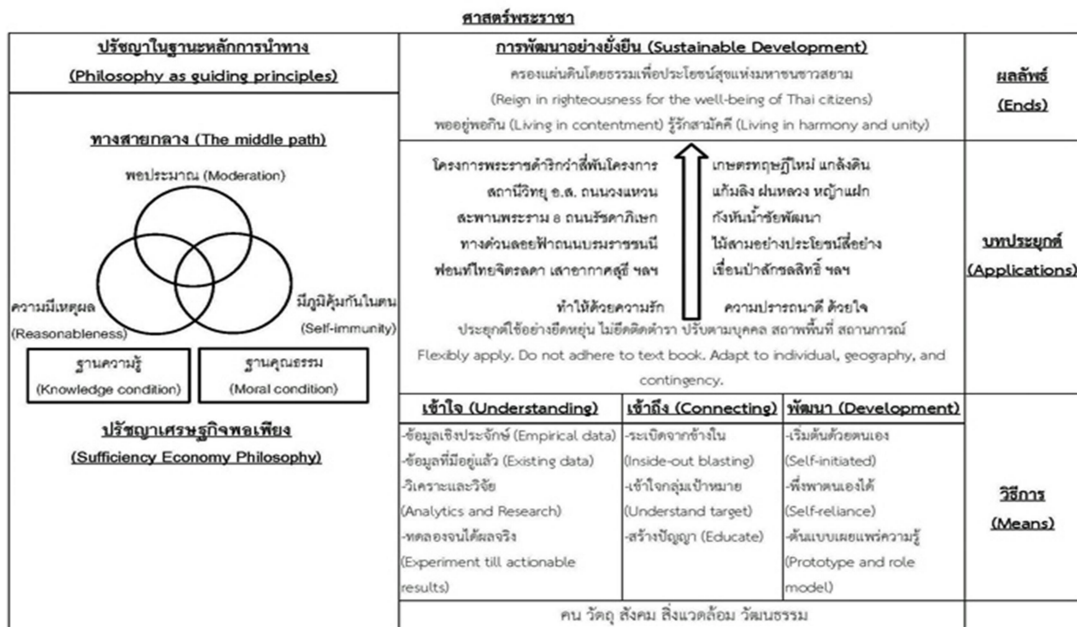
เข้าใจ (Understanding)

เข้าใจ (Understanding) นั้นประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) การใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (Existing data) ๒) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) ๓) การวิเคราะห์และวิจัย (Analytics and Research) และ ๔) การทดลองจนได้ผลจริง (Experiment till actionable results)

๑. การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (Existing data) ทรงสนใจค้นคว้าหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และทรงรับฟังข่าวสารจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะแผนที่ทรงตรวจสอบความถูกต้องของแผนที่ทุกครั้งที่เสด็จทอดพระเนตรสภาพพื้นที่จริง เมื่อเสด็จประทับบนเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งก็ทรงทอดพระเนตรและตรวจสอบ หากไม่ถูกต้องจะทรงส่งข้อมูลให้หน่วยราชการ เช่น กรมแผนที่ทหารไปดำเนินการแก้ไข ในทางวิทยาการข้อมูล (Data Science) นั้น การทำความสะอาดข้อมูล (Data cleaning) มีความจำเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงทำ

เช่นนั้นมาโดยตลอด เช่น ทรงสอบถามความถูกต้องของแผนที่กับพระสหายแห่งสายบุรีเมื่อเสด็จพยุ
 แฉม แฉม ที่ปัตตานี เป็นต้น บรรดานักสถิติต่างทราบกันดีว่าเมื่อใส่ข้อมูลที่ไม่สะอาดเข้าไป วิเคราะห์ดีใช้
 แบบจำลองได้อย่างไรก็ได้แบบจำลองขยะออกมา เช่น (Garbage-in, Garbage out (GIGO) model)
 อันแสดงให้เห็นว่าทรงใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ได้อย่างลึกซึ้งเช่นเดียวกันกับที่มีความรู้ทาง
 สถิติศาสตร์อย่างลุ่มลึก ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ใช้หากแต่เป็นผู้ใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างผู้มีความรู้ รมัตถะวัง
 รอบคอบเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งแม้แต่นักวิทยาการข้อมูลที่มีอาชีพตั้งกล่าวโดยตรงยังรู้สึกเบื่อหน่ายและต้อง
 ใช้เวลามากเป็นพิเศษในการทำความสะอาดข้อมูลดังกล่าว การที่ทรงแก้ไขความถูกต้องของข้อมูลที่มี
 อยู่แล้ว เช่น การแก้ไขแผนที่นั้นสะท้อนให้เห็นถึงพระนิสสัยในการทรงงานอย่างมีวิริยะและมีความ
 เข้าใจในวิชาการเป็นอย่างดี

แผนภาพที่ ๒-๒ ศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

ที่มา :

๒. การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ภูมิพลอดุลยเดชทรงเอาพระทัยใส่ในการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะระบบสถิติ
 ททางการ (Official statistics) และการการสำมะโนประชากร (Census) และสถิติศาสตร์ศึกษา
 (Statistical Education) ทรงมีความรู้ความเข้าใจอย่างลุ่มลึกถึงความสำคัญของการใช้สถิติในการ
 พัฒนา ทรงรับเป็นพระราชภาระในการแก้ไขปัญหาและวางระบบดังกล่าว โดยทรงติดต่อกับ
 Rockefeller foundations โดยมีพระราชปรารภขอความช่วยเหลือจาก Dr. David Rockefeller
 ให้ช่วยส่ง Dr. Stacy May ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติมาช่วยประเทศไทยในราชการสถิติเพื่อการพัฒนา
 ประเทศและจัดตั้งคณะสถิติประยุกต์ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศาสตราจารย์บุญชนะ
 อรรถการ อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ท่านแรกได้บันทึกไว้ว่า

“เวลานั้นประเทศไทยกำลังตื่นตัวที่จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานดำริแก่ประธานกรรมการบริหารสภาพพัฒนา

การเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ ม.ล.เดช สนิทวงศ์ ม.ล. เดช ท่านก็บอกผมว่าในหลวงมีพระราชดำริในการพัฒนานั้นต้องใช้ข้อมูล ใช้สถิติมาก และถ้ามีการตั้งสถาบันขึ้นมาสอนวิชาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นการให้วิชาในการสร้างคนเตรียมไว้เพื่อจะส่งเสริมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมการเมืองเป็นไปได้ดีเร็วขึ้น”

พระราชดำริเรื่องการประยุกต์ใช้สถิติศาสตร์ในการวิเคราะห์/ประเมินโครงการ เพื่อการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและประเทศชาตินั้นคงฝังแน่นในพระราชหฤทัยดังที่ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ครั้งแรก เมื่อวันที่ พุทธศักราชที่ ๑๙ พุทธศักราชที่ ๑๙ พุทธศักราช ๒๕๑๓ ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ความว่า “...เดิมทีเดิยข้าพเจ้าตั้งข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศไว้ว่า ในการทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่างๆ จะต้องอาศัยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นหลัก และจะต้องใช้นักสถิติที่มีความรู้ความสามารถขั้นสูงเป็นผู้ปฏิบัติ...”

๓. การวิเคราะห์และวิจัย (Analytics and Research) โครงการพระราชดำริที่ว่า สืบค้นโครงการนั้นอาศัยการวิเคราะห์และการวิจัย สร้างองค์ความรู้ที่มั่นใจว่าได้ผลก่อนที่จะนำไปปฏิบัติจริง โครงการพระราชดำริโครงการหนึ่งที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการวิจัยมากที่สุดโครงการหนึ่งคือโครงการหลวง (Royal Project) โดยเฉพาะการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกพืชเมืองหนาวและการเลี้ยงสัตว์จากเมืองหนาว เช่น ปลาเทราท์ มีการจัดตั้งสถานีวิจัยโครงการหลวง และสถานีเกษตรหลวงมากมาย การค้นคว้าวิจัยดังกล่าว รวมไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว ไปจนถึงการวิจัยตลาด ผลสำเร็จจากการวิจัยทำให้โครงการหลวงมีความก้าวหน้ามาก ทำให้แก้ปัญหาการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอยบนพื้นที่สูง ทำให้คนไทยได้บริโภคสินค้าคุณภาพสูงและทดแทนการนำเข้าได้มหาศาล

๔. การทดลองจนได้ผลจริง (Experiment till actionable results) พระดำหนัก จิตรลดาโรฐาน แตกต่างจากพระราชวังของพระมหากษัตริย์อื่น ๆ ทั่วโลก สวนจิตรลดาเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งขึ้น มีทั้งการเลี้ยงโคนม ทำนา ปลูกต้นยางนา ปลูกป่า ทดลองทำโรงสี ทดลองทำนมผงอัดเม็ด ผลิตถ่านชีวภาพ และอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งหมดนี้ทรงทดลองจนกว่าจะทรงมั่นใจว่า ได้ผลดีจริง นำไปใช้งานได้จริง จึงทรงเผยแพร่ต่อไป ความใส่ใจพระทัยในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือวิศวกรรมศาสตร์นั้นแสดงให้เห็นเด่นชัดตลอดพระชนม์ชีพ บางโครงการทดลองใช้เวลาทดลองยาวนานสิบสามถึงสิบสี่ปี เพื่อให้มั่นใจว่าทำแล้วได้ผลจริง เช่น การทำฝนหลวงหรือฝนเทียม ก่อนที่จะนำไปสร้างต้นแบบหรือขยายผลให้ความรู้แก่ประชาชนที่จะทำต่อเองได้ ทรงต้องมั่นใจผลของการทดลองว่าได้ผลจริงก่อนเผยแพร่หรือถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ประชาชน

เข้าถึง (Connecting)

เข้าถึง (Connecting) นั้นประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๓ องค์ประกอบ คือ ๑) ระเบิดจากข้างใน (Inside-out blasting) ๒) เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Understand target) และ ๓) สร้างปัญญา (Educate)

๑. ระเบิดจากข้างใน (Inside-out blasting) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงต้องการให้การพัฒนาเป็นการระเบิดจากข้างใน หมายความว่า ให้ประชาชนหรือชุมชน

ที่เข้าไปพัฒนาหรือทำงาน เกิดการปรับตัวที่จะพัฒนาตนเองเสียก่อน ไม่ใช่สิ่งที่ทางราชการเข้าไปบังคับให้ประชาชนหรือชุมชนทำ ซึ่งจะไม่ยั่งยืน จึงทรงเน้นการพัฒนาคน ให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองก่อน แล้วจึงเข้าไปพัฒนาเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการเข้าถึงก่อนจะพัฒนา ไม่ใช่เน้นการพัฒนาเข้าไปโดยที่ประชาชนยังไม่ตระหนักหรือเห็นความสำคัญของการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลง หลักการในข้อนี้ตรงกับหลักวิชาการสมัยใหม่ว่าด้วยการนำและการบริหารการเปลี่ยนแปลง (change management) ดังที่ John P. Kotter ได้นำเสนอว่าในการเปลี่ยนแปลงต้องทำให้คนตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องเปลี่ยนแปลง (Establishing a Sense of Urgency) ต้องสื่อสารวิสัยทัศน์ (Communicate the vision) เพื่อให้คนได้เห็นทิศทางที่ชัดเจนที่จะเปลี่ยนแปลง

๒. เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Understand target) “ฉันทรงราชย์สองปีแรก ฉันทไม่มีผลงาน เพราะฉันทยังไม่รู้ว่าราษฎรต้องการอะไร” พระราชปรารภนี้สะท้อนให้เห็นวิธีการแห่งศาสตร์พระราชในการเข้าถึงแล้วจึงพัฒนาได้เป็นอย่างดี ทรงให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งคือประชาชน ว่าประชาชนต้องการอะไร ก่อนที่จะทรงงาน ภาพที่คนไทยทุกคนได้พบเห็นจนเจนตา คือ ภาพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดที่จะประทับกับพื้นดินเพื่อพูดคุยกับชาวบ้านในท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อที่จะทรงเข้าใจความเดือดร้อน ปัญหา ความทุกข์ยากของชาวบ้าน เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป ทรงมีพระเมตตาอย่างสูงต่อประชาชนในการที่จะเข้าใจปัญหาของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อประชาชนจะถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานพระเมตตาในการปิดป่า ความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ในหลายครั้งทางราชการเองกลับขัดขวาง ทั้งนี้ทรงพยายามเข้าใจกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนของพระองค์ในแต่ละท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งมากที่สุด สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานสัมภาษณ์นักข่าวหญิงในปี ๒๕๒๓ เอาไว้ว่า “ชาวบ้านภาคใต้นี้ฉลาด รู้ด้วยว่าจะถวายฎีกานี้ต้องทำอย่างไร เอาช่อนไว้ได้ดอกไม้แล้วเอาดอกไม้้นั้นมาให้ บอกว่านั่น ช้างล่างนะ ฎีกาอยู่ข้างล่าง รู้จักด้วยนะ ช่อนไว้ ไม่เช่นนั้นฎีกานี้ตำรวจเขาจะตรวจค้นก่อน อย่างที่ทุ่งใหญ่ นครศรีธรรมราช ถ้าตามไปดูจะเห็นเขามีเวรยามกันแล้วก็พยักหน้า หัวหน้าเขาละ อุตสาห์ช่อนแทรกเข้าไปไว้ในดอกไม้ พับเสียจนนิดเดียว” “หนหนึ่ง ขำขำ เสียงต๊อบ ๆ ต๊อบ ๆ หันไปมองว่าอะไรกัน ที่แท้เห็นสิรินธรกับจุฬารภณ์ไปแย่งฎีกาจากตำรวจ โดยมากเป็นตำรวจราชสำนัก เขาไม่ยอมให้ยุ่งการเมือง คือประชาชนเห็นเราใกล้เข้ามา ก็คงจะชักออกมาจากชายพกหรือตะกร้า ตำรวจก็แย่งมาเสีย สององค์นี้ก็วิ่งไปแย่งจากมือตำรวจ เสร็จแล้วแม่เล็กบอก เล็กได้มาแล้ว ก็บอกเขา โธ่คุณ ถ้าเมื่อปิดนี้บ้านเมืองเราจะไปไม่ไหวนะ ราษฎรไม่รู้จะออกทางไหน เราก็มีหน้าที่เอามาแล้วเอาไปให้แก่อัฐบาลเท่านั้น อย่านไปปิด ๆ นี้ประชาชนไม่รู้จะไประบายทางไหน แย่เลย บ้านเมืองไม่ปลอดภัย”

๓. สร้างปัญญา (Educate) การสร้างปัญญาสังคมเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการเข้าถึงประชาชน หากประชาชนยังขาดความเข้าใจก็ต้องสร้างปัญญาสังคมให้ประชาชนเข้าใจ ครูแห่งแผ่นดิน เลือกลงจะใช้วิธีที่ง่ายที่สุดในการสื่อสารกับประชาชนเพื่อสร้างปัญญา ทรงเลือกใช้วิธีการพูดที่จะสร้างปัญญาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง ในคราวหนึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทาน “โคฟันธุ์และสุกร” แก่ชาวไทยภูเขาในภาคเหนือ นักวิชาการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามเสด็จฯ ไปด้วย พระองค์โปรดฯ ให้นักวิชาการเกษตรแนะนำชาวไทยภูเขา ซึ่งการบรรยายนั้นใช้ศัพท์วิชาการยาก ที่ชาวเขาฟังอย่างไรก็คงไม่เข้าใจ พระองค์ทรงปล่อยให้

นักวิชาการพูดอธิบายประมาณครึ่งชั่วโมง ทรงสังเกตเห็นชาวเขานั่งฟังทำตาปริบๆ จึงทรงถามว่า “จบแล้วหรือยัง” นักวิชาการกราบทูลว่า “จบแล้วพระพุทธเจ้าข้า” จึงมีพระราชดำรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น ฉันทุดบั้งนะ” “ฟังให้ดี ๆ นะ จะเลี้ยงหมูให้มันอ้วน โตเร็ว ๆ ต้องให้มันกินให้อิ่ม” แล้วทรงหันกลับมารับสั่งกับนักวิชาการว่า “จบแล้ว” ทำเอาผู้ตามเสด็จฯ อมยิ้มไปตาม ๆ กัน ครูของแผ่นดินพระองค์นี้ทรงมีความเมตตาในการสอนถ่ายทอดความรู้ไปจนถึงระดับนักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาดังที่ทรงพระกรุณาสอนนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวลด้วยพระองค์เอง การที่ทรงสอนนั้นไม่ได้เพียงสอนด้วยการพูดให้ฟังเท่านั้น แต่ทรงสร้างแรงบันดาลใจ พล.ต.อ. วสิษฐ เดชกุญชร ได้เขียนไว้ในหนังสือ "รอยพระยุคลบาท บันทึกความทรงจำของ พล.ต.อ. วสิษฐ เดชกุญชร" เรื่องกาแปดต้นเดี่ยว เอาไว้ว่า ในวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๑๗ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรบนดอยอินทนนท์ จ. เชียงใหม่ หลังจากทรงเยี่ยมราษฎรชาวเขาเผ่าม้ง ที่บ้านขุนกลาง อ. จอมทอง และชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่บ้านอังก้าน้อยและบ้านท่าฝิ่ง ม.จ. ภิศเดช รัชนี้ ผู้อำนวยการโครงการหลวงกราบบังคมเชิญทูลเสด็จให้ทรงพระดำเนินต่อไปอีกประมาณ ๑ กิโลเมตร เพื่อทอดพระเนตรไร่กาแฟของราษฎรชาวกะเหรี่ยง รวมระยะทางที่ทรงพระดำเนินมาทั้งหมดในบ่ายวันนั้น ๖ กิโลเมตร เมื่อไปถึงปรากฏว่า ไร่กาแฟนั้นมีต้นกาแฟให้ทอดพระเนตรเพียงต้นเดียว พล.ต.อ. วสิษฐ โกรธจนแทบจะจับโทสะไว้ไม่ได้และระบายความรู้สึกนี้กับเพื่อนร่วมงานความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงมีรับสั่งให้เข้าเฝ้าฯ ...ตรัสถามว่า เป็นความจริงหรือที่โกรธท่านภิศเดช ผมก็กราบบังคมทูลตามความเป็นจริงว่าเป็นเช่นนั้น พระเจ้าอยู่หัวตรัสถามต่อไปว่า ผมทราบหรือเปล่าว่า เมื่อก่อนนี้กะเหรี่ยงที่ดอยอินทนนท์ประกอบอาชีพอะไร ผมก็กราบบังคมทูลว่า ทราบเกล้าฯ ว่ากะเหรี่ยงปลูกฝิ่น "พระเจ้าอยู่หัวตรัสต่อไปด้วยพระสุรเสียงที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตา (ไม่ได้ดูผม) ว่า แต่ก่อนเขาปลูกฝิ่น เราไปพูดจาชี้แจงชักชวนให้เขาลองมาปลูกกาแฟแทน กะเหรี่ยงไม่เคยปลูกกาแฟมาก่อนเลย ที่กาแฟไม่ตายเสียหายแต่ยังเหลืออยู่ ๑ ต้นนั้น ต้องถือว่าเป็นความก้าวหน้าสำหรับกะเหรี่ยง จึงต้องไปทอดพระเนตร จะได้นแนะนำเขาต่อไปได้ว่า ทำอย่างไรกาแฟจึงจะเหลืออยู่มากกว่า ๑ ต้น"

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าทรงเข้าใจจิตวิทยาในการสอน ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดินผู้ปลูกปัญญาสังคม กาแปดต้นแรกต้นนั้นที่ทรงพระดำเนินหลายกิโลเมตร ทรงสอนโดยสร้างแรงบันดาลใจได้ทำให้การปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอยลดลงไปอย่างน่ามหัศจรรย์ ในการที่ทรงเป็นครูของแผ่นดิน ผู้นำการพัฒนานั้น กลับทรงถ่อมพระองค์ในการที่จะเรียนรู้จากนักเรียน ดังพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่บัณฑิตอาสาสมัครพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ. เมือง จ.สกลนคร วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ "...เราเป็นนักเรียน เราไม่ใช่เป็นผู้เชี่ยวชาญ..... ถ้าหากว่าในด้านไหนก็ตาม เวลาไปปฏิบัติให้ถือว่าเราเป็นนักเรียน ชาวบ้านเป็นครู หรือ "ธรรมชาติเป็นครู" การที่ท่านทั้งหลายจะออกไป ก็จะไปในหลายๆด้าน...ก็ต้องเข้าใจว่า เราอาจจะเอาความรู้ไปให้เขา แต่ก็ต้องนับถือความรู้ของเขาด้วย จึงจะมีความสำเร็จ...."

พัฒนา

แนวพระราชดำริในการพัฒนานั้นเมื่อทรงเข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนานั้นทรงมีหลักการสำคัญคือ ๑) เริ่มต้นด้วยตนเอง (Self-initiated) ๒) พึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) และ ๓) ต้นแบบเผยแพร่ความรู้ (Prototype and role model)

๑. เริ่มต้นด้วยตนเอง (Self-initiated)

ประเทศไทยมีปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้อย่างรุนแรง ทรงเข้าใจปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินไปหน่วยงานต้นน้ำพัฒนาทุ่งจื่อ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.๒๕๑๔ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสกับเจ้าหน้าที่ที่เฝ้ารับเสด็จฯ ความว่า “...ควรจะถูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

แนวพระราชดำริในการพัฒนาทรงเน้นการพัฒนาที่เกิดจากประชาชนต้องการจะพัฒนา ตลอดรัชสมัยในการทรงงานในบางครั้งประชาชนก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับโครงการพระราชดำริเช่นกัน ไม่เคยทรงผินบังคับประชาชนให้ร่วมมือแต่อย่างใดด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน กลับทรงเริ่มต้นโครงการพระราชดำริใหม่ อย่างสม่ำเสมอจนมีโครงการพระราชดำริกว่าสี่พันโครงการ ทรงเคยมีรับสั่งกับนายปราโมทย์ ไ้มักัดว่า “...พระราชดำริเป็นแนวคิดของฉัน ไม่ได้เป็นพระบรมราชโองการ หรือคำสั่งนะ...” ซึ่งสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยและความต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังที่ทรงเน้นเสมอว่าการพัฒนานั้นต้องระเบิดจากข้างในก่อน

๒. พึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเห็นว่า การพัฒนาต้องทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ ทรงโปรดให้ประชาชนทำอะไรได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐ พระราชดำรัสเกี่ยวกับในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ ได้เน้นเรื่องของการพึ่งพาตนเองเอาไว้ว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

อีกตอนหนึ่งของพระราชดำรัสที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่า “...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มีสิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...” ทรงโปรดความเรียบง่ายและพึ่งพาตนเองได้ ดังที่ได้พระราชทานพระราชดำริ "การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก" ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง "การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง" ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผลและไม้พื้น นอกจากได้ประโยชน์ตามประเภทของการปลูกแล้วยังช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ พื้นดินด้วย พระองค์จึงทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน แนวพระราชดำรินี้เรื่องการพึ่งพาตนเองได้ ปลอ่ยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่เร่งร้อนจะพัฒนาโดยการยึดยึดเทคโนโลยีต่าง ๆ หรือเงิน เข้าไปในการพัฒนาที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในเรื่องของการปลูกป่าดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับการปลูกป่าในหลายโอกาสดังนี้

“...ที่ป่านั้นไว้ ๕ ปี ตรงนั้นไม่ต้องทำอะไรเลย แต่ป่าเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องปลูกสักต้นเดียว คือว่าการปลูกป่า นั้น สำคัญอยู่ที่ปลอ่ยให้เขาขึ้นเอง...”

“ถ้าเลือกได้ที่ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องไปปลูกเลยสักต้นเดียว”

“ไม่ไปรังแกป่าหรือต่อแหย่ต้นไม้เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองได้เท่านั้น...”

“ในสภาพป่าเต็งรังป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะต่อไม้ก็จะแตกกิ่งออกมาอีกถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้”

การศึกษากับการแก้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

“จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และความมั่นคง มีอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงความลงตัวและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ดังกล่าว เพื่อสนองตอบต่อความต้องการตามวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่และบริบทของการพัฒนาประเทศ” คำกล่าวของ พล.อ.สุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะประธานแถลงการประชุมสรุปผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๐ รอบ ๖ เดือน ของกระทรวงศึกษาธิการ (ส่วนหน้า) หรือ ศปบ.จชต. ในขณะนั้น ซึ่งปัจจุบันคือศูนย์ขับเคลื่อนการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศค.จชต.) ณ หอประชุมค่ายสมเด็จพระสุริโยทัย กองพลทหารราบที่ ๑๕ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ด้วยความเป็น “พื้นที่พิเศษ” ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดให้พื้นที่ ๔๔ อำเภอ ใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา (๔ อำเภอ คือ เทพา จะนะ นาทวี และสะบ้าย้อย) เป็นการจัดการศึกษา “เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปบ.จชต.) หรือกระทรวงศึกษาธิการ (ส่วนหน้า) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานเชื่อมโยงและบูรณาการงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและประชาชน ในฐานะที่ “การศึกษา” คือ หัวใจสำคัญของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) นโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๒ เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษา ให้ประชาชนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และการพัฒนาประเทศเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs ๒๐๓๐) ภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อคนทุกคน และทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย นายบุญรักษ์ ยอดเพชร ผอ.ศปบ.จชต. กล่าวว่า ศปบ.จชต. มีภารกิจเพื่อยกระดับการบริหารงานให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ (ส่วนหน้า) ที่ผ่านมามีผลการดำเนินงานภายใต้ ๗ จุดเน้น ได้แก่ จุดเน้นที่ ๑ การเสริมสร้างความปลอดภัยครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และสถานศึกษา จุดเน้นที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดเน้นที่ ๓ การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา จุดเน้นที่ ๔ การผลิตคนและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่และการมีงานทำ จุดเน้นที่ ๕ การศึกษาเพื่อความมั่นคง จุดเน้นที่ ๖ การสร้างความรับรู้ความ

เข้าใจ จุดเน้นที่ ๗ การบริหารจัดการ โดยมีการติดตามการทำงานตามแผนงานของแต่ละจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เขียนหวงคิดถึงเรื่องราวของ “ศาสตร์พระราช” ว่าด้วยการศึกษาชายแดนใต้ นับตั้งแต่ “หลักรัฐประศาสนโยบาย ๖ ประการ” สำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานี เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นมากขึ้น ในฐานะที่เป็น “ท้องที่พิเศษด้วยภูมิประเทศแลบุคคล” ตามพระราชหัตถเลขาของ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ต่อเนื่องถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๙ ซึ่งได้ทรงแสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานด้านการศึกษาที่เด่นชัด และลุมาถึงรัชสมัย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ทรงมีพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ให้สืบสานพระราชปณิธานของ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก คือ การขอให้ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญในสิ่งที่นายกรัฐมนตรีได้เน้นย้ำมา โดยตลอดเกี่ยวกับการทำงานด้วยว่า ควรสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้เกิดขึ้นในหน่วยงานและสถานศึกษาของตนเอง ตลอดจนผู้ปกครอง พี่น้องประชาชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย เมื่อมีความเข้าใจเกิดขึ้น ทุกคนจะมีส่วนเข้าถึง และร่วมพัฒนา ย่อมส่งผลให้ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เกิดขึ้นโดยเร็ว หากทว่าแม้จัดวาง “ยุทธศาสตร์” ที่ดีไว้ แต่หากการนำนโยบายไป “ปฏิบัติ” มีความหละหลวม ไม่สอดคล้อง เกิดช่องว่าง โดยเฉพาะกับปัญหาเรื่อง “คน” ผู้เขียนเชื่อว่า ก็ไม่แน่ว่ายุทธศาสตร์นั้น ๆ จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ (ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์, สยามรัฐออนไลน์ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐)

ปัญหาทางการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยโรงเรียน ๓ ระบบ ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชนอิสลามและโรงเรียนสอนศาสนาหรือปอเนาะ โดยมีความแตกต่าง คือ โรงเรียนรัฐบาลจะจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ขณะที่โรงเรียนเอกชนอิสลามจะจัดการเรียนรู้เหมือนโรงเรียนสามัญ แต่เพิ่มการสอนศาสนาอิสลามควบคู่ไปด้วย ส่วนโรงเรียนสอนศาสนาจะสอนศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียว (Liow, ๒๐๐๙) อนึ่งความแตกต่างของโรงเรียนทั้ง ๓ ระบบ ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยตรง แต่การบริหารจัดการของภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช ๒๔๖๔ ที่ระบุให้ทุกโรงเรียนและทุกหลักสูตรการศึกษาในประเทศไทยใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลัก การออกนโยบายการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสาเหตุสำคัญที่สร้างความไม่พอใจให้คนในพื้นที่และกลุ่มแบ่งแยกดินแดน เพราะส่งผลกระทบต่อระบบความคิดความเชื่อและตัวตนทางประวัติศาสตร์ที่มีมายาวนาน จนทำให้โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนอิสลามบางแห่งกลายเป็นเป้าของการก่อการร้าย ดังที่ Human Rights Watch (๒๐๑๐) ได้รายงานว่าการก่อการร้ายได้เผาและระเบิดโรงเรียน อีกทั้ง ช่มชู้ ลักพาตัว และฆ่าครูไทยพุทธ รวมถึงครูมุสลิมในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนอิสลามที่ไม่ยินยอมให้กลุ่มก่อผู้ก่อเหตุรุนแรงใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ปลูกฝังแนวคิดแบ่งแยกดินแดนและรับสมัครแนวร่วม ปัญหาเช่นนี้ส่งผลให้ นักเรียนกว่า ๑ ล้านคนไม่อาจเรียนหนังสือได้อย่างต่อเนื่อง เพราะโรงเรียนถูกทำลาย โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โรงเรียนหลายแห่งต้องปิดตัวลงเนื่องจากได้รับผลกระทบ (Melvin,

๒๐๐๗; UNICEF, ๒๐๑๔) และผู้ปกครองมุสลิมถูกข่มขู่ให้ส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนสอนศาสนาเท่านั้น (Human Rights Watch, ๒๐๑๐) แม้ว่าปัจจุบันภาพการโจมตีโรงเรียนจะไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนทั้ง ๓ ระบบยังคงดำเนินไปอย่างแยกส่วน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่อาจพัฒนาเป็นปัญหาอื่น ๆ และความรุนแรงในอนาคต โดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชนอิสลาม กล่าวคือ แม้โรงเรียนรัฐบาลจะมีคุณภาพทางการศึกษาที่ดีกว่า ขณะที่โรงเรียนเอกชนอิสลามมีสถานะเป็นความภาคภูมิใจของผู้คนในพื้นที่ (Brooks & Sungtong, ๒๐๑๖) โรงเรียนทั้งสองยังต้องแข่งขันกันเพื่อให้ผู้ปกครองตัดสินใจส่งบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนของตนเพื่อที่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐมากขึ้นตามจำนวนนักเรียน ทำให้แต่ละโรงเรียน พยายามหาและใช้วิธีการต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์และจูงใจผู้ปกครอง เช่น การมีรถรับส่งฟรี การแจกเงินผู้ปกครอง เป็นต้น การแข่งขันดังกล่าวสะท้อนภาพการแบ่งฝ่าย ระหว่างโรงเรียนรัฐบาลในฐานะตัวแทนภาครัฐกับโรงเรียนเอกชนอิสลามในฐานะตัวแทนชาวมุสลิมอย่างชัดเจน ซึ่งมีส่วนทำให้การจัดการศึกษาไม่ได้มุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพของการศึกษาแท้จริง มากไปกว่านั้นการที่โรงเรียนรัฐบาลไม่สามารถจัดการเรียนรู้ด้านอิสลามศึกษาได้อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน นำไปสู่นโยบายที่ปรับโรงเรียนรัฐบาลบางแห่งเปิดหลักสูตรอิสลามแบบเข้ม (ฮาเซ็ง มะเซ็ง, ๒๕๕๗) และพัฒนาเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่กำหนดให้จัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา ๘-๙ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จากเดิมที่มีเพียงแค่ ๒ ชั่วโมงเท่านั้น (หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, ม.ป.ป.) ข้อมูลของสถาบัน สังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๓) ชี้ให้เห็นว่า ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีโรงเรียนที่เปิดหลักสูตรนี้มากถึง ๓๕๐ แห่ง แม้โรงเรียนรัฐบาลจะปรับตัวเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ของตนสามารถตอบสนองอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในพื้นที่และสามารถแข่งขันกับโรงเรียนอิสลามเอกชนได้ โรงเรียนทั้งสองประเภทก็ยังคงแข่งขันกันเพิ่มจำนวนนักเรียนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่มากขึ้น และไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาเป็นหลัก ขณะที่โรงเรียนเอกชนก็ถูกมองว่า ฝ่ายรัฐมองผ่านอคติว่าชาวมุสลิมควรจะไปเรียนเหล่านี้ เพราะไม่ตอบสนองกับระบบการศึกษากระแสหลักในปัจจุบัน (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๕๙) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา มากไปกว่านั้น ปัญหาด้านการศึกษานี้ยังส่งผลกระทบต่ออัตราการว่างงานของคนในพื้นที่ที่มีอัตราสูงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ในประเทศ (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๕๙) ซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความขัดแย้ง ดังที่คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (๒๕๕๙) ได้อธิบายไว้ว่า นอกจากพื้นที่สีแดงจะมีอัตราการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความรุนแรงสูง ยังพบว่า มีปัญหาทางด้านทรัพยากรด้วย ยิ่งเมื่อผนวกกับคุณภาพการศึกษาที่ประสบปัญหาสูง ทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้มีผลส่วนหนึ่งมาจากการศึกษาที่ไม่สามารถช่วยให้นักในพื้นที่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่า แม้ความรุนแรงจากการก่อการร้ายจะเกิดขึ้นน้อยลง แต่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังคงปรากฏอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่ในระบบการศึกษา ซึ่งมีส่วนในการผลิตซ้ำความขัดแย้งในสังคม (Pherali, ๒๐๑๖) ดังนั้น การจะแก้หรือ

ลดปัญหาความขัดแย้งจึงต้องศึกษาว่า โรงเรียนในพื้นที่มีบทบาทต่อความขัดแย้งอย่างไร ทั้งในแง่การเป็น “เหยื่อ” และเป็น “ผู้สร้าง” ปัญหา (Bush & Saltarelli, ๒๐๐๐) เพื่อที่จะทราบสาเหตุที่แท้จริงและพัฒนาแนวทางแก้ไข (ชวิน พงษ์ผจญ, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๖๑)

อิสลามกับสถาบันครอบครัว

ครอบครัว เป็นแหล่งกำเนิดแรกของมนุษย์ และยังเป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรมต่าง ๆ ดังนั้น เราต้องศึกษาถึงคำสอนของหลักศาสนบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ซึ่งครอบครัวประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก คำสั่งของอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวนั้นชัดเจน กล่าวคือ อิสลามกำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานและจัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่ภรรยาและลูก และต้องคุ้มครองคนในครอบครัวให้พ้นจากความชั่วช้าเลวทรามต่าง ๆ ส่วนผู้หญิงได้กำหนดหน้าที่สำหรับการดูแลบ้าน อบรมและเลี้ยงดูลูก จัดหาความสะดวกสบายและความพึงพอใจให้แก่สามีและลูก หน้าที่ของลูกคือการเคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ และเมื่อเติบโตแล้วจะต้องรับใช้พ่อแม่และจัดหาสิ่งจำเป็นให้แก่ท่านทั้งสอง เพื่อให้ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีการจัดการอย่างดีและมีระเบียบวินัย อิสลามได้วางมาตรการไว้ดังต่อไปนี้

๑. สามีได้ถูกกำหนดให้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่มีสถาบันใดที่สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นถ้าหากไม่มีหัวหน้าจัดการ เป็นไปไม่ได้ที่มหาวิทยาลัยจะไม่มีอธิการบดี หรือเมืองหนึ่งเมืองใดจะไม่มีผู้ปกครอง ถ้าหากไม่มีใครควบคุมสถาบัน ความปั่นป่วนวุ่นวายก็จะติดตามมา หากทุกคนในครอบครัวต่างคนต่างทำตามใจของตัวเอง ครอบครัวนั้นคงจะไม่มีอะไรนอกจากความปั่นป่วนวุ่นวาย ถ้าสามีไปทางหนึ่ง ภรรยาไปอีกทางหนึ่ง อนาคตของลูกจะต้องถูกทำลาย ในครอบครัวจะต้องมีคนหนึ่งเป็นหัวหน้าเพื่อรักษาระเบียบวินัย อิสลามจึงได้มอบตำแหน่งนี้ให้แก่สามี ด้วยวิธีการนี้เองที่ทำให้ครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่มีระเบียบวินัยของอารยธรรมและเป็นแบบจำลองสำหรับสังคมใหญ่

๒. หัวหน้าครอบครัวจะต้องมีความรับผิดชอบ คือ มีหน้าที่ทำงานและทำทุกสิ่งที่เป็นเรื่องนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เพื่อให้ผู้หญิงจะสามารถอุทิศเวลาอย่างเต็มที่ในการดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูลูก ซึ่งเป็นอนาคตของสังคม ผู้หญิงได้ถูกสั่งให้อยู่ในบ้านและรับผิดชอบงานที่ต้องทำ อิสลามไม่ต้องการเก็บภาษีซ้อนจากผู้หญิง การเลี้ยงดูบุตรและดูแลงานบ้านแล้วยังต้องออกไปทำงานหารายได้นอกบ้านอีกนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมอย่างแน่นอน แต่มีได้หมายความว่าผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกบ้านเลย หากจำเป็นเธอก็สามารถออกนอกบ้านได้ กฎหมายได้กำหนดให้บ้านเป็นสถานที่ทำงานพิเศษและได้ย้ำว่า ผู้หญิงจะต้องเอาใจใส่ในการปรับปรุงชีวิตที่บ้านให้ดีขึ้น เมื่อใดก็ตามที่ต้องออกนอกบ้าน เธอจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ตามหลักการทางศาสนา ครอบครัวได้แผ่ขยายกว้างออกไปโดยความสัมพันธ์ทางสายเลือด การรวมสมาชิกการรักษาความสัมพันธ์ให้มีความใกล้ชิดและอบอุ่น การทำให้คนในครอบครัวสนับสนุนซึ่งกันและกันเข้มแข็งและมีความพึงพอใจร่วมกัน

กฎหมายอิสลามได้กำหนดกฎระเบียบพื้นฐานที่สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. การแต่งงานระหว่างบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันโดยธรรมชาติและโดยสภาพแวดล้อม เป็นที่ต้องห้าม เช่น การแต่งงานระหว่างแม่กับลูกชาย พ่อกับลูกสาว พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง พี่ชายน้องชายกับพี่สาวน้องสาว พี่เลี้ยงน้องเลี้ยงผู้ชายกับพี่เลี้ยงน้องเลี้ยงผู้หญิง ลุงกับหลานสาว น้า (พี่สาวน้องสาวของพ่อหรือของแม่) กับหลานชาย แมย่ายกับลูกเขย และพ่อผัวกับลูกสะใภ้ การห้ามนี้จะทำให้ความผูกพันในครอบครัวมีความแน่นแฟ้นและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติเหล่านี้สะอาดบริสุทธิ์และไม่มีสิ่งแปดเปื้อน คนเหล่านี้สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีข้อจำกัดและจะรักใคร่กลมเกลียวกัน

๒. การแต่งงานระหว่างครอบครัวซึ่งเป็นญาติกันสามารถทำได้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความผูกพันให้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น การผูกพันกันทางการแต่งงานระหว่างสองครอบครัวที่รู้จักกันและต่างรู้ในสัจใจคอและขนบธรรมเนียมซึ่งกันและกันนั้นโดยทั่วไปแล้วเป็นการผูกพันที่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น อิสลามจึงไม่เพียงแต่จะอนุญาตเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนและชอบความสัมพันธ์กับครอบครัวที่เป็นเครือญาติมากกว่าครอบครัวที่ไม่รู้จักกันเลย

๓. ในกลุ่มของครอบครัวที่เป็นเครือญาตินั้น จะมีทั้งคนรวยและคนจน คนฐานะดีและคนที่ด้อยกว่า หลักการอิสลามกำหนดว่า ญาติของมนุษย์นั้นมีสิทธิที่ยิ่งใหญ่เหนือเขา มุสลิมถูกสั่งให้เคารพผูกพันนี้ในทุกทางที่เป็นไปได้ การไม่ซื่อสัตย์ต่อญาติและการไม่ใส่ใจต่อสิทธิของพวกเขาถือเป็นบาปใหญ่และพระเจ้าไม่อนุญาต ถ้าหากญาติยากจนหรือได้รับความเดือดร้อนก็เป็นหน้าที่ของญาติที่ร่ำรวยและมีฐานะต้องให้ความช่วยเหลือ การคำนึงถึงสิทธิของเครือญาติได้ถูกสั่งไว้ในเรื่องของชะกาตและการทำทานอื่น ๆ

๔. กฎหมายเกี่ยวกับมรดกได้ถูกกำหนดไว้ในลักษณะที่ทรัพย์สินผู้ตาย ไม่สามารถที่จะไปรวมไว้ในที่หนึ่งทีเดียว จะต้องถูกนำมาแจกจ่ายทั้งหมด ผู้ที่ได้รับส่วนแบ่ง ลูกชาย ลูกสาว สามี พ่อแม่ พี่ชายน้องชายและพี่สาวน้องสาวเป็นญาติใกล้ชิดที่สุด ที่จะได้รับส่วนแบ่งก่อนเป็นลำดับแรก แต่ถ้าหากไม่มีญาติใกล้ชิด ส่วนแบ่งของมรดกจะถูกจัดแบ่งให้แก่ญาติใกล้ชิดลำดับถัดไป

ดังนั้น หลังจากที่ใครคนหนึ่งคนใดเสียชีวิตลง ทรัพย์สินจะถูกแบ่ง อิสลามจึงทำลายการสะสมความมั่งคั่งไว้แต่เพียงผู้เดียวแบบทุนนิยม กฎหมายของอิสลามเป็นกฎหมายที่ตีงาม และขณะนี้สังคมอื่นกำลังใช้กฎหมายอิสลามในการดำเนินชีวิต แต่เรื่องน่าเศร้าคือ มุสลิมกลับไม่รู้ถึงศักยภาพของกฎหมายอิสลามและบางคนกลับหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามเพราะความโง่เขลา ในหลายทวีป ลูกสาวได้ถูกจำกัดสิทธิมิให้มีส่วนในมรดก เป็นความอยุติธรรมที่เห็นได้ชัด และเป็นการละเมิดคำสั่งของอัลกุรอาน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนบ้านในท้องถิ่นหมู่บ้านหรือเมืองเดียวกัน ซึ่งจะติดต่อสัมพันธ์ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง อิสลามได้สั่งให้มุสลิมปฏิบัติความสัมพันธ์อย่างซื่อตรง เท่าเทียมกัน และเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน อิสลามได้ส่งบรรดาผู้ศรัทธาให้เคารพความรู้สึกของคนอื่น หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาหยาบคายและสร้างความเข้าใจผิด ช่วยเหลือคนยากไร้และคนพิการ เห็นใจผู้ประสบความทุกข์ยาก ดูแลเด็กกำพร้าและแม่ม่าย ให้อาหารแก่ผู้หิวโหย ให้เสื้อผ้าแก่ผู้ขัดสนและช่วยคนตกงานให้ได้มีงานทำ ซึ่งการทำความดีในลักษณะเช่นนี้ครอบคลุมทั้งผู้เป็นมุสลิมและชนต่างศาสนิก

อิสลามกล่าวว่า ถ้าหากพระเจ้าประทานความมั่งคั่งร่ำรวยให้แก่ท่านจงอย่าใช้มันอย่างฟุ่มเฟือย ห้ามการใช้ภาษาขณะที่ทำมาจากทองและเงิน ห้ามการใส่ผ้าไหมและใช้จ่ายเงินทอง

อย่างไร้สาระ คำสอนของอิสลามวางอยู่บนหลักการที่ไม่ได้รับอนุญาตให้นำความมั่งคั่งไปใช้อย่างไม่เกิดประโยชน์ มันเป็นเรื่องโหดร้ายและไม่เป็นธรรมที่เงินสามารถเลี้ยงดูคนอดอยากมากมาย จะต้องมาถูกทิ้งขว้างในการโอ้อวดอย่างไร้สาระ อิสลามไม่ได้จำกัดสิทธิ์ในความมั่งคั่งและความเป็นเจ้าของ สิ่งที่มนุษย์หามาได้หรือได้รับมรดกตกทอดมานั้นเป็นทรัพย์สินของเขา แต่อิสลามยอมรับสิทธิของเขาและอนุญาตให้มีความสุขในทรัพย์สินนั้นใช้มันอย่างดีที่สุด นอกจากนี้แล้วยังได้กำหนดว่าถ้าหากคุณมีความมั่งคั่ง คุณสามารถจะสวมใส่เสื้อผ้าดี ๆ มีบ้านที่น่าอยู่และมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสมฐานะ แต่สิ่งที่อิสลามต้องการคือในการดำเนินชีวิตเช่นนั้น ก็อย่าทำให้ความเป็นมนุษย์ต้องสูญเสียไป

สิ่งที่อิสลามไม่อนุมัติคือ การถือตัวเองเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงสวัสดิการและความ เป็นอยู่ที่ดีของคนอื่น ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้เกิดการหลงตัวเอง อิสลามต้องการให้สังคมทั้งหมดเจริญ มั่งคั่ง ไม่ใช่แต่เฉพาะคนเพียงไม่กี่คน หรือตระกูลเพียงไม่กี่ตระกูลเท่านั้น อิสลามต้องการปลูกฝังความสำนึกทางสังคมขึ้นในจิตใจของผู้ปฏิบัติตามและแนะนำพวกเขาให้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย หลีกเลียง ความสิ้นเปลือง และในขณะที่ตอบสนองความต้องการของตนเองนั้น ก็ควรจะคำนึงถึงความจำเป็นและ ความต้องการของเครือญาติใกล้ชิด เพื่อน เพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลกของเขาด้วย นี่คือนโยบายที่อิสลาม ต้องการให้เกิดขึ้น

อิสลามกำหนดให้มุสลิมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กำชับกันในเรื่องความดีและ ห้ามปรามความชั่ว และคอยสอดส่องดูแลมิให้ความชั่วร้ายเข้ามาในสังคมของตน คือ

๑. เพื่อรักษาชีวิตทางศีลธรรมและการป้องกันสังคมให้เกิดการพัฒนาไปด้วยดี การอยู่ร่วมปะปนกันระหว่างชายและหญิงเป็นสิ่งที่ต้องห้าม เว้นแต่ภายใต้กฎกติกาที่อนุญาต โดย หลักศาสนบัญญัติ ได้กำหนดหน้าที่การงานระหว่างเพศทั้งสองไว้อย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้หญิงควรที่จะ ปฏิบัติงานบ้านงานเรือนและผู้ชายควรจะใส่ใจต่อการทำงานทางเศรษฐกิจและสังคม พร้อมกันนี้ ผู้ชายถูกสั่งให้ลดสายตาต่ำและไม่ให้มองผู้หญิง ถ้าหากใครบางคนมองเห็นผู้หญิงโดยบังเอิญ เขาจะต้องรีบเบนสายตาหนี และผู้หญิงถูกกำหนดให้แต่งกายอย่างมิดชิด การเปิดเผยอวัยวะที่ต้อง ปกปิดและเครื่องประดับถือเป็นบาปใหญ่และเป็นการกระทำที่น่าประณามเป็นอย่างยิ่ง การพยายาม ที่จะมองเพศตรงข้ามถือเป็นความผิดและการใกล้ชิดสนิทสนมยิ่งบาปกว่า ทั้งชายและหญิงมีหน้าที่ จะต้องดูแลศีลธรรมของตนเองและป้องกันจิตวิญญาณของตนให้ปลอดภัยจากมลทิน การแต่งงานเป็น รูปแบบที่เหมาะสมต่อความสัมพันธ์ทางเพศและห้ามหรือแม้แต่ว่าจะคิดถึงเรื่องการมีสิทธิ์พิเศษทางเพศ ใด ๆ ทั้งสิ้น ความคิดและจินตนาการจะต้องสะอาดบริสุทธิ์

๒. ได้มีการสั่งให้มีการสวมใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสม ผู้ชายจะต้องไม่เปิดเผยร่างกายของเขา ตั้งแต่สะดือไปจนถึงหัวเข่า และผู้หญิงต้องไม่เปิดเผยเรือนร่างส่วนโดยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือให้แก่ ผู้ใดนอกจากสามีและญาติที่ใกล้ชิดของเธอ การปกปิดเป็นหน้าที่ทางศาสนาของผู้ชายและผู้หญิง ทุกคน วัตถุประสงค์เพื่อที่จะปลูกฝังสำนึกแห่งความสงบเสงี่ยม และความบริสุทธิ์ให้แก่มุสลิม และ เพื่อที่จะทำลายการผิดศีลธรรม

๓. อิสลามไม่ยอมรับการพักผ่อนหย่อนใจ การสนุกสนาน บันเทิงเรีงรมย์ที่กระตุ้น อารมณ์ทางเพศและทำลายหลักการแห่งศีลธรรม เพราะจะสิ้นเปลืองเวลา เงินทองและพลังงาน โดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งเป็นการทำลายโครงสร้างทางศีลธรรมของสังคม เป็นต้นเหตุของอบายมุข และอาชญากรรม การพักผ่อนหย่อนใจเป็นสิ่งจำเป็น เป็นสิ่งที่จะกระตุ้นกิจกรรมให้ดำเนินต่อไป

เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตเหมือนกับน้ำและอากาศ เราจึงต้องพักผ่อนหย่อนใจหลังการทำงานหนัก แต่จะต้องเป็นการพักผ่อนที่ทำให้ความคิดสดชื่นและสร้างควมมีชีวิตชีวาให้แก่จิตใจ มิใช่ทำให้จิตใจตกต่ำ การบันเทิงที่ไร้สาระและการผิดศีลธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ขัดต่อการพักผ่อน ถึงแม้ว่าจะทำให้เกิดความสนใจในอารมณ์ แต่ผลที่มีต่อจิตใจและศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องที่น่ากลัว สิ่งเหล่านี้อิสลามไม่สามารถที่จะเกิดได้ในสังคม

๔. ป้องกันเอกภาพและความเป็นปึกแผ่นของสังคม บรรดาผู้ศรัทธาได้ถูกสั่งให้หลีกเลี่ยงการเป็นศัตรูซึ่งกันและกัน การแตกแยกทางสังคมและการแบ่งแยกเป็นพวกเป็นเหล่า และได้สั่งให้แก้ไขความแตกต่างและความขัดแย้งกันตามหลักการที่ได้วางไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างของนะบีมุฮัมมัด และถ้าไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ ก็ควรจะลืมนความขัดแย้งนั้นเสียปล่อยให้มันขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของพระองค์แทนที่จะมาทะเลาะเบาะแว้งและต่อสู้กันเอง ส่วนในเรื่องของสวัสดิการภายในสังคม จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เชื้อฟิงบรรดาผู้นำและหลีกเลี่ยงการโต้เถียงกัน ความสับสนวุ่นวายและการแตกแยกกันด้วยเรื่องเล็กน้อยเป็นบ่อเกิดแห่งความอ่อนแอของสังคม สิ่งเหล่านี้จะต้องถูกขจัดให้หมดไป

๕. อิสลามถือว่าความรู้และวิทยาการต่าง ๆ คือมรดกร่วมกันของมนุษยชาติและมุสลิมมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะเรียนรู้และนำมาใช้ประโยชน์ตามความสามารถ แต่อิสลามห้ามมุสลิมลอกเลียนแบบวิธีการดำรงชีวิตของคนอื่น จิตวิทยาแห่งการลอกเลียนแบบแนะนำว่าการเลียนแบบนั้นเกิดขึ้นมาจากความรู้สึกว่าตัวเองต่ำต้อยด้อยกว่าคนอื่น และผลสุดท้ายจะสร้างความรู้สึของผู้พ่ายแพ้ให้เกิดขึ้น การลอกเลียนวัฒนธรรมของคนอื่นนั้นสร้างความเสียหายให้แก่สังคม ทำลายพลังภายในสังคม ทำให้วิสัยทัศน์พร่ามัว ทำลายความสามารถของคนในชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อยและค้อย ๆ ดูซึมตันน้ำแห่งวัฒนธรรมให้หมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าที่ปฏิเสธศาสนา บูชาวัตถุและอารมณ์ใฝ่ต่ำ

ความสัมพันธ์ของมุสลิมกับชนต่างศาสนิก บรรดาผู้ศรัทธาได้ถูกสั่งมิให้เป็นคนใจแคบมิให้กล่าวร้ายหรือใช้คำพูดในทางที่เสียหายต่อผู้นำทางศาสนาหรือนักบวชของผู้ที่มีไข่มุสลิม และจะต้องไม่พูดสิ่งใดที่เป็นการดูถูกเกี่ยวกับศาสนาของผู้อื่น พวกเขาได้ถูกสั่งมิให้ก่อการพิพาทกับศาสนิกอื่นโดยไม่จำเป็น ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นมิตรต่อกัน มุสลิมจะต้องรักษามิตรภาพและปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยใจเป็นธรรม

ด้วยคำสั่งของอิสลาม ทำให้เรามีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ มีความสุภาพส่วนกิจกรรมารยาทที่ไม่ดี ความประพฤติที่เลวทราม การสร้างความเดือดร้อน การกดขี่และความใจแคบเป็นสิ่งที่ขัดต่อเจตนารมณ์แห่งอิสลาม มุสลิมถูกกำเนตมาเพื่อที่จะเป็นสัญลักษณ์ของความดีเกียรติยศและความมีมนุษยธรรม มุสลิมจะต้องชนะใจผู้คนด้วยลักษณะนิสัยและตัวอย่างที่ดี ด้วยวิธีนี้เท่านั้นที่เขาจะสามารถเป็นพุดที่แท้จริงของอิสลามได้

ทฤษฎีการเพิ่มประสิทธิภาพ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมักจะพูดถึงผลการปฏิบัติงานซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือเมื่อผลการปฏิบัติงานที่ดีก็ถือว่า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงและถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดีก็ถือว่า มีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ซึ่งมีหลายท่านได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖ : ๒๑๐)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสัมพันธ์ในแง่บวกกับสิ่งที่ทุ่มเทให้กับงาน ซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานนั้น มองจากแง่มุมของการทำงานแต่ละบุคคล โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ให้กับงาน เช่น กำลังงานกับผลลัพธ์ที่ได้จากงานนั้น

ติน ปรัชญพฤทธิ (๒๕๔๓ : ๗๗) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การสร้างผลงานหรือผลสำเร็จออกมาโดยผลงานที่ได้มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป กล่าวคือ สามารถผลิตของได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม โดยที่ต้นทุนไม่เพิ่ม หรือสามารถผลิตของทุกอย่างได้มากเหมือนเดิม แต่มีการใช้ต้นทุนน้อยลงกว่าเดิม

กชกร เอ็นดูราษฎร์ (๒๕๕๐ : ๑๓) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบการทำงานสร้างสมรรถภาพ และความมุ่งมั่น ทุ่มเทไว้ภายในเพื่อขยายตัวต่อไป และเพื่อเอาไว้สำหรับรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดวิกฤตการณ์จากภายนอกได้ด้วย

วิรัช สงวนวงค์วาน (๒๕๔๗ : ๑๐) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด กล่าวคือ ใช้วิธีการให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่สิ้นเปลืองให้น้อยที่สุด โดยมีเป้าหมายคือ ประสิทธิภาพหรือให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้สูงสุด

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การผลิตสินค้าหรือบริการให้ได้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงการใช้ต้นทุนหรือปัจจัยการนำเข้าให้น้อยที่สุด ประหยัดเวลามากที่สุด ใช้ความพยายาม ความสามารถ ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน มีความถูกต้อง และการทำงานให้สำเร็จ โดยการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่ได้ คือ ตรงกับมาตรฐาน การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หรือปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปฏิบัติงานสรุปเป็นปัจจัยสำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

สมยศ นาวิการ (๒๕๔๙ : ๕) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ แม็ค คินซี (McKinsey) ซึ่งเสนอปัจจัย ๗ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในองค์กร คือ

๑. กลยุทธ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจ การพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งภายในปฏิบัติงานในองค์กร โอกาส และอุปสรรคภายนอก

๒. โครงสร้างขององค์กรที่เหมาะสมจะช่วยให้ปฏิบัติงาน

๓. ระบบขององค์กรที่จะบรรลุเป้าหมาย

๔. การบริหารของผู้บริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ
๕. บุคลากรผู้ร่วมองค์การ
๖. ความสามารถ
๗. ค่านิยมร่วมของคนในองค์การ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (๒๕๕๐ : ๒๑-๒๔) ได้เสนอว่า การปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดยปัจจัย ๓ ส่วน ดังนี้

๑. คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้
  - ๑.๑ ลักษณะที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติเผ่าพันธุ์
  - ๑.๒ ลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ความถนัด และความชำนาญของบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้มาจากการศึกษาอบรม และสั่งสมประสบการณ์
  - ๑.๓ ลักษณะทางด้านจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ ทศนะคติ ค่านิยม การรับในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย
๒. ระดับความพยายามในการทำงาน จะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ความต้องการ แรงผลักดันอารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความตั้งใจ เพราะว่าคนที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ

๓. แรงสนับสนุนจากองค์การหรือหน่วยงาน ซึ่งได้แก่ ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร และวิธีการที่จะมอบหมายงานซึ่งมีผลต่อกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลเกิดจากสภาพภูมิหลังของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน สภาพร่างกายจิตใจ การศึกษาในด้านความรู้ความสามารถ ความถนัดต่าง ๆ โดยมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างจากการประเมินของผู้บังคับบัญชา แล้วให้คะแนนออกมาในระดับต่ำ ปานกลาง และระดับสูง ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่มากขึ้นเรื่อย ๆ

หลักการทำให้มีประสิทธิภาพ

Peterson and Plowman (๑๙๕๓) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ Haring Emerson โดยได้ตัดทอนบางข้อลง และสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพ ไว้ ๔ ข้อ ด้วยกัน คือ

๑. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูง คือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์ คุ่มค่าและมีความพึงพอใจผลการทำงาน มีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ ผลงานที่มีคุณภาพควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสร้างความพึงพอใจของลูกค้า หรือผู้มารับบริการ
๒. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่วางไว้และควรมีการวางแผน บริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
๓. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการ เหมาะสมกับงานและทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวก รวดเร็วขึ้น
๔. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงาน และวิธีการคือจะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่าย หรือต้นทุนการผลิต

ได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยี ที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดการสูญเสียที่น้อยที่สุด

แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ

แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกชาติทุกภาษาต้องคำนึงถึงเป็นสิ่งแรกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อรัฐด้วยกัน ศาสตราจารย์เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosenau) อธิบายแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติว่า “ใช้ในการวิเคราะห์ทางการเมืองและการดำเนินการทางการเมือง ในด้านเครื่องมือการวิเคราะห์การเมือง (ผลประโยชน์แห่งชาติ) สามารถใช้อธิบาย บรรยาย หรือประเมินแหล่งข้อมูลและนโยบายต่างประเทศ ส่วนการดำเนินการทางการเมือง (ผลประโยชน์แห่งชาติ) ใช้ในการให้เหตุผลและชาติในเรื่องการต่างประเทศ ตัวแสดงทางการเมืองไม่เพียงแต่จะรับรู้และโต้เถียงกันในเรื่องเป้าหมายในแง่ผลประโยชน์แห่งชาติแต่ยังเหมารวมกันว่าเป้าหมายของพวกเขาคือ ผลประโยชน์แห่งชาติ ศาสตราจารย์โจเซฟแฟรงเกิล (Joseph Frankel) อธิบายว่าแม้ผลประโยชน์แห่งชาติจะเป็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ แต่โดยความหมายของคำว่าผลประโยชน์แห่งชาติแต่ละประเทศนั้น ดีความกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจแห่งรัฐ ระบบของรัฐบาล โครงสร้างทางสังคม และปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ทำให้การนิยามและทำความเข้าใจผลประโยชน์แห่งรัฐเป็นไปได้ยากยิ่งผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ตามความคิดของศาสตราจารย์ อรุณ ภาณุพงศ์อดีตนักการทูตอาชีพ เชื่อว่าเป็นหัวใจของการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งท่านจำแนกผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักสำคัญ ๔ ประการคือ

ประการแรก การอยู่รอดปลอดภัย (Self-Preservation) คือ ทำให้ชาติอยู่รอดในฐานะที่เป็นเอกราช การมีเอกราชอธิปไตย การมีบูรณภาพทางอาณาเขตที่สมบูรณ์ ไม่ถูกทำลาย ไม่ถูกลูกล้า และไม่ถูกลดอำนาจของรัฐบาลที่จะใช้อำนาจอธิปไตย

ประการที่สอง ความมั่นคงของชาติ ทั้งในทางบูรณภาพของอาณาเขต ความมั่นคงของประชาชนคือ การอยู่ดี กินดี ของประชาชน รัฐบาลสามารถดำรงการปกครองของตนเองได้ ความมั่นคงในเอกลักษณ์ที่ค่านิยมไม่ถูกรบกวน ไม่ถูกทำลาย

ประการที่สาม คือ ความเจริญของชาติ หรือการพัฒนาประเทศ ทั้งทางวัตถุและทางอื่นที่ไม่ใช่วัตถุ

ประการที่สี่ คือ เกียรติภูมิของชาติ

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์อรุณ ภาณุพงศ์ ยังอธิบายด้วยว่า ในบรรดาผลประโยชน์แห่งชาติข้างต้นนั้น มีอยู่หลายเรื่อง ดังนั้น ควรที่จะลำดับความสำคัญของประโยชน์นั้น ๆ (Priority) ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือก แม้ว่าจะมีผลประโยชน์บางอย่างที่อาจขัดแย้งกันเอง และสิ่งที่ควรพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ ความเร่งด่วน ว่ามีเรื่องใดเป็นเรื่องที่ควรดำเนินการก่อนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลประโยชน์แห่งชาติที่มีอาจแบ่งได้ออกเป็นผลประโยชน์ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว และการกำหนดประโยชน์ของชาติต้องคิดว่า สิ่งใดเป็นจุดหมายปลายทางและเราต้องการอะไร สิ่งใดเป็นเป้าหมาย และสิ่งใดเป็นวิธีการ ซึ่งสมควรต้องกำหนดให้แน่ชัด อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ อรุณ ภาณุพงศ์ ย้ำว่าเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นเรื่องที่มีความยากลำบากมากในการที่จะกำหนด บางเรื่องสามารถมองเห็นได้ชัด แต่บางเรื่องมองเห็นได้อย่างคลุมเครือ

และในการคิดคำนวณเพื่อดำเนินการนั้น นอกจากจะมองผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองแล้ว ยังต้องมองผลประโยชน์แห่งชาติของผู้อื่นด้วยว่าอยู่ที่ใด ว่าคิดอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้ดำเนินการให้ถูกต้องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ขณะที่เจ้าตำราต้นฉบับที่มีชื่อทางวิชารัฐศาสตร์ อย่างศาสตราจารย์ ฮันส์ เจ มอเกนธอร์ (Hans J Morgentau) ได้กำหนดผลประโยชน์ของรัฐว่ามี ๒ ประเภท คือ ผลประโยชน์ของรัฐเดี่ยวและระดับความร่วมมือกันของผลประโยชน์ของรัฐสองรัฐ หรือหลายรัฐ ว่าดูจากระดับความเป็นเอก ระดับความถาวร และระดับหลักทั่วไปของผลประโยชน์ ซึ่งผลประโยชน์ของรัฐแบ่งได้ ๖ ระดับ คือ

๑. ผลประโยชน์ขั้นแรก คือ การพิทักษ์รักษาการดำรงอยู่ของรัฐ ทั้งทางการเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ทุกชาติจะต้องพิทักษ์ โดยมียอมให้มีการต่อรองใด ๆ

๒. ผลประโยชน์ในชั้นรองลงมา คือ สิ่งที่มีส่วนในการคงไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในขั้นแรก เช่น การคุ้มครองพลเมืองของตนที่อยู่ในต่างประเทศ และการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของความสัมพันธ์ทางการทูตของนักการทูตชาติตน

๓. ผลประโยชน์ถาวร คือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่ตลอดมา เพียงแต่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา เช่น ผลประโยชน์ในเรื่องเสรีภาพทางการเดินเรือของอังกฤษ

๔. ผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงได้ คือ ผลประโยชน์ที่ชาติในช่วงเวลานั้นเลือก ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของรัฐ ดังนั้น ผลประโยชน์ขั้นแรก หรือผลประโยชน์ถาวรก็อาจเป็น ผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงได้

๕. ผลประโยชน์ทั่วไป คือ ผลประโยชน์ที่ชาติจะนำมาใช้ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า ความสัมพันธ์ทางการทูต กฎหมายระหว่างประเทศ

๖. ผลประโยชน์ที่จำเพาะเจาะจงลงไป คือ ผลประโยชน์ที่มีผลสืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ทั่วไป

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ในความคิดของศาสตราจารย์ มอเกนธอร์ ยังมีผลประโยชน์ที่รวมกัน เสริมกันและกัน และขัดกันอีกด้วย

การถอดบทเรียน

เทคนิคการถอดบทเรียน

ในปัจจุบัน “เทคนิค” การถอดบทเรียน มีอยู่มากมายในชื่อต่างๆ อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ นั้น มักจะมาพร้อมกับ “ช่วงเวลาที่เหมาะสม” ในการดำเนินการ และ “วัตถุประสงค์” การถอดบทเรียน ว่าต้องการรู้ หรือเข้าใจในเรื่องอะไร ลึกลับซับซ้อนแค่ไหน ซึ่งเทคนิคที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มี ๔ เทคนิคคือ การทบทวนระหว่างการปฏิบัติ (After Action Review technique : AAR) เทคนิคการทบทวนหลังการปฏิบัติ (Retrospective technique) และอีก ๒ เทคนิคการถอดบทเรียนที่ประยุกต์มาจากทฤษฎีการประเมินผลโครงการก็คือ เทคนิคการประเมินประสิทธิภาพการทำงาน (Performance Measurement : PM) และเทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome mapping : OM) ซึ่งอาจจัดเป็นรูปตารางไขว้ (cross tab) ของการเลือกใช้เทคนิคการถอดบทเรียนทั้ง ๔ ตามช่วงเวลาและวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

ตารางที่ ๒-๑ การถอดบทเรียนทั้ง ๔ ตามช่วงเวลาและวัตถุประสงค์

ช่วงเวลาวัตถุประสงค์	ทั้งโครงการ	กิจกรรม/เฉพาะเรื่อง
ระหว่างดำเนินงาน	Outcome mapping (OM)	After Action Review technique (AAR)
หลังดำเนินงานเสร็จสิ้น	Performance Measurement (PM)	Retrospective technique

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

ซึ่งเทคนิคการถอดบทเรียนแต่ละแบบ ต่างก็มีแนวทาง ตลอดจนจุดเด่น แตกต่างกันไป ดังนี้

ตารางที่ ๒-๒ เทคนิคการถอดบทเรียนแต่ละแบบ (แนวทาง, จุดเด่น)

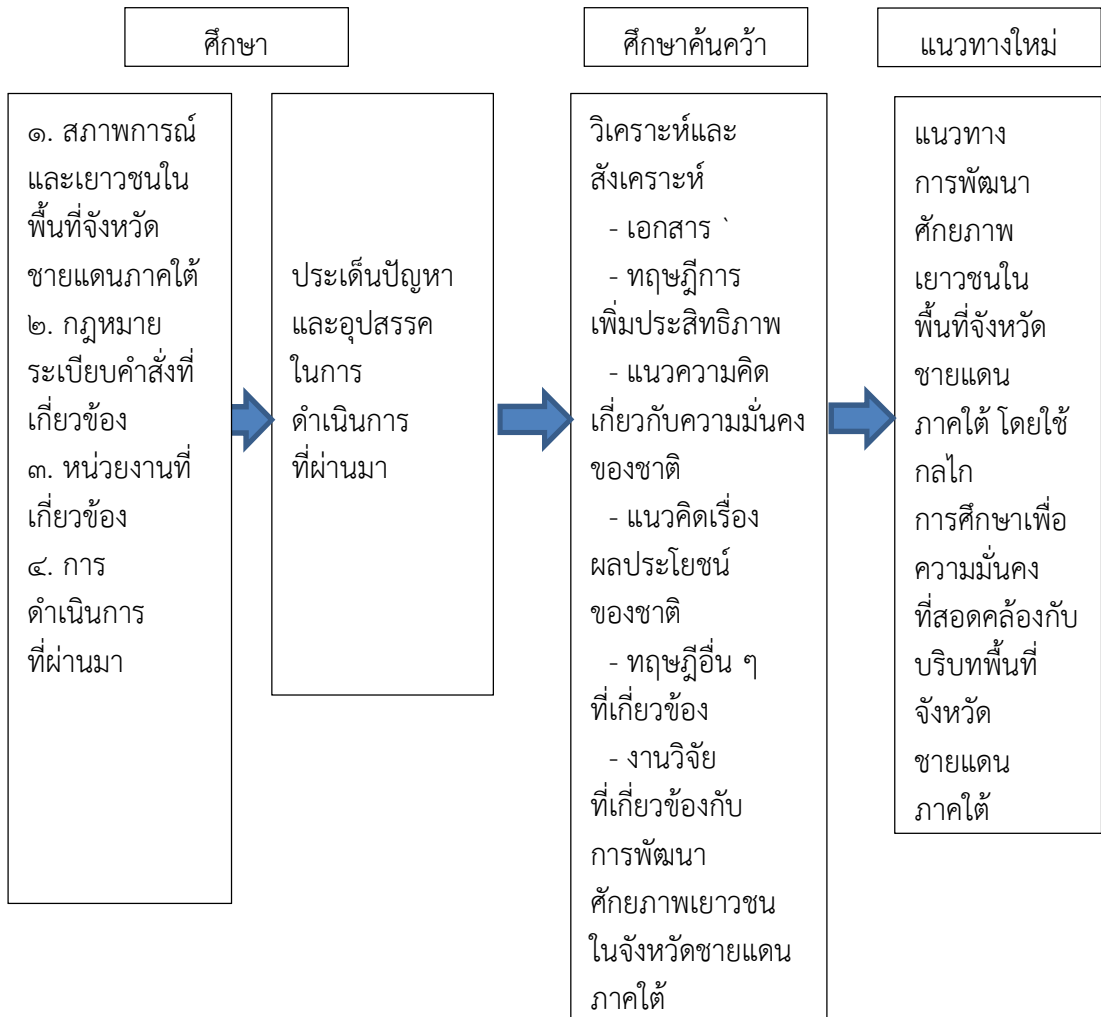
เทคนิค	แนวทาง	จุดเด่น
การทบทวนระหว่าง การปฏิบัติ (After Action Review technique :AAR)	<ul style="list-style-type: none"> ● ผิดพลาดได้ แต่ต้องไม่ผิดพลาดซ้ำ/ตี เหล็กตอนร้อน ● คำถาม ๓ ชุด ให้ได้ข้อสรุป ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ● ชุดแรก เพื่อทำความเข้าใจ เบื้องต้นให้ตรงกัน ● ชุดสอง เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้น และสร้างความเข้าใจถึง ที่มาของปรากฏการณ์ ● ชุดสาม เพื่อการคิดค้นวิธีการ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ทำในระหว่างดำเนิน โครงการ ● ง่าย เหมาะสำหรับการ เริ่มต้นสร้างวัฒนธรรมการ เรียนรู้ในบุคคล/องค์กร ● ทำได้บ่อยๆ ใช้เวลา ไม่นาน ● เลือกได้ ถอดเป็น ประเด็น หรือรายกิจกรรม
เทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome mapping : OM)	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้ผลประเมินเป็นเครื่องมือในการ กำหนดประเด็นการถอดบทเรียน ๓ ขั้นตอนในการถอดบทเรียน ขั้นแรก ทบทวนแผนงานโครงการและ เกณฑ์ชี้วัดความก้าวหน้า โครงการ ให้เห็นความคาดหวังและ ความจริงที่เกิดขึ้นตรงกัน ขั้นสอง วิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (หนุน ขวาง ใน นอก) ขั้นสุดท้าย กำหนดแนวทาง ทำต่อไปให้ดีขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● ถอดบทเรียนระหว่าง ดำเนินงาน ● ให้นำหนักกับคุณภาพการ ทำงานและการพัฒนาการของ พฤติกรรม ● ต้องใช้กับงานใช้ระบบการ ติดตามประเมินผลตามหลักการ ของแผนที่ผลลัพธ์เท่านั้น (การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการองค์กร) ต้องเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด ต่อเนื่อง

ตารางที่ ๒-๒ เทคนิคการถอดบทเรียน (แนวทาง, จุดเด่น) (ต่อ)

เทคนิค	แนวทาง	จุดเด่น
เทคนิคการทบทวน หลังการปฏิบัติ (Retrospective technique)	๔ คำถาม เพื่อการได้บทเรียน <ul style="list-style-type: none"> ● หนึ่ง เหตุที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่เข้ามาทำงาน ● สอง โครงการเกิดขึ้นเพราะอะไร ความสำเร็จที่คาดหวังคืออะไร และอะไรคือความจริงที่เกิดขึ้น ● สาม อะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดความจริงเช่นนั้น ● สี่ ได้เรียนรู้อะไรจากสิ่งที่เกิดขึ้น และจะมีข้อเสนอแนะอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ทำหลังจบโครงการ ถอดบทเรียนตั้งแต่การเกิดขึ้นของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน ผลลัพธ์ ● เหมาะกับการถอดบทเรียนโครงการที่ดำเนินเสร็จสิ้น และต้องการทำในลักษณะเดียวกันอีก ● ใช้ระยะเวลาสั้น ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของโครงการ
การประเมิน ประสิทธิผล การทำงาน (Performance Measurement : PM)	<ul style="list-style-type: none"> ● ต้องเห็นคุณค่า และเชื่อมั่น ผลการประเมิน ● ใช้ผลลัพธ์/ผลสำเร็จเป็นจุดเริ่มต้น ● ๓ ขั้นตอนในการถอดบทเรียน <ul style="list-style-type: none"> หนึ่ง ทบทวนแผนงาน ผลงาน และผลการประเมิน สอง วิเคราะห์เหตุปัจจัยความสำเร็จและไม่สำเร็จ สาม สังเคราะห์ข้อเสนอแนะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ถอดบทเรียนหลังเสร็จสิ้นโครงการ ● เหมาะกับงานที่มีระบบการติดตามประเมินผล และมีการเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดแล้ว ● ตัวชี้วัดความสำเร็จ ต้องมีความชัดเจน <ul style="list-style-type: none"> ● ถอดบทเรียนตามกรอบตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ ● ใช้เวลานาน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อน ชัดเจนของตัวชี้วัด

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ ๓

สภาพการณ์ และสถานการณ์เยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ทั่วไป และเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อยาวนาน เป็นปัญหาที่ผูกพันกับแนวคิดและอุดมการณ์ มีสาเหตุหลักมาจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ยังไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดความรู้ทั้งทางด้านภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสาร และทักษะอื่น ๆ ประกอบกับการจัดการศึกษาที่ขาดสมดุลระหว่างการศึกษายาสามัญกับสายศาสนา จนไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ ข้อมูลดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้เห็นถึงความล้มเหลวของการจัดการศึกษาที่ไม่สามารถปลูกฝัง และบ่มเพาะจิตวิญญาณของคนในพื้นที่ให้มีความรัก ความห่วงใยในสมบัติของชุมชน อาทิ โรงเรียน สถานีนอนามัย สะพาน ถนน และอื่น ๆ ตลอดจนชีวิตครู เจ้าหน้าที่นอนามัย และบุคคลอื่น ๆ ที่มีคุณค่าต่อชุมชน ความหวังในการแก้ปัญหาจึงอยู่ที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ซึ่งต้องให้ความรู้ ความเข้าใจในบริบทความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันนั้น ไม่ได้เอาบริบทความจริงและปัญหาในพื้นที่ เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษา หากแต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่าการฝึกแก้ปัญหา การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน จึงควรจะมาจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียน เป็นอันดับแรก เนื่องจากรากแก้วของปัญหาเกิดจากการขาดการฝึกฝนและขาดการปลูกฝังความรัก ความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้ไม่รักเพื่อน ครู โรงเรียนและถิ่นเกิด ที่สำคัญขาดจิตสำนึก ในบทบาทความเป็นคนไทยด้วยกัน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา หล่อหลอมพฤติกรรม และพัฒนาทักษะทางวัฒนธรรมให้กับเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมาจากครอบครัวที่หลากหลาย ต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย จึงเป็นหน้าที่ของครูและโรงเรียนในอันที่จะกลมเกลียวให้เด็กและเยาวชนให้รู้จักกติกา และวัฒนธรรม ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ พื้นฐานในบริบทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีทักษะทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน และเห็นว่าสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ทุกคนต้องตระหนัก และต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เรียนรู้ที่จะเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ส่งเสริมสันติสุขให้คงอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และสังคมไทยโดยรวมต่อไป

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงทุ่มเททรัพยากร เพื่อแก้ไขปัญหาจนเกิดผลสัมฤทธิ์ในแง่ของจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรง ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้แสดงให้เห็นว่าในช่วงสี่ปีแรกระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๐

จำนวนสถานการณ์ความรุนแรงมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ช่วงระยะหลังนับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากรายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ ๕ โดยสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้และคณะ วิเคราะห์ เหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ว่าดูเหมือนมีความสงบนิ่งในบางขณะ แต่ก็ยังมีความไม่แน่นอน สับสนและยังคงมีการใช้ความรุนแรงที่ขยายตัวและมีความเข้มข้นของความรุนแรง (สถาบันพระปกเกล้า และคณะ, ๒๕๖๓ : ๑๓) ภาพสะท้อนของบทวิเคราะห์ปรากฏในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การล้อมยิงและเหตุระเบิดที่โรงเรียน การวิสามัญฆาตกรรม การฆาตกรรมพระสงฆ์ และการเสียชีวิตของผู้ต้องสงสัยระหว่างถูกควบคุมตัว เป็นต้น บางเหตุการณ์ความรุนแรงที่เหมือนเคยยุติไป แต่ก็อาจกลับมาเกิดขึ้นอีกได้อย่างไม่เป็นแบบแผน นอกจากนี้ในรายงานการสำรวจความคิดเห็นฯ ฉบับเดียวกันนั้นคณะผู้วิจัยพบว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่ลดลงนับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สวนทางกับความรู้สึกของประชาชนที่พบว่า คนในพื้นที่ชายแดนใต้ก็ยังรู้สึกกังวลกับเรื่องความปลอดภัย และรู้สึกว่าสถานการณ์เหมือนเดิมหรืออาจจะแย่ลง (สถาบันพระปกเกล้า และคณะ, ๒๕๖๓ : ๒๓-๒๔) เรื่องความปลอดภัยจึงเป็นเรื่องที่หลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเครือข่ายภาคประชาชนด้านผู้หญิงและเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญและร่วมกันผลักดันมาโดยตลอด

เครือข่ายภาคประชาสังคมด้านเด็กและเยาวชนภายใต้โครงการสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการสันติวิธีในจังหวัดชายแดนใต้ (LEAP) ได้รณรงค์การสร้างพื้นที่สำหรับเด็กและเยาวชน โดยแต่ละองค์กรภาคใต้นิยามพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กตามแนวทางที่ตนเองได้มีส่วนผลักดัน และเมื่อมารวมตัวกันภายใต้โครงการ LEAP ได้ร่วมกันนำเสนอ **“พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน”** (Child safe space) องค์กรเครือข่ายทั้ง ๙ องค์กรได้ให้นิยามพื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยไว้ครอบคลุมในสี่มิติคือ ๑) พื้นที่ทางกายภาพ-ทางสังคม หมายถึง การมีพื้นที่แห่งโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน สามารถประกอบอาชีพและทำกิจกรรมสาธารณะที่สร้างสรรค์และปลอดภัยทั้งในโรงเรียนและชุมชน ๒) พื้นที่ทางความคิด หมายถึง พื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงออกความสามารถที่สร้างสรรค์ ๓) พื้นที่สำหรับปฏิบัติการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อนำศักยภาพของปัจเจกและภาคส่วนต่าง ๆ มาร่วมกันทำงานเพื่อการคุ้มครองเด็ก และ ๔) พื้นที่แห่งปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างพื้นที่ให้เด็กได้สื่อสารกับสังคมผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ และการสร้างกติกาทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานกฎระเบียบทางสังคม ศาสนธรรมและสิทธิมนุษยชน (รอซซีดี เลิศอรียะพงษ์กุล, ๒๕๖๑) แนวคิดเรื่องการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นแนวคิดที่แพร่หลายและสอดคล้องกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยเหตุความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นทั้งในชุมชนและโรงเรียน The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action (๒๐๑๙) ได้เสนอกรอบในการคุ้มครองเด็กไว้ ๓ ด้าน คือ การปกป้องจากความเสี่ยงที่จะได้รับความรุนแรง การได้รับการปกป้องในด้านสุขภาวะ ในทางจิตวิทยา และขณะเดียวกันต้องมีการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งมีศักยภาพที่จะปกป้องคุ้มครองเด็กด้วย ทั้งนี้เป็นการสร้างทั้งพื้นที่ให้เด็กปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจควบคู่ไปพร้อม ๆ กับสร้างทัศนคติและสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กในระดับครอบครัว โรงเรียน

และชุมชน เช่น การส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิเด็กและทักษะในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก ทั้งผู้ปกครองและครูที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังต้องเสริมความรู้และทักษะให้กับเด็กเพื่อให้สามารถปกป้องและเข้าถึงการคุ้มครองความปลอดภัยของตนได้ด้วยเช่นกัน

ในช่วงที่ผ่านมา เยาวชนในจังหวัดชายแดนใต้มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีกลุ่มเยาวชนเกิดขึ้นเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม และการเมือง อย่างหลากหลายโดยเฉพาะเยาวชนมุสลิม หลังจากที่มีกระบวนการพูดคุยเปิดอย่างเป็นทางการ กลุ่มเยาวชนเริ่มแสดงทัศนะและจุดยืนเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองอย่างกว้างขวางในพื้นที่สาธารณะ บางครั้งก็สร้างความตึงเครียดให้เกิดขึ้นในพื้นที่ จนเกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีที่เคยเกิดขึ้นแล้ว แต่ในระยะหลังไม่พบว่ามีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่า สถาบันการศึกษาและภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เปิดพื้นที่กลางและพื้นที่สานเสวนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่อย่างกว้างขวางและหลากหลายมากขึ้น เช่น วงไอพีพี (พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน) ของศูนย์ความร่วมมือทรัพยากรสันติภาพ เวทีสานเสวนาของปัตตานีฟอรัม เวทีสานเสวนาของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น เวทีเหล่านี้สร้างโอกาสให้ผู้ที่มีความเห็นและจุดยืนที่แตกต่างได้ถกเถียงและโต้แย้งกันในบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพูดคุย เรื่องที่แม้จะยากหรือไม่เคยพูดคุยกันมาก่อน การมีพื้นที่กลางสำหรับรองรับความต้องการในการแสดงออกทางความเห็นและความต้องการที่จะโต้แย้งคัดค้านที่ปลอดภัยอย่างต่อเนื่องช่วยลดบรรยากาศความตึงเครียดในพื้นที่ลงมาร์ค ตามไท อดีตหัวหน้าคณะพูดคุยของรัฐบาลไทย ได้ทำงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์และถอดบทเรียนพัฒนาการของกลุ่มที่เคยใช้ความรุนแรงในการต่อต้านรัฐ ๔ กรณีศึกษา คือ คาตาลูญญา ประเทศสเปนควิเบก ประเทศแคนาดา สกอตแลนด์ ประเทศอังกฤษ และโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น พบว่าจุดร่วมใน ๔ กรณีศึกษานี้ คือ เมื่อรัฐบาลของประเทศนั้น ๆ ให้พื้นที่การเมืองและมีการถกกันเองภายในอย่างเปิดเผย การเรียกร้องโดยใช้ความรุนแรงก็ค่อย ๆ สลายไป ความรุนแรงที่เหลือคือ การแสดงอารมณ์แรงในการถกเถียงกัน (มาร์ค ตามไท, ๒๕๖๒) การให้พื้นที่ปลอดภัยในการมีเสรีภาพทางการเมืองแสดงความคิดเห็นอาจเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยลดความสูญเสียและเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์และยั่งยืนขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นได้ อนึ่ง นอกจากพื้นที่ปลอดภัยที่ยึดโยงกับสถานการณ์ความไม่สงบแล้ว ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องพิจารณาถึงพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่พึงได้รับการคุ้มครองจากปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติและการถูกคุกคามของกลุ่มคนต่าง ๆ ในมิติอื่น ๆ ที่ไม่อาจละเลยได้ สิ่งนี้สะท้อนอยู่ในรายงานของสถานการณ์เด็กและสตรีใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (The Multiple Indicator Cluster Survey ๒๐๑๙ หรือ MICS ๖) ซึ่งความร่วมมือของสำนักงานสถิติแห่งชาติและแผนกวิเคราะห์นโยบายสังคมองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ที่ได้สำรวจประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติและการถูกคุกคามในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย เพศ รสนิยมทางเพศ อายุ ศาสนาหรือความเชื่อ ความพิการ ฐานะยากจนตำแหน่งหน้าที่การงาน เหตุผลอื่น ๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๔)

จากแนวโน้มสถานการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในภาพรวมมีแนวโน้มที่เป็นบวกกล่าวคือ ในเชิงกายภาพจำนวนความรุนแรงนั้นลดลง แต่ยังมีประเด็นความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนที่ยังคงดำรงอยู่ เพราะรู้สึกขาดความมั่นคงในชีวิตยังไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างจริงจัง ผลในเชิงประจักษ์ คือ ผลกระทบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นสืบเนื่องและ

ทั้งร่อยรอยไว้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้จบไปเป็นครั้ง ๆ เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงจบลงเหมือนที่ปรากฏเป็นข่าว ร่องรอยที่ปรากฏที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ได้แก่ จำนวนสะสมเด็กกำพร้า รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่ต้องเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงที่ยังไม่อาจคาดเดาว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ผลกระทบส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสถานการณ์ความไม่สงบยืดเยื้อยาวนานมาแล้ว ประกอบกับสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีพลวัตและเงื่อนไขที่มีความซับซ้อน ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบส่งสมนี้ ไม่ได้ถูกเพิกเฉยอย่างสิ้นเชิง หากมีความพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะคลี่คลายปัญหานั้นและมีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป บางเรื่องมีพัฒนาการนับตั้งแต่ปีแรก ๆ ของสถานการณ์ความไม่สงบ เช่น การช่วยเหลือครอบครัวและเด็กในกรณีเข้ารอบการรับรองสามฝ่ายนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดจากการมีความสอดคล้องและความร่วมมือในแนวตั้ง คือ การมีนโยบายระดับชาติเรื่อยมาถึงกลไกท้องถิ่นที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในแนวระนาบตัดขวางภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็ง แต่ปัญหาที่ซ่อนอยู่ในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่เด็กกำพร้าจากกรณีที่ไม่ได้รับการรับรองสามฝ่ายก็ต้องรอเวลายาวนาน จึงมีสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุยในระดับผู้มีอำนาจตัดสินใจเรื่องที่สำคัญและทำทายเป็น การดูแลสภาพจิตใจและทัศนคติของเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ถือกำเนิดและเติบโตขึ้นมาในพื้นที่ ด้านหนึ่งทุกฝ่ายก็กำลังพยายามลงแรงพัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างโอกาสและทางเลือกที่เท่าเทียมให้กับทุกกลุ่ม ทำนองเดียวกันเยาวชนที่เติบโตขึ้นมาต้องเติบโตอย่างมีคุณภาพ

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง

การบังคับใช้กฎหมายพิเศษ นับจากเริ่มสถานการณ์ความไม่สงบในระลอกนี้ รัฐบาลได้มีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓ ฉบับ ได้แก่ ๑) พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา สี่อำเภอ ได้แก่ นาทวี จะนะ เทพา และสะบ้าย้อย ๒) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) ประกาศใช้ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงปัจจุบัน ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และ ๓) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องหาความมั่นคงมอบัติ (ตามมาตรา ๒๑) รัฐบาลมีการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นครั้งแรกสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และมีการขยายระยะเวลาออกไปอีกทุก ๓ เดือนติดต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน และมีการยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในบางท้องที่เป็นรายอำเภอเพิ่มขึ้น

การใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจกักขังบุคคลได้โดยไม่ต้องตั้งข้อหาสูงสุดได้สูงสุด ๓๗ วัน ทั้งนี้อาศัยกฎอัยการศึกคุมตัวได้สูงสุด ๗ วันและ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ คุมตัวได้สูงสุด ๓๐ วัน (ขยายระยะเวลาได้ทุก ๗ วันโดยได้รับอนุญาตจากศาล และขยายเวลาได้รวมไม่เกิน ๓๐ วัน) การจับกุมในปัจจุบันมีความชัดเจนแม่นยำมากขึ้นในเรื่องพยานหลักฐาน (สถานวิจยความ

ขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, ๒๕๕๘) ส่วนมากแล้วผู้ที่ถูกเชิญตัวจะเป็นผู้ชาย แต่จำนวนหนึ่งเป็นผู้หญิง ที่สมาชิกในครอบครัวซึ่งอาจเป็นพี่ชาย น้องชายหรือสามี เคยถูกควบคุมตัว หรืออยู่ระหว่างการหลบหนี รวมทั้งเข้าร่วมกับฝ่ายแนวร่วมให้การสนับสนุนอาหารที่พัก เพราะสามี หรือสมาชิกในครอบครัวร้องขอให้ช่วย สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัย ที่ถูกเชิญตัวแล้วปล่อย หรือคนที่ถูกดำเนินคดี ต่างประสบกับผลกระทบทางสังคม ซึ่งไม่ใช่เฉพาะกับ เจ้าตัวเท่านั้น หากครอบครัวก็ได้รับผลกระทบไปด้วย เช่น บางกรณีที่ถูกเชิญตัวไปแล้วเพื่อนบ้านใน ชุมชนรับรู้ แม้จะถูกปล่อยออกมาเพราะไม่มีหลักฐานว่าเป็นผู้กระทำผิดก็พบว่า สายตาและความรู้สึก ของเพื่อนบ้านที่เปลี่ยนไป หรือกรณีที่พบว่ามิรู้พอติดอยู่ที่สี่แยกก็ทำให้ถูกเกิดความรู้สึกอับอายที่จะ เข้าสังคมหรือไปโรงเรียน รวมทั้งยังพบกรณีที่ผู้ชายที่ถูกเชิญตัวกลับมาบ้านแล้วไม่สามารถใช้ชีวิตหรือ ประกอบอาชีพได้อย่างเดิม เพราะมีปัญหาทางสุขภาพจิต ทำให้ครอบครัวขาดรายได้และมีภาระที่จะ ดูแลผู้มีปัญหาสุขภาพจิตอีกสักคนหนึ่ง เป็นต้น (สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา, ๒๕๖๐) ในกรณีที่ผู้ชายถูกคุมขังหรือหลบหนีคดีผู้หญิงต้องกลายมาเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและหัวหน้าครอบครัว อย่างฉับพลันไม่ทันตั้งตัว แม้ในทางกฎหมายยังถือว่ามีหัวหน้าครอบครัว แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงเป็น หัวหน้าครอบครัว ครอบครัวจึงไม่มีลักษณะเป็นพ่อ แม่ ลูก ที่มีพ่อเป็นผู้นำและผู้หาเลี้ยงครอบครัว ตามลักษณะในอุดมคติ บทบาทความเป็นชายจากที่ถูกขัดเกลาล่อยหลอมให้เติบโตมาเป็นที่พึ่ง กลับต้องเป็นฝ่ายรับการดูแล ทำให้พบว่ามีทั้งสามีและภรรยาต้องใช้เวลาไม่น้อยในการปรับสภาพ จิตใจให้ยอมรับกับสิ่งที่ต้องเผชิญ จากการศึกษาของศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี และคณะพบว่า เยาวชน ชายและผู้ชายในพื้นที่แม่จะพันโทแล้วก็ยังเผชิญความยากลำบากในการประกอบอาชีพเพราะต้อง เผชิญกับการติดตามจากเจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ สถานการณ์ความรุนแรงที่ยืดเยื้อและความ ยากลำบากของสภาพเศรษฐกิจส่งผลต่อโครงสร้างครอบครัวและสภาพความสัมพันธ์เปลี่ยนไป เมื่อ ตกเป็นผู้ต้องสงสัย นอกจากปัญหาในเรื่องคดีแล้ว หลายคนไม่สามารถไปทำงานนอกพื้นที่หรือมีอาชีพ อย่างต่อเนื่องมั่นคงได้ เพราะได้รับผลกระทบจากการถูกติดตาม แม้จะไม่ได้เป็นในลักษณะทางการ ก็ตาม การรับมือกับปัญหาเหล่านี้จึงเป็นระดับปัจเจกเป็นหลัก (สถานวิจัยความขัดแย้งและความ หลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, ๒๕๕๘) เยาวชนถูกจัดอยู่ในประเภทกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าสู่แนวร่วม จึงมักจะถูกจับจ้องเป็นพิเศษ การตรวจเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (ดีเอ็นเอ) จึงเป็นมาตรการหนึ่ง ที่เจ้าหน้าที่ความมั่นคงนำมาใช้เพื่อป้องปรามผู้ไม่หวังดี ซึ่งได้ดำเนินการระหว่างบริการเกณฑ์ทหาร ทำให้เครือข่ายสมาพันธ์นิสิตนักศึกษาอิสลามแห่งประเทศไทย ได้ยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการธิการ ด้านการกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอให้กองทัพภาคที่ ๔ ยกเลิกการตรวจเก็บดีเอ็นเอทหารเกณฑ์ เพราะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและกังวลว่าจะถูกเลือกปฏิบัติ ในที่สุดกองทัพภาคที่ ๔ ได้รับฟังและยุติการตรวจเก็บดีเอ็นเอของทหารเกณฑ์แล้ว โดยมีข้อเสนอให้ กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้า ทบทวนมาตรการการตรวจและการเก็บตัวอย่าง ดีเอ็นเอ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชนให้สอดคล้องกับกฎหมายทั้งในประเทศและกฎหมาย ระหว่างประเทศ เรื่องการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อเยาวชนและครอบครัว

กล่าวโดยย่อ การใช้กฎหมายความมั่นคงอย่างเข้มข้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ เท่านั้น หากผลกระทบยังเข้าไปสู่ในพื้นที่ส่วนตัว ในครอบครัว ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของ ความสัมพันธ์และการดำรงชีพ การพึ่งพิงตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ทั้งยังทำให้ความเชื่อมั่นในการมีชีวิต

อย่างมีศักดิ์ศรีในครอบครัวและชุมชนของตนถูกตั้งคำถามและสั่นคลอน ต่อมาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ฝ่ายความมั่นคงก็ยังคงใช้แนวปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายพิเศษเพราะมองว่าช่วยจำกัดเสรีของผู้ก่อเหตุได้ จึงเป็นความท้าทายสำหรับหน่วยงานความมั่นคงว่าจะบูรณาการและสร้างสมดุลให้การคุ้มครองปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชนและผู้หญิง รวมทั้งลดผลกระทบต่อครอบครัว อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงของมนุษย์และสังคม ในขณะที่ยังคงดำเนินการอย่างเข้มข้นควบคู่ไปกับการป้องกันเหตุความรุนแรงได้อย่างไร ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการยึดมั่นสิทธิมนุษยชนในการแก้ปัญหาทางสังคมและการเมืองที่ยืดเยื้อ พบว่าวิธีการแก้ปัญหาที่ดีควรจะต้องส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ไม่ให้เกิดเงื่อนไขใหม่ และแนวทางการแก้ปัญหาที่มีหลักการสิทธิมนุษยชนเป็นฐานจะช่วยให้แก้ปัญหาที่รากเหง้าได้อีกด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครือข่ายเพื่อการคุ้มครองปกป้องสิทธิเด็กเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ องค์กรภาคประชาสังคมด้านเด็กในและนอกจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๕ องค์กร ได้ริเริ่มจัดประชุมเพื่อติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กในพื้นที่ทุกสามเดือน ต่อมาได้มีองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องในประเด็นด้านเด็กได้ส่งผู้เข้าร่วมประชุมเพิ่มขึ้นเป็น ๒๒ องค์กรในปี พ.ศ.๒๕๖๐ โดยได้เห็นชอบจัดตั้งเป็น “เครือข่ายปกป้องคุ้มครองเด็กจังหวัดชายแดนภาคใต้” หรือที่รู้จักกันในนามเครือข่าย CPN ที่ย่อมาจาก Child Protection Network ปัจจุบัน มาเรียม ซัยสันทะนะเป็นประธานเครือข่าย (มูลนิธิสวนวัฒนธรรม, ๒๕๖๓) เครือข่าย CPN มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรในการสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อปกป้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ๒) พัฒนาศักยภาพเครือข่ายที่ทำงานในประเด็นเด็กให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงานด้านสิทธิเด็ก และ ๓) จัดทำรายงานสถานการณ์เด็กเพื่อนำไปสู่การผลักดันเชิงนโยบายด้านเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ ปัจจุบันเครือข่าย CPN ให้ความสำคัญกับสิทธิเด็กใน ๓ ด้าน คือ ๑) การปกป้องคุ้มครองเด็ก ได้แก่ ความปลอดภัยจากความรุนแรงทั้งในบ้านและในพื้นที่สาธารณะ เด็กได้รับการปกป้องจากภัยคุกคามทางเพศ การผลักดันให้มีกลไกปกป้องสิทธิเด็กในระดับโรงเรียนและชุมชน การเปิดพื้นที่ให้เด็กได้มีเสรีภาพสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างปลอดภัย ๒) การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การมีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เด็กมีเกราะป้องกันจากภัยยาเสพติด รวมทั้งเด็กที่เป็นกลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงบริการของรัฐเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและมีโอกาสได้พัฒนาและเติบโตอย่างมีศักดิ์ศรี และ ๓) การได้รับความยุติธรรม ได้แก่ การที่เด็กทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาและบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม และการที่เด็กจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและอนาคตของตน

ในด้านงานป้องกัน สماعคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (กลุ่มลูกเหรียญ) ได้ดำเนินโครงการ “โรงเรียนปลอดภัยจากภัยพิบัติ” ในสามประเด็น ภัยธรรมชาติ ความมั่นคงและโควิด-๑๙ ในขณะที่เครือข่าย CPN ดำเนินโครงการ “โรงเรียนสิทธิเด็ก” ส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิเด็ก และฝึกทักษะการเป็นนักปกป้องสิทธิให้กับนักเรียนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งชมรมสิทธิเด็กในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากความรุนแรงในทุกรูปแบบ นอกจากนี้เมื่อทราบข่าวเด็กถูกล่วงละเมิดในชุมชน สมาชิกของเครือข่าย CPN จะลงพื้นที่เพื่อรับฟัง

จากผู้ถูกกระทำ ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นทั้งทางจิตใจและกายภาพตามความจำเป็น รวมทั้งประสานกับหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อตามความเหมาะสม ในส่วนของคู่มือหรือผู้กระทำทางเครือข่าย CPN ก็จะไปทำงานด้วยเพื่อให้มั่นใจว่าผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบและเกิดการแก้ปัญหาและจะไม่ทำพฤติกรรมที่ละเมิดสิทธิเด็กอีก การดำเนินงานที่ผ่านมาสมาชิกเครือข่าย CPN ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมความรู้เรื่องสิทธิเด็กให้มากขึ้นและต่อเนื่องในพื้นที่ เพราะหลายกรณีการล่วงละเมิดเกิดจากการขาดความอ่อนไหวต่อสิทธิเด็กแม้แต่จากคนที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กเองก็ตาม

การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่ผ่านมา

ที่ผ่านมาภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญของกลุ่มเปราะบางและการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวและเด็ก โดยได้ผนวกไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕ มีการจัดสรรงบประมาณและวางเป้าหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมและความมั่นคงในชีวิตให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม นอกจากการแก้ปัญหาความต้องการงบประมาณแล้ว ความต้องการทรัพยากรด้านกำลังคน การสร้างให้เกิดความเข้าใจปัญหาที่สอดคล้องกันและร่วมมือกันในการออกแบบการแก้ปัญหาให้เกิดการบูรณาการอย่างรอบด้าน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ดังปรากฏว่ามีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่จากการเปิดใจรับ เรียนรู้ปรับปรุงและสร้างการมีส่วนร่วมที่มีต่อเด็ก เยาวชนและผู้หญิงที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา และในปัจจุบันซึ่งเป็นระยะที่ ๒ ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ก็ยังมีกิจกรรมที่ดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งได้มีการปรับกิจกรรมสำคัญด้านการศึกษาเพื่อความมั่นคง ซึ่งเดิมอยู่ภายใต้มิติความมั่นคง มาอยู่ภายใต้มิติการพัฒนา ซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อหนุนเสริมและรองรับมิติความมั่นคงในพื้นที่ที่กำลังปรับเข้าสู่กิจกรรมการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน รวมถึงด้านการศึกษาที่เป็นการบูรณาการงานของหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกสังกัดซึ่งเป็นงานฟังก์ชันปกติตลอดจนต่อยอดเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ตามบริบทอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามเป้าหมายตัวชี้วัดของแผนบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ ต่อไป แม้สถานการณ์ความรุนแรงจะยังคงดำรงอยู่ในพื้นที่ ผู้คนในพื้นที่ชายแดนใต้ยังต้องเผชิญกับความสูญเสียอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในด้านบวกที่เกิดขึ้น จะเห็นถึงความก้าวหน้าในหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งเกิดจากการผลักดันขององค์กรภาครัฐ องค์กรศาสนา และองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่

นอกจากนี้พลังนักศึกษาและเยาวชนคนรุ่นใหม่ของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มพลังเยาวชนในพื้นที่ ที่มีศักยภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และความมุ่งมั่นเป็นจำนวนมาก เพียงแค่หน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุน และหยิบยื่นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพอย่างแท้จริง แรงกดดันต่าง ๆ จะกลายเป็นแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่ให้พวกเขาประสบความสำเร็จ และหนึ่งในกลุ่มเยาวชนตัวอย่างจากสถาบันการศึกษากลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มกิจกรรมนักศึกษาที่มุ่งมั่นทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คนในจังหวัดชายแดนใต้ พวกเขาได้ทำกิจกรรมลงพื้นที่ และเข้าไปคลุกคลีในการแบ่งปันความสุขให้กับคนในชุมชน เป็นสิ่งที่คนไทยน่าจะจะมีโอกาสได้รับรู้ในสิ่งที่พวกเขาทำ ไม่ใช่เป็นการอวดผลงาน แต่พวกเขาต้องการให้ทุกคนได้เห็นเรื่องราวความสวยงามที่ซ่อนเร้นอยู่

ในเรื่องราวที่พวกเขาทำ **พลังสร้างสรรค์ของเฟรชชี ปีหนึ่ง กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้** คือ กลุ่มนักกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ริเริ่มก่อตั้งจากกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ของนักศึกษาสาขาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยความคิดอยากจะแสดงความสามารถ ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันของนักศึกษา เพื่อแสดงศักยภาพที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดชายแดนใต้ให้ก้าวหน้าต่อไป โดยการทำกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนในชุมชน กิจกรรมแรกเริ่มของพวกเขา คือ กิจกรรมแบ่งปันรอยยิ้มให้กับน้องในสถานสงเคราะห์ เป็นกิจกรรมนันทนาการ และสร้างความเข้าใจความแตกต่าง และเติมเต็มซึ่งกันและกัน เป้าหมายของกลุ่มที่มีความคิดอยากจะผลักดันให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงเลือกเริ่มต้นจากกลุ่มเยาวชนก่อน ปัญหาหนึ่งที่ทางกลุ่มนักศึกษาได้สังเกตเห็นคือ สถานการณ์การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้นั้นส่งผลกระทบต่อระยะยาวต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้ของเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ภาษามลายูเป็นหลัก ทางกลุ่มจึงทำโครงการ GEN A ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาด้วย **โครงการ Gen A พลังอ่านเปลี่ยนเมือง**

โครงการ Gen A พลังอ่านเปลี่ยนเมือง โดยใช้พลังของนักศึกษาอาสาสมัคร “พี่สอนน้อง” อาศัยความเกื้อกูลระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องเป็นกลไก เชื่อมหัวใจให้เด็กได้พบความสุขจากการอ่าน โดยที่นักศึกษาในกลุ่มนั้นมาจากหลายสาขาวิชา บางคนเรียนภาษาอังกฤษ บางคนเรียนภาษามลายูก็สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน ทางนักศึกษากลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ จะเปิดโอกาสให้น้อง ๆ เยาวชนตัวเล็ก ๆ ได้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเรื่องภาษา ทั้งภาษาไทย และอังกฤษ โดยมีนักศึกษาเป็นพี่เลี้ยงในการสอนภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สลับสับเปลี่ยนกันไปในแต่ละสัปดาห์ โดยมีระยะเวลาการอบรม ๙ สัปดาห์ โดยมีการให้ความรู้ผ่านการเล่านิทาน การสอนสุภาษิต การเล่นเกม นันทนาการ เป็นต้น เพื่อให้น้องเยาวชนที่มาเข้าร่วมการอบรมนั้นไม่เบื่อ และสามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปใช้ประโยชน์สูงสุด น้อง ๆ นักศึกษาจะมีการแบ่งทีมเพื่อที่จะอบรมในแต่ละสัปดาห์ โดยมีการอบรมเฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์เท่านั้น เพื่อไม่ให้กระทบต่อการเรียนในโรงเรียน ๆ ของน้อง ๆ การที่นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ได้มีโอกาสไปสอนเด็ก ๆ ในชุมชน นอกจากจะได้รับประสบการณ์ที่ดีแล้วยังเป็นการเปลี่ยนทัศนคติ และแนวความคิด ที่มีต่อสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย ในขณะที่เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ นักศึกษาเองก็ได้เรียนรู้เช่นกัน จากความหวาดกลัวว่าลงพื้นที่ไปแล้วจะปลอดภัยหรือเปล่า พอได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ก็ทำให้เข้าใจ และกล้าที่จะลงพื้นที่ไปทำกิจกรรม ความสำเร็จของโครงการจึงเกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มนักศึกษา และเยาวชนในพื้นที่ เป็นการเรียนรู้ที่มีชุมชนเป็นฐานขับเคลื่อนให้ชุมชนมีพลัง เยาวชนเองได้เรียนรู้ถึงคุณค่าที่ชุมชนของตนเองมี และสิ่งที่ยังขาดหรือเป็นจุดอ่อน ควรพัฒนา **โครงการสื่อสร้างสรรค์ชายแดนใต้** หลังจากน้อง ๆ เยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ได้ทำโครงการ GEN A ขึ้นมานั้น ทำให้พวกเขามีโอกาสได้คลุกคลีกับชาวบ้านจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และมีความสวยงามในรูปแบบพหุวัฒนธรรม เกิดความคิดที่อยากจะเผยแพร่ให้คนภายนอกได้รู้จักจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมมองที่พวกเขาได้เห็นได้สัมผัส ได้รับรู้ความจริงที่เกิดขึ้น จึงได้มีการจัดทำ **โครงการสื่อสร้างสรรค์ชายแดนใต้** ขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางให้คนทั่วไปได้เห็นความจริงมากกว่าภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างว่าน่ากลัว และอันตรายต่อคนภายนอก กิจกรรมของ

โครงการจะมีการอบรมเยาวชนรุ่นใหม่ให้ใช้สื่ออย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับคนในพื้นที่ เยาวชนจะได้เรียนรู้จากพี่ ๆ นักศึกษา ในด้านความรู้ และเทคนิคการเขียนข่าว การจัดรายการวิทยุ และการถ่ายทำ และตัดต่อวิดีโอ เยาวชนจะสามารถเป็นกระบอกเสียงในการเผยแพร่เรื่องราว วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ออกสู่ภายนอกอย่างตรงไปตรงมา ไม่ถูกบิดเบือน เมื่อพูดถึงเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลาย ๆ คนอาจจะกลัว และไม่มั่นใจถึงความปลอดภัย เพราะได้รับข่าวต่าง ๆ ที่สื่อถึงความรุนแรง แต่นักศึกษากลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ไม่คิดแบบนั้น เพราะประสบการณ์ที่พวกเขาได้ลงพื้นที่สัมผัสความจริงมาแล้ว ทำให้เกิดความมั่นใจว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นไม่ได้มีความน่ากลัวจนส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ดังนั้นจึงได้มีการจัดทำสื่อในพื้นที่ โดยการนำเสนอเรื่องราวดี ๆ ผ่านวิทยุของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งกับคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ โดยการสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน เกิดการประสานงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาและคนในพื้นที่ นำความแตกต่างที่ลงตัวมานำเสนอผ่านสื่อดิจิทัลนำเสนอกลับไปสู่ชุมชน กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญถึงเรื่องราวของจังหวัดชายแดนใต้ น้อง ๆ นักศึกษาไม่เพียงทำกิจกรรมดีดีกับสังคมภายนอก เช่น โครงการ Gen A และโครงการสื่อสร้างสรรค์ชายแดนใต้แล้วนั้น ยังมีกิจกรรมดีดีที่แบ่งปันประสบการณ์ให้กับเยาวชนนักศึกษาด้วยกัน นั่นคือ โครงการตลาดวัยทีน เปิดโอกาสให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยสามารถนำผลิตภัณฑ์ของตนเองมาขายในพื้นที่ที่โครงการจัดไว้ให้ โดยทางกลุ่มจะมีการหาเงินทุนให้เหล่านักศึกษาร้านค้าละ ๑๕๐๐ บาท เป็นทุนเปล่าไม่เอาคืน แต่พ่อค้าแม่ค้านักศึกษาเหล่านี้จะต้องกลับมาขายของตามกำหนด ไม่เพียงแต่ให้เงินทุน ยังมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการตลาด การทำบัญชี การบริหารจัดการ และการจัดหาพื้นที่ในมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษา และเยาวชนที่อยากมีรายได้เสริมระหว่างเรียนได้ทำการเปิดร้านขายของได้สะดวก โดยได้รับการสนับสนุนสถานที่จากกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี **จากแรงกดดันสู่แรงผลักดัน**

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ และมุ่งมั่นลงมือทำ เพื่อทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้จักการทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการคิดสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ใช่เฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เท่านั้นที่ต้องการพลังของคนรุ่นใหม่เช่นนี้ แต่ในทุกภาคส่วนของประเทศไทย หากเยาวชนรู้จักการนำพลังสร้างสรรค์ของตนเองมาใช้ให้ประโยชน์ต่อสังคม ก็จะทำให้ประเทศของเราพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงยั่งยืน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ชายแดนใต้ทำมาโดยตลอด ถึงแม้การทำงานย่อมมีอุปสรรค และปัญหา ไม่ได้ประสบความสำเร็จเต็มร้อย แต่พวกเขามีเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญกว่า การทำงานจึงเป็นบทเรียนสอนให้พวกเขารู้จักการวางแผน การแก้ไขปัญหา และได้เรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจังหวัดชายแดน และที่สำคัญคือการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ใจดีที่คอยเป็นที่ปรึกษา การสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครอง และจากชุมชน เยาวชนจึงจะสามารถพัฒนาศักยภาพให้ได้ดีที่สุด และไปถึงจุดที่ได้รับการยอมรับอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสร้างสรรค์ของเยาวชนในพื้นที่อีกหลายกลุ่มที่ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชน

"สุไลมาน ยาโม" เด็กหนุ่มในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ แม้แผ่นดินบ้านเกิดต้องตกอยู่ท่ามกลางสมรภูมิแห่งความรุนแรง หากแต่พวกเขา ล้วนมีความฝันเป็นของตัวเอง สุไลมาน ยาโม รักการวาดภาพเป็นชีวิตจิตใจ เขาหลงใหลงานด้านนี้มาตั้งแต่เด็ก เมื่อมีโอกาสก็มักจะไขว่คว้า และแสวงหาความรู้ด้านศิลปะอย่างสม่ำเสมอ โดยมีความคิดว่าสักวันจะต้องเป็นนักวาดภาพให้ได้ แต่ทว่าผลพวงความรุนแรงในพื้นที่ ได้พรากผู้เป็นพ่อของเขาไป โชคดีที่เขายังมีศิลปะเป็นตัวเยียวยาจิตใจทำให้ทุกวันของสุไลมาน ยาโม เดินไปข้างหน้าอย่างเข้มแข็ง สุไลมาน ยาโม เกิดและเติบโตที่บ้านคลองช้าง ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ครอบครัวมีฐานะยากจน หลังจากเรียนจบโรงเรียนปอเนาะ เขาก็ต้องเริ่มต้นทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยการไปทำงานรับจ้างเป็นคนส่งน้ำดื่ม และของอุปโภคตามบ้านเรือนทั่วไป ที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ถึงใจจะยังรักในงานศิลปะ แต่มองไม่เห็นโอกาสที่จะได้เข้าใกล้ความฝัน จนกระทั่งวันหนึ่ง เขาได้มีโอกาสไปเยือนแกลเลอรีของศิลปินในอำเภอเมืองยะลา จากการที่ต้องไปส่งน้ำที่นั่น เขาจึงเกิดแรงบันดาลใจอยากจะเรียนด้านศิลปะขึ้นมาอีกครั้ง เขาเจียดเงินรายได้จากการทำงานมาซื้อสีน้ำมันเพื่อหัดวาดเอง จนกระทั่งวันหนึ่ง มีโอกาสได้พบศิลปินที่เรียนจบทางด้านศิลปะจากศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ ได้รับคำแนะนำว่า ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหล่งเรียนรู้ที่ให้โอกาสกับลูกหลานเกษตรกรผู้ยากไร้ได้เข้าไปร่ำเรียนวิชาด้านศิลปาชีพทั้งหลาย โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สุไลมาน จึงตัดสินใจสมัครไปเรียนที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ และได้รับการตอบรับให้เข้าเรียน ซึ่งก่อนที่จะเดินทางไปตามความฝัน สุไลมาน ได้สร้างผลงานภาพสีน้ำมันโดยวาดรูปดอกกล้วยไม้ พร้อมกับนำไปเข้ากรอบแขวนไว้ที่บ้าน นับเป็นผลงานชิ้นแรกที่ยื่นให้ผู้เป็นพ่อ ซึ่งคอยสนับสนุนสุไลมานเรื่องการวาดภาพมาโดยตลอด และท่านก็ได้หอบเอาผลงานนี้ ซึ่งรถจักรยานยนต์ตระเวนพาไปอวดเพื่อนบ้านทั่วทั้งชุมชน ตัวสุไลมานเองไม่คิดว่า นั่นจะเป็นผลงานชิ้นแรกและชิ้นสุดท้ายที่ผู้เป็นพ่อของเขาจะได้ชื่นชม เพราะในช่วงที่สุไลมานไปร่ำเรียนย่างเข้าเดือนที่ ๖ เขาก็ได้รับการแจ้งข่าวร้ายผ่านทางโทรศัพท์ว่า ในวันศุกร์ที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ พ่อของเขาเสียชีวิตจากการถูกยิงขณะขี่มอเตอร์ไซด์ ส่วนแม่ของเขาที่ไปด้วยกันโดนกระสุนปืนเข้าที่หัวไหล่อาการสาหัส จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ความตั้งใจในการเรียนศิลปะของเขาลดลง จนดูเหมือนความฝันจะดับมอดไป เพราะขาดเสาหลักที่เป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญ แต่เหมือนมีบางสิ่งมาดลบันดาลให้ลูกคิดขึ้นมาอีกครั้ง จากการได้เห็นภาพดอกกล้วยไม้ที่เคยวาดไว้ให้พ่อ เหมือนพ่อคุยกับเขาว่า ให้กลับไปเรียนต่อให้จบและสานต่อในสิ่งที่เคยฝันไว้ อ.สมาน คลั่งจตุรัส อาจารย์ประจำแผนกศิลปกรรม ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ ก็ได้โทรหาสุไลมานและบอกว่า “อย่าปล่อยให้โอกาสให้หลุดลอยไปนะลูก” เขาจึงมุ่งหน้ากลับสู่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ อีกครั้ง ด้วยความมุ่งมั่นว่า จะเก็บเกี่ยวความรู้ในวิชาศิลปะให้มากที่สุด และจะนำเอาสิ่งเหล่านี้กลับมาทำงานเพื่อสังคมจังหวัดชายแดนใต้ในสักวัน

เส้นทางชีวิตของสุไลมาน ยังคงเดินหน้าต่อไปช้า ๆ หลังจากเรียนจบจากศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ แล้วเข้ารับราชการทหารเป็นเวลา ๒ ปี เมื่อปลดประจำการ ก็ทำงานหาประสบการณ์ในการวาดรูปต่อ โดยไปฝึกงานวาดรูปที่อำเภอเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี และจากนั้นไม่นานก็ได้รับการชักชวนจากศิลปินรุ่นพี่ชาวยะลาให้ไปทำงานที่สตูดิโอศิลปะในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วาดรูปขายนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสร้างรายได้ต่อเดือนได้มากกว่า ๑ แสนบาท

แต่สุไลมานกลับรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองไม่มีคุณค่า และหวนรำลึกถึงเป้าหมายที่อยากจะทำประโยชน์ให้กับบ้านเกิด จึงตัดสินใจเดินทางกลับมายังปัตตานี จากความเชื่อว่า ศิลปะสามารถเยียวยาความรุนแรงได้ ภาพวาดทุก ๆ ชิ้นของ สุไลมาน ยาโม ที่รังสรรค์ขึ้นเพื่อถนอมใจเกิด จึงเป็นผลงานที่สะท้อนมุมมองต่อ ธรรมชาติและอัตลักษณ์วิถีของสังคมในพื้นที่ปลายด้ามขวาน สื่อถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของ ชุมชน ทุกเชื้อชาติศาสนา สุไลมานเริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในเวลาไม่นานที่กลับมาปักหลักสร้าง งานศิลปะที่บ้านเกิด และทำให้เขาได้รับการสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดน ภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้ไปศึกษาดูงานด้านศิลปะที่ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นประสบการณ์อันล้ำค่า ที่เขานำมาใช้ในการจัดระบบความคิด พัฒนาค้นคว้าให้ดีขึ้น และนำมาใช้เป็นเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อ พัฒนาบ้านเกิด สุไลมาน ยาโม ได้สานฝันของตัวเองในการเปิดสตูดิโอเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้งานศิลปะ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในนาม “สตูดิโอ ยาโม” ได้สำเร็จ

โดยทุกวันนี้ สุไลมาน ได้จัดสรรแบ่งปันรายได้ส่วนหนึ่งที่ได้จากการขายภาพไปบริจาค เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเพื่อสังคม และสนับสนุนทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และตัวเขาเองยังตระเวนเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน ให้พวกเขาเหล่านั้นได้วาดภาพ ส่งต่อจินตนาการผ่านปลายพู่กัน และมีเป้าหมายในอนาคตที่อยากจะ สร้างหอศิลป์ เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชน ประชาชนทั่วไป รวมถึงศิลปินในพื้นที่ ได้จัดแสดงผลงานศิลปะ ทุกรูปแบบ และนั่นคือ เรื่องราวของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ที่เยียวยาใจตนเองด้วยงานศิลปะ และตั้งใจใช้กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นหนทางหนึ่งในการกล่อมเกล่าจิตใจเยาวชนคนรุ่น ใหม่ โดยมีความหวังสูงสุดในการดับไฟที่เคียดแค้นอยู่ที่ปลายด้ามขวานให้มอดดับไปด้วยปลายพู่กัน

ปัญหาในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน

ความซับซ้อนของปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้การแก้ปัญหาที่มีความยืดหยุ่น และพลวัตของความขัดแย้งและการจัดการปัญหาจากแต่ละฝ่าย ก็ส่งผลต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ ในการจะแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งที่รุนแรงไปสู่ ความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ การทำให้ประเด็นเหล่านี้ปรากฏและนำขึ้นมาอภิปรายร่วมกันอย่าง ตรงไปตรงมาจะช่วยนำไปสู่การหาทางออกและการพัฒนาโลก เพื่ออุดช่องว่างของไม่ให้เกิดปัญหา เหล่านี้เกิดขึ้น จึงขอหยิบยกปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งและการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ ได้พิจารณาเพื่อช่วยกันลดเงื่อนไขของความขัดแย้งและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเพื่อสร้างสังคมแห่งความ เสมอภาคให้เกิดขึ้น โดยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน คือ ๑) เด็กกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการ ใช้ความรุนแรง ๒) การบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ๓) โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนไป และ ๔) ผลกระทบของ การแพร่ระบาดโควิด-๑๙ ซึ่งได้นำเสนอไว้ด้วยกรอบคิดของมาตรการและแนวปฏิบัติด้านสตรีกับการ ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง ประกอบด้วย มาตรการที่ ๑ การป้องกัน (Prevention) มาตรการที่ ๒ การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและการฟื้นฟูเยียวยา (Protection and recovery) มาตรการที่ ๓ การ พัฒนาศักยภาพ (Capacity Building) มาตรการที่ ๔ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและสตรี (Empowerment and Participation) และมาตรการที่ ๕ การส่งเสริมให้มีกลไกและการขับเคลื่อน (Mechanism and Implementation) ซึ่งมาตรการและแนว

ปฏิบัติฯ นี้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของ ศป.ตส. เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์เด็กและเยาวชนจะนำไปสู่การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตและการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน และสตรีได้อย่างไรตามกรอบการดำเนินงานของ ศป.ตส. ที่คณะอนุกรรมการ ขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานตามมาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ ที่ต้องการทำงานเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังขาดการสนับสนุน หรือช่องทางในการเข้าร่วมในกิจกรรมของภาครัฐ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเปิดรับมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงหรือบางกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับสิ่งที่กลุ่มเยาวชนต้องการ ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ถูกสะท้อนจากเยาวชนในพื้นที่ควรได้รับการหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการดำเนินงานร่วมกันในระยะต่อไป

ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน

การพัฒนาศักยภาพ (Capacity Building) ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมความรู้และทักษะสิทธิมนุษยชนให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้การดำเนินการในการคุ้มครอง ป้องกันและส่งเสริมการมีส่วนร่วมบรรลุผลในระยะยาวอย่างยั่งยืน ซึ่งการสะท้อนจากเยาวชนในพื้นที่ในเบื้องต้นมี ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของเด็กและเยาวชนยังมีจำกัด รวมทั้งการสร้างเสริมพื้นที่ปลอดภัยของเด็ก เยาวชนและผู้หญิง ตามข้อเสนอ “พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” ของเครือข่ายภาคประชาชนด้านเด็กและเยาวชน “พื้นที่เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดและความหลากหลาย” ของเยาวชน และ “พื้นที่สาธารณะปลอดภัย” ของเครือข่ายผู้หญิง ให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ อันจะเป็นการสร้างแนวทางป้องกันความรุนแรงในทุกรูปแบบที่จะเกิดกับเด็กเยาวชนและผู้หญิง

๒. การที่ภาครัฐเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตลอดจนกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ในการนำความรู้และทักษะเหล่านี้ไปบูรณาการกับงานของตนเพื่อลดผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถปกป้องตนเองและเข้าถึงกลไกการป้องกันและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน

๓. ส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานหรือภาคส่วนที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเข้าใจและมีทักษะที่จะร่วมกันขับเคลื่อนงาน

๔. ส่งเสริม สนับสนุนวิธีหรือแนวปฏิบัติที่จะนำมาซึ่งความสันติสุขในพื้นที่ เช่น ๑) ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ ๒) เปิดเวทีสาธารณะให้คนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันมากขึ้น ๓) อบรม หรือ ปลูกฝัง ให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การคิดเชิงบวกและทักษะทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันของสังคม ๔) สร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม ๕) ให้โอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและเรียนแล้วมีงานทำ

๕. พัฒนาเครือข่ายเยาวชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเข้มแข็ง ตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง

๖. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของเด็กและเยาวชน

๗. ต้องการพื้นที่เพื่อกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สร้างหอศิลป์ เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชนประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นชายแดนใต้ทั้งดงาม กล่อมเกล้า จิตใจเด็กและเยาวชนให้อ่อนโยน และหากสนใจจริงก็สามารถพัฒนาไปสู่การทำเป็นอาชีพได้ในอนาคต

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

พื้นที่ ‘ชายแดนใต้’ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา (จะนะ เทพา นาหวี และสะบ้าย้อย) มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ปมความขัดแย้งในพื้นที่มีจุดกำเนิดย้อนกลับไปไกล ตั้งแต่ที่ดินแดนปาตานีได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม การรวมศูนย์อำนาจและกลืนอัตลักษณ์มาเลย์มุสลิมด้วยอัตลักษณ์แบบไทยก่อร่างเป็นกระแสความไม่พอใจของคนในพื้นที่ที่มีมาอย่างยาวนาน แม้ตลอดประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง จะมีการใช้ความรุนแรงอยู่เนื่อง ๆ แต่ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ในปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นสำคัญอาจเริ่มต้นนับตั้งแต่เหตุการณ์ ‘ปล้นปืน’ ค่ายปิเหล็งในวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ตามมาด้วยเหตุการณ์ล้อมปราบผู้ก่อความไม่สงบในมัสยิดกรือเซะ และเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่ตากใบในเดือนเมษายนและตุลาคมปีเดียวกัน หลังจากนั้น ความไว้วางใจระหว่างชาวพุทธและมุสลิมเสื่อมถอยลง แทนที่ด้วยความหวาดกลัวและอาวูฐป็น เมื่อผนวกรวมกับปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในพื้นที่ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับระบบตลาดสินค้าเกษตรที่มีความเปราะบาง ส่งผลให้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีปัญหาซับซ้อนเป็นอย่างมาก ซึ่งย่อมย้อนกลับมากระทบกับครอบครัว โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ที่จะต้องเป็นกำลังหลักต่อไป

เด็กและเยาวชนชายแดนใต้เติบโตท่ามกลางความรู้สึกไม่ปลอดภัยในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบภายในจังหวัดชายแดนใต้บรรเทาลงอย่างมาก โดยในปี ๒๐๑๒ ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบถึง ๑,๘๕๐ ครั้ง แต่ในปี ๒๐๒๒ เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงเหลือ ๑๕๘ ครั้ง เท่านั้น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่จะราบรื่นและปลอดภัย กลไกสำคัญที่ทำให้รัฐส่วนกลางสามารถควบคุมประชาชนในพื้นที่ชายแดนใต้คือ กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง ที่บังคับใช้ในพื้นที่มีมาอย่างยาวนาน เสี่ยงสะท้อนปัญหาของการใช้กฎหมายพิเศษคือ การลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ หรือกระทั่งคุกคามประชาชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไม่ชอบธรรม และอาจเกิดการตีความใช้อำนาจเกินเลยกว่ากฎหมายกำหนดในบางกรณี นอกจากพ่อแม่และญาติ ๆ ที่ถูกคุกคามแล้ว ที่ผ่านมามีเด็กและเยาวชนที่ถูกคุกคามด้วยเช่นกัน ซึ่งมาตรการที่รัฐใช้ในการควบคุมเด็กและเยาวชนชายแดนใต้ แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของรัฐไทยที่มองว่าเด็กและเยาวชนชายแดนใต้มีโอกาที่จะก่อความไม่สงบ จึงใช้มาตรการที่เข้มงวดเพื่ออารังไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ทัศนคติดังกล่าวทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ จากรัฐส่วนกลางมักมีเหตุผลด้านความมั่นคงแฝงอยู่เสมอ ส่งผลให้การพัฒนาชายแดนใต้ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดนใต้ตลอดจนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ และยังมีปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัวด้วย โดยเมื่อแบ่งกลุ่มรายได้ครอบครัวทั่วประเทศออกเป็น ๕ กลุ่มตามลำดับรายได้

จะพบว่า เยาวชนชายแดนใต้ถึง ๒ ใน ๓ อยู่ในกลุ่มครอบครัวรายได้น้อยที่สุด ต่างกับเยาวชนภาคใต้ และเยาวชนทั้งประเทศที่อยู่ในกลุ่มนี้เพียง ๒๘.๙% และ ๑๙.๗% ตามลำดับ สอดคล้องกับข้อมูล อัตราความยากจนของสำนักงานสถิติปี ๒๐๒๑ ที่รวมเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีด้วย ซึ่งพบว่ามีเด็กและ เยาวชนชายแดนใต้ถึง ๒๘.๐% ที่มีฐานะยากจน สูงกว่าอัตราความยากจนของเด็กและเยาวชนเฉลี่ย ทั้งประเทศที่มีค่า ๑๑.๕% กว่าเท่าตัว

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของที่อยู่อาศัยของเยาวชนตามที่พวกเขารับรู้ พบว่าที่อยู่อาศัยของเยาวชนชายแดนใต้ ๒๘.๔% ไม่ทนทานต่อสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อมโดยรอบสกปรก ผิดหลักสุขอนามัย ๒๔.๘% รวมถึงไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ๑๘.๐% และที่อยู่อาศัยของ เยาวชนชายแดนใต้ราว ๒๔.๘% ยังไม่มีน้ำประปา ซึ่งสูงกว่าครัวเรือนทั่วประเทศที่เข้าไม่ถึงน้ำประปา เพียง ๖.๐% ทั้งนี้เยาวชนชายแดนใต้กว่า ๔๐.๗% ยังสะท้อนว่า ไม่มีพื้นที่ส่วนตัวในบ้านของตัวเอง ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยทั่วไปกว่าเท่าตัว

นอกจากนี้ภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาสูง สวนทางกับคุณภาพ ซึ่งปัญหาด้าน รายได้ของเยาวชนชายแดนใต้ส่งผลให้ต้นทุนในชีวิตรวมถึงการพัฒนาเยาวชนสูง แม้ค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาในพื้นที่ชายแดนใต้จะมีค่าเฉลี่ย ๒,๔๒๓ บาท/เดือน ซึ่งไม่แตกต่างจาก ค่าเฉลี่ยโดยรวมของภาคใต้ ที่เท่ากับ ๒,๑๐๖ บาท/เดือน และทั้งประเทศที่เท่ากับ ๒,๖๐๒ บาท/ เดือน แต่ภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษากลับกลายเป็นการลงทุนที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ที่พวกเขา มี โดยมีค่าสูงถึง ๒๕.๘% ของรายได้ครอบครัวเยาวชนชายแดนใต้ ในขณะที่การลงทุนด้านการศึกษา ต่อรายได้ในภาคใต้คิดเป็น ๑๔.๑% และค่าเฉลี่ยทั่วประเทศอยู่ที่ ๑๓.๐% แม้ว่าการลงทุนด้าน การศึกษาในพื้นที่ชายแดนใต้ถือเป็นค่าใช้จ่ายก้อนใหญ่ของพวกเขา แต่กลับได้รับคุณภาพการศึกษาที่ ด้อยกว่าที่อื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งด้านอุปกรณ์และบุคลากร ดังนี้:

๕๑.๕% เคยประสบปัญหาสื่อการสอนล้าสมัย (ภาคใต้ ๔๐.๒% ประเทศ ๓๙.๗%)

๕๐.๒% เคยประสบปัญหาคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (ภาคใต้ ๓๕.๐% ประเทศ ๒๙.๑%)

๔๘.๙% เคยประสบปัญหาครูไม่มีความรู้เรื่องที่สอน (ภาคใต้ ๔๐.๗% ประเทศ ๓๘.๖%)

๖๙.๖% เคยประสบปัญหาครูไม่มีเวลาสอน (ภาคใต้ ๕๖.๕% ประเทศ ๕๕.๒%)

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาที่เยาวชนแต่ละกลุ่มต้องการสำเร็จการศึกษาพบว่า เยาวชนแต่ละกลุ่มมีความต้องการสำเร็จระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน คือ ส่วนใหญ่ต้องการสำเร็จ การศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แต่ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือเยาวชนชายแดนใต้ ต้องการสำเร็จระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพียง ๕.๔% เท่านั้น (ภาคใต้ ๘.๗% ประเทศ ๑๔.๐%) และต้องการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปถึง ๒๙.๘% (ภาคใต้ ๒๕.๑% ประเทศ ๒๕.๕%) แม้ว่าเยาวชนชายแดนใต้จะมีความใฝ่ฝันด้านการศึกษา ที่มากกว่าเยาวชนพื้นที่อื่นเล็กน้อย แต่พวกเขากลับไม่มั่นใจอย่างมากว่าจะสามารถประสบ ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายของตน โดยเยาวชนชายแดนใต้ ๔๑.๔% ไม่มั่นใจว่าตนจะเรียนจบได้ ตามที่ตัวเองต้องการ (ภาคใต้ ๓๐.๗% ประเทศ ๓๔.๒%) (ที่มา: ผลสำรวจเยาวชน ๒๐๒๒ โดย คิด for คิดส์) เมื่อเจาะลึกในกลุ่มเยาวชนที่ไม่มั่นใจว่าจะเรียนจบตามที่ตัวเองต้องการจะพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่มาก

จากความกังวลว่าจะมีรายได้ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนชายแดนใต้ อีกหนึ่งปัญหาเฉพาะตัวที่เกิดขึ้นของระบบการศึกษาชายแดนใต้คือ มักเป็นพื้นที่แห่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับผู้ก่อความไม่สงบด้วย เช่น การตรวจค้นโรงเรียนสอนศาสนาเพื่อค้นหาเบาะแสของผู้ก่อความไม่สงบ การเก็บข้อมูลรายชื่อครูและถาวรบุรุษนักเรียน การจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยภายในโรงเรียน การตรวจ DNA เด็กและบุคลากรการศึกษา เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวทำให้โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่ไม่ปลอดภัย เด็ก ครู หรือผู้บริหารหวาดระแวง ครูไม่สามารถสอนหนังสือได้อย่างเต็มที่ เด็กและเยาวชนชายแดนใต้ที่ไม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมย่อมเสียเปรียบเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นในระยะยาว

เด็กและเยาวชนชายแดนใต้ยังมีปัญหาสุขภาพรุนแรงทั้งกายและใจ จากผลสำรวจเยาวชน ๒๐๒๒ ที่ให้เยาวชนประเมินระดับความเครียดในแต่ละเรื่องโดยให้คะแนน ๐ เมื่อเครียดน้อยที่สุด และ ๕ เมื่อเครียดมากที่สุด พบว่า เยาวชนชายแดนใต้ประเมินว่าตนเครียดเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับ ๓ เป็นต้นไป (เครียดค่อนข้างมาก-เครียดมากที่สุด) มากกว่าเด็กกลุ่มอื่นเกือบทุกเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องเงินที่มีสัดส่วนผู้ที่รู้สึกเครียด ๘๓.๓% ในเรื่องการศึกษา/ทำงานมีผู้ที่รู้สึกเครียด ๗๘.๓% และเรื่องสังคม/การเมืองมีผู้ที่รู้สึกเครียด ๔๘.๔% ซ้ำร้ายเด็กชายแดนใต้ที่อายุ ๐-๕ ขวบมีภาวะทุพโภชนาการ (Malnutrition) ในด้านภาวะโภชนาการที่ต่ำ (Undernutrition) กว่ากลุ่มอื่นโดย ๒๓.๕% อยู่ในภาวะเตี้ยปานกลางถึงเตี้ยมาก ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้และประเทศเกือบเท่าตัว เด็กชายแดนใต้ ๑๙.๐% มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ปานกลางถึงมาก ๑๑.๐% อยู่ในภาวะผอมแห้งปานกลางถึงมาก ภาวะโภชนาการต่ำในเด็กโดยเฉพาะช่วง ๐ - ๒ ขวบส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ของเด็กและผลิตภาพในอนาคต สังเกตได้ว่านอกจากปัญหาด้านรายได้และการศึกษาจะเป็นปัญหาในตัวเองแล้ว ยังส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อมิติอื่น ๆ ด้วย กรณีภาวะโภชนาการที่ต่ำในเด็กก็มักมีสาเหตุหลักจากเรื่องความยากจน เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาด้านการศึกษาซ้ำเติม ย่อมส่งผลต่อรายได้ของเด็กในระยะยาวและกลายเป็นความยากจนข้ามรุ่น หรือกรณีของเยาวชนชายแดนใต้ที่มักจะเครียดเรื่องการศึกษา กับเงินมากกว่าประเด็นอื่น ก็ย่อมเป็นผลทางตรงจากปัญหาด้านรายได้และการศึกษาในพื้นที่ อีกประเด็นที่เป็นปัญหาคือ ‘เด็กกำพร้าจากเหตุการณ์ความไม่สงบ’ โดยในช่วงปี ๒๐๐๔-๒๐๒๐ มีเด็กกำพร้าถึง ๖,๖๘๗ คน โดยส่วนใหญ่กำพร้าพ่อ ในกลุ่มเด็กกำพร้ามีถึง ๒๓% ที่มีภาวะซึมเศร้า

เยาวชนชายแดนใต้เผชิญอุปสรรครอบด้าน แต่ยังมีคามหวังสร้างสังคมที่ดีกว่า จากผลสำรวจเยาวชน ๒๐๒๒ ที่ให้เยาวชนประเมินความน่าเชื่อถือต่อสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ โดย ๐ หมายถึงน่าเชื่อถือน้อยที่สุด ๕ คือน่าเชื่อถือมากที่สุด พบว่า เยาวชนชายแดนใต้โดยเฉลี่ยประเมินความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเมืองทุก ๆ สถาบันต่ำพอ ๆ กับเยาวชนกลุ่มอื่น ในกรณีนี้การเมือง กองทัพ และตำรวจ เยาวชนชายแดนใต้ประเมินความน่าเชื่อถือของสถาบันเหล่านี้ต่ำกว่าเยาวชนกลุ่มอื่นเล็กน้อย สะท้อนปัญหาความขัดแย้งหรือการไม่พัฒนาในชายแดนใต้ที่มีมานาน ซึ่งสะท้อนกลับไปถึงการไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับรัฐส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม เยาวชนชายแดนใต้มีจุดแข็งที่สำคัญกว่าในพื้นที่อื่นคือความรู้สึกยึดโยงกับพื้นที่ และยังมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้ดีขึ้น ในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ๓๒.๘% ของเยาวชนชายแดนใต้เคยร่วมประชุมเพื่อจัดการปัญหาท้องถิ่นในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา ๑๖.๖% เคยจัดตั้งกลุ่มเพื่อลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา ในแง่การเข้าร่วมอาสาสมัครต่าง ๆ พบว่า เยาวชนชายแดนใต้มีบทบาททำกิจกรรมทางสังคมมากกว่า

เยาวชนโดยเฉลี่ยอย่างมาก โดย ๘๑.๖% เคยร่วมเป็นผู้นำนักเรียนหรือเยาวชน ๗๙.๙% เคยเป็นอาสาสมัครด้านสังคม และ ๗๒.๖% เคยเป็นอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ จากคำถามที่ให้เยาวชนประเมินความสำคัญของเป้าหมายในชีวิต พบว่ามีเยาวชนชายแดนใต้มีเพียง ๓๗.๕% เท่านั้นที่ประเมินว่าเป้าหมายการย้ายประเทศของตนมีความสำคัญ

จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา ภาครัฐต้องเปลี่ยนวิธีคิดในการแก้ปัญหา ด้วยการปรับลดกำแพงความมั่นคง โอบรับพัฒนาคนด้วยความเท่าเทียม และใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของพื้นที่ชายแดนใต้คือ ภาคประชาสังคมที่แข็งแกร่ง มีประสบการณ์และความพร้อมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น ในการสร้างการมีส่วนร่วมออกแบบนโยบายภายในพื้นที่ และให้อำนาจท้องถิ่นในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบาย นอกจากกระบวนการดังกล่าวจะช่วยพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้แล้วยังเป็นการปลูกฝังความเป็นพลเมืองของเด็กและเยาวชนชายแดนใต้ในอนาคตอีกด้วย

สรุป

การป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มุ่งจัดการกับเงื่อนไขปัญหาที่มีอยู่เดิมทั้งปวงให้หมดสิ้นไป และเฝ้าระวังมิให้เกิดเงื่อนไขใหม่ขึ้น โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา มาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขและป้องกันปัญหาตลอดไปจนถึงการผลักดันยุทธศาสตร์พระราชทาน "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่สาเหตุอย่างแท้จริง พร้อมนำความสงบสันติสุขอย่างยั่งยืนกลับคืนสู่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนทั้งประเทศและนานาชาติต่อไป โดยมีแนวคิดในการดำเนินการที่สำคัญ ประกอบด้วย ๑) การมุ่งดำเนินการต่อจุดศูนย์กลางหลักของปัญหาและแนวทางการปฏิบัติของขบวนการในพื้นที่ ด้วยการลดขีดความสามารถของขบวนการและแนวร่วมในทุกระดับ ๒) ดำเนินการป้องกันเหตุรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ และกับประชาชนกลุ่มเสี่ยง ๓) ระงับยับยั้งการบ่มเพาะเยาวชน เพื่อจัดตั้งมวลชนสนับสนุนในอนาคต ๔) ยุติการขยายแนวคิดที่ถูกบิดเบือนจากหลักศาสนาที่ถูกต้อง ๕) ให้ความสำคัญกับการขยายความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ นานาชาติ และภาคประชาชน และการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่จะเข้ามาเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา โดยปรับกิจกรรมการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่เคยอยู่ในมิติด้านความมั่นคง มาอยู่ในมิติการพัฒนา เพื่อดำเนินการหนุนเสริมให้เกิดความมั่นคงในคุณภาพชีวิต โดยใช้กลไกการศึกษาเป็นแกนหลักสำคัญในการขับเคลื่อนร่วมกับกลไกอื่น ๆ ซึ่งจะดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่จะเป็นแกนหลักในการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (๑๑) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต แผนย่อยที่ ๓ การพัฒนาช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น มีเป้าหมายเพื่อให้วัยเรียน/วัยรุ่น มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ครบถ้วน รู้จักคิด วิเคราะห์ รักการเรียนรู้ มีสำนึกพลเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัวสื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิตดีขึ้น ผ่านช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ปลูกฝังความเป็นคนดีมีวินัย พัฒนาทักษะความสามารถที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะ

ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงทักษะด้านภาษาศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ รวมถึงการวางพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อการวางแผนชีวิตและวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งหากมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ และมีหลักสูตรการศึกษาที่เอื้อต่อทักษะชีวิต มีการเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพในหลักสูตรและสร้างการมีงานทำของวัยเรียน/วัยรุ่น จะช่วยให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนบังเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ โดยนำไปบูรณาการกับแนวทางการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของฝ่ายความมั่นคง ก็จะช่วยให้สามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และในการดำเนินงานต้องประสานและบูรณาการงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) ในฐานะหน่วยงานหลักของกระทรวงวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรแห่งความรู้ และการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานวัฒนธรรมบนฐานความรู้ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ สถาบันรามจิตติในฐานะผู้ประสานงานเครือข่ายด้านเด็ก เยาวชน และการศึกษา ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ยกให้เรื่องความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เป็นประเด็นวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Research Issue – SRI) และมุ่งดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของสังคมไทยบนฐานความรู้ ดังตัวอย่างในรอบปีที่ผ่านมา สถาบันรามจิตติได้ร่วมมือกับร่วมกระทรวงวัฒนธรรม ภายใต้การสนับสนุนของ สวช. ได้ดำเนินโครงการ “โครงการวิจัยและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ระยะที่ ๑” โดยมีการติดตามสภาวะการณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศในมิติต่าง ๆ งานโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม และการผลิตสารคดีเพื่อการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างความตระหนักทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ต่อสังคม ได้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ดีหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันรามจิตติ ได้ดำเนินโครงการดังกล่าวภายใต้ยุทธศาสตร์ “การเรียนรู้บนฐานการวิจัยและการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม” โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยดำเนินการผลิตหนังสือสารคดีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือสารคดีทางวัฒนธรรมขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย ทั้งนี้ได้มีการสนับสนุนให้เครือข่ายยูวีวิจัยฯ ดำเนินงาน “ผลิตหนังสือวัฒนธรรม” ขึ้น โดยได้มีการให้ทุนสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเยาวชนนาร่องใน ๒ พื้นที่ ๔ จังหวัดได้แก่ ภาคเหนือที่จังหวัดลำปาง และสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายยูวีวิจัยฯ โดยอาศัยกระบวนการผลิตสารคดีเป็นเครื่องมือ อันนำไปสู่การเรียนรู้และสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นในเยาวชน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายการเรียนรู้

วัฒนธรรมให้เข้ามาร่วมพลังขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมที่ขยายวงกว้างออกไปอีกด้วยโดยเหตุนี้ สถาบันรามจิตติในฐานะผู้ประสานงานเครือข่ายการวิจัยของ สกว.จึงขอเสนอโครงการ “โรงเรียนทำหนังวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้และเครือข่าย” ต่อทาง สวช.และกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อสานต่อเจตนารมณ์ของกระทรวงวัฒนธรรมที่จะอาศัย “ยุทธศาสตร์สี่สร้างวัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก เยาวชน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และเครือข่ายพื้นที่ใกล้เคียง โดยโครงการโรงเรียนทำหนังมุ่งที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่ขยายเครือข่ายไปในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อหวังว่าการขับเคลื่อนงานที่ขยายผลเป็นเครือข่ายในพื้นที่ภาคใต้จะยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้การดำเนินงานทางวัฒนธรรมของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคใต้ และเป็นทุนสร้างภูมิคุ้มกันและความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่นี้ต่อไปในระยะยาว

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และการสังเกตแบบเจาะลึก ทั้งทางด้านบุคคลและกลุ่มชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการถอดบทเรียนด้วยการพูดคุย ซักถาม และศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มภาคประชาสังคม กลุ่มเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ที่ดำเนินการจนได้ตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี และนำผลมารวบรวม ประมวลผล วิเคราะห์ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัย ออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้ ๑. ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ ๒. การถอดบทเรียน

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในการศึกษา วิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มเยาวชนที่มีจิตอาสา ๒. กลุ่มบุหรารายา ๓. สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (กลุ่มลูกเหรียง) ๔. สมาคมสร้างสรรค์เยาวชนชายแดนใต้ (กลุ่มसानฝัน) ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๖๕ ถึง เมษายน ๒๕๖๖ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๑. กลุ่มเยาวชนที่มีจิตอาสา จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดสงขลา

๒. กลุ่มบุหรารายา อ.เมืองปัตตานี จ.ปัตตานี

๓. สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (กลุ่มลูกเหรียง) อ.เมือง จ.ยะลา

๔. สมาคมสร้างสรรค์เยาวชนชายแดนใต้ (กลุ่มसानฝัน) อ.เมืองปัตตานี จ.ปัตตานี

ผลการศึกษาจากความคิดเห็นของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๑. สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน มีหลายประเด็น ปัญหาสถานการณ์ ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและอุดมการณ์ ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดความรู้ ทั้งทางด้านภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสาร และทักษะอื่น ๆ ประกอบกับการจัดการศึกษาที่ขาดสมดุล ระหว่างการศึกษาสายสามัญกับสายศาสนาจนไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ ในการแก้ปัญหา จึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจในบริบทความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ในปัจจุบันได้นำบริบทความจริงและปัญหาในพื้นที่มาบูรณาการในรายวิชาในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนน้อย เน้นการให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชามากกว่าการฝึกแก้ปัญหา ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ควรเริ่มจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียนเป็นอันดับแรก เนื่องจากรากแก้วของปัญหาเกิดจาก การขาดการฝึกฝนและขาดการปลูกฝังความรัก ความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โรงเรียนจึงเป็น สถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา หล่อหลอมพฤติกรรม และพัฒนาทักษะทาง วัฒนธรรมให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งมาจากครอบครัวที่หลากหลาย ต่างวัฒนธรรม

เครือข่ายภาคประชาสังคมด้านเด็กและเยาวชนภายใต้โครงการสร้างการมีส่วนร่วม ของเด็กและชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการสันติวิธีในจังหวัดชายแดนใต้ ได้ร่วมกัน นำเสนอ “พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” ซึ่งได้ให้นิยามพื้นที่สร้างสรรค์ ที่ปลอดภัยไว้ครอบคลุมในสี่มิติคือ ๑) พื้นที่ทางกายภาพทางสังคม หมายถึง การมีพื้นที่แห่งโอกาสให้ เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน สามารถประกอบอาชีพและ ทำกิจกรรมสาธารณะที่สร้างสรรค์และปลอดภัยทั้งในโรงเรียนและชุมชน ๒) พื้นที่ทางความคิด หมายถึง พื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงออกความสามารถที่สร้างสรรค์ ๓) พื้นที่สำหรับ ปฏิบัติการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเป็นภาคี เครือข่าย เพื่อนำศักยภาพของปัจเจกและ ภาคส่วนต่าง ๆ มาร่วมกันทำงานเพื่อการคุ้มครองเด็ก และ ๔) พื้นที่แห่งปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างพื้นที่ให้เด็กได้สื่อสารกับสังคมผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ และการสร้างกติกาทางสังคมเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานกฎระเบียบทางสังคม ศาสนธรรมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งแนวคิด เรื่องการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยเหตุความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นทั้งในชุมชนและโรงเรียน

ในช่วงที่ผ่านมา เยาวชนในจังหวัดชายแดนใต้มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีกลุ่ม เยาวชนเกิดขึ้นเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมและการเมืองอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะเยาวชนมุสลิม หลังจากที่มีกระบวนการพูดคุยเปิดอย่างเป็นทางการ กลุ่มเยาวชนเริ่มแสดงทัศนะและจุดยืนเกี่ยวกับ เรื่องการเมืองการปกครองอย่างกว้างขวางในพื้นที่สาธารณะ บางครั้งก็สร้างความตึงเครียดให้เกิดขึ้น ในพื้นที่ แต่ในระยะหลังมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นน้อยลง อาจเป็นเพราะว่า สถาบันการศึกษาและ ภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เปิดพื้นที่กลางและพื้นที่สานเสวนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคน ในพื้นที่อย่างกว้างขวางและหลากหลายมากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสให้ผู้ที่มีความเห็นและจุดยืน ที่แตกต่างกันได้ถกเถียงและโต้แย้งกันในบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพูดคุย เรื่องที่แม้จะยากหรือ ไม่เคยพูดคุยกันมาก่อน การมีพื้นที่กลางสำหรับรองรับความต้องการในการแสดงออกทางความเห็น

และความต้องการที่จะโต้แย้งคัดค้านที่ปลอดภัยอย่างต่อเนื่องช่วยลดบรรยากาศความตึงเครียดในพื้นที่ลง การให้พื้นที่ปลอดภัยในการมีเสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็นอาจเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญ อันจะช่วยลดความสูญเสียและเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์และยั่งยืนขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นได้

จากแนวโน้มสถานการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในภาพรวมมีแนวโน้มที่เป็นบวกกล่าวคือ ในเชิงกายภาพจำนวนความรุนแรงนั้นลดลง แต่ยังมีประเด็นความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนที่ยังคงดำรงอยู่ เพราะรู้สึกขาดความมั่นคงในชีวิตยังไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างจริงจัง ผลในเชิงประจักษ์คือ ผลกระทบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นสืบเนื่องและทิ้งร่องรอยไว้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้จบไปเป็นครั้ง ๆ เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงจบลงเหมือนที่ปรากฏเป็นข่าว ร่องรอยที่ปรากฏที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ได้แก่ จำนวนสะสมเด็กกำพร้า รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่ต้องเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงที่ยังไม่อาจคาดเดาว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ผลกระทบส่งสมเหล่านี้อาจดูเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสถานการณ์ความไม่สงบยืดเยื้อยาวนานมาแล้ว ประกอบกับสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีพลวัตและเงื่อนไขที่มีความซับซ้อน ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบส่งสมนี้ ไม่ได้ถูกเพิกเฉยอย่างสิ้นเชิง หากมีความพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะคลี่คลายปัญหานั้นและมีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป บางเรื่องมีพัฒนาการนับตั้งแต่ปีแรก ๆ ของสถานการณ์ความไม่สงบ เช่น การช่วยเหลือครอบครัวและเด็กในกรณีเข้ากรอกรับรองสามฝ่ายนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดจากการมีความสอดคล้องและความร่วมมือในแนวตั้ง คือ การมีนโยบายระดับชาติเรื่อยมาถึงกลไกท้องถิ่นที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในแนวระนาบตัดขวางภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็ง แต่ปัญหาที่ซ่อนอยู่ในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่เด็กกำพร้าจากกรณีที่ไม่ได้รับการรับรองสามฝ่ายก็ต้องรอเวลายาวนาน จึงมีสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุยในระดับผู้มีอำนาจตัดสินใจเรื่องที่สำคัญและทำทายเป็น การดูแลสภาพจิตใจและทัศนคติของเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ถือกำเนิดและเติบโตขึ้นมาในพื้นที่ ด้านหนึ่งทุกฝ่ายก็กำลังพยายามลงแรงพัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างโอกาสและทางเลือกที่เท่าเทียมให้กับทุกกลุ่ม ทำนองเดียวกันเยาวชนที่เติบโตขึ้นมาต้องเติบโตอย่างมีคุณภาพ

๒. ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๑ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ สรุปลงได้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการร่วมสร้างเสริมพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เยาวชนและผู้หญิง เช่น “พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” ของเครือข่ายภาคประชาชนด้านเด็กและเยาวชน “พื้นที่เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดและความหลากหลาย” ของเยาวชน และ “พื้นที่สาธารณะปลอดภัย” ของเครือข่ายผู้หญิง ที่กลุ่มเยาวชนต้องการให้เกิดขึ้นจริง เพื่อสร้างแนวทางป้องกันความรุนแรงในทุกรูปแบบที่จะเกิดกับเด็ก เยาวชนและผู้หญิง

๒.๑.๒ ความต้องการให้มีหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตลอดจนกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ในการนำความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ไปบูรณาการกับงานของตนเพื่อลดผลกระทบด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนรวมทั้งเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถปกป้องตนเองและเข้าถึงกลไกการป้องกันและส่งเสริมการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชน

๒.๑.๓ หน่วยงานหรือภาคส่วนที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนยังมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ไม่เพียงพอ

๒.๑.๔ ความต้องการในการสร้างสันติสุขในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม อาทิเช่น การมีเวทีสาธารณะให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็น การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นต้น

๒.๑.๕ ควรสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อลด และแก้ปัญหาความรุนแรง

๒.๑.๖ เด็กและผู้ปกครองขาดความเชื่อมโยงกับครูและโรงเรียนในการพัฒนา แนวความคิด

๒.๑.๗ ต้องการพื้นที่เพื่อกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สร้างหอศิลป์ เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชน ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นชายแดนใต้ที่งดงาม

๒.๒ ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๒.๒.๑ ชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญน้อยต่อการพัฒนา ศักยภาพเยาวชน

๒.๒.๒ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้น้อย จึงให้ความสำคัญกับการหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าการให้ความร่วมมือในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชน คงปล่อยให้เป็นที่ของสถานศึกษาเป็นหลัก

๒.๒.๓ ภาครัฐยังให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์น้อย โดยเฉพาะ การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา ศักยภาพเยาวชนอย่างทั่วถึงและหลากหลาย ขาดการสนับสนุน หรือช่องทางในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเปิดรับมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงหรือบางกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับสิ่งที่กลุ่มเยาวชนต้องการ

๓. แนวทางการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๓.๑ เสนอให้ภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการศึกษาดำเนินการงบประมาณเพื่อสนับสนุน กิจกรรมของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เพียงพอและทั่วถึง และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ร่วมเสนอโครงการที่เป็นความต้องการในแต่ละพื้นที่

- ๓.๒ เพิ่มบทบาทให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๓.๓ หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๓.๔ ควรมีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ และเพิ่มพูนนวัตกรรมทางความคิดให้กับเยาวชน

การถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน คือ การจัดการความรู้จากประสบการณ์โดยจัดการความรู้ที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ เพื่อสกัดความรู้ฝังลึกจากตัวบุคคลและองค์ความรู้จากท้องถิ่นหรือกลุ่มชุมชนออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปเป็นความรู้ในรูปแบบสื่อ ชุดความรู้ หรือคู่มือ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ ที่เป็นแนวทางการนำไปสังเคราะห์ร่วมกับประเด็นที่ได้จากการถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อนำไปสู่การจัดทำแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคง สามารถนำไปใช้ขยายผลประยุกต์ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของเยาวชนด้วยการสร้างการรับรู้ ให้อ่านเข้าใจ ยับยั้งการบ่มเพาะแนวคิดที่บิดเบือนความจริง มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และร่วมขจัดภัยแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น ยาเสพติด ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ ได้รับการยอมรับ ลดความเหลื่อมล้ำ มีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข ซึ่งจะเป็นการหนุนเสริมให้การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืน

การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการถอดบทเรียนด้วยการพูดคุย ซักถาม และศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มภาคประชาสังคม กลุ่มเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ที่ดำเนินการจนได้ตัวแบบแนวปฏิบัติที่ดี และนำผลมานำเสนอได้ดังนี้

๑. การพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถดำเนินการผ่านการสอนศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังที่กลุ่มศิลปินของสุไลมาน ยาโม และคณะได้ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการสอนศิลปะที่สอดแทรกประวัติศาสตร์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ การใช้ศิลปะจะช่วยกลมเกลียวจิตใจของเยาวชนให้อ่อนโยน อีกทั้งเป็นการสร้างจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ แต่ในการดำเนินกิจกรรมยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐ ทั้งการส่งเสริม พัฒนา และจัดหาวิทยากรที่มีคุณภาพและเข้าใจบริบทของสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดเวทีในการจัดแสดงผลงานทั้งของศิลปินและผลงานของเยาวชน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และถ่ายทอดประสบการณ์ ตลอดจนการเชิดชูศิลปินท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนเห็นแบบอย่างของการสร้างงานศิลปะที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล พร้อม

ทั้งการเปิดเวทีให้เยาวชนได้ร่วมแสดงผลงานกับศิลปินมืออาชีพ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาศักยภาพด้านความฉลาดทางอารมณ์ และทักษะด้านศิลปะที่สามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมในการสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพที่ ๔-๑ กลุ่มศิลปินของสุไลมาน ยาโมและคณะ จัดกิจกรรมสอนศิลปะให้เยาวชน

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๒. การกล่อมเกลายาวชนด้วยหลักศาสนา เป็นการพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอีกวิธีหนึ่ง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเยาวชนอ่านหนังสือไม่คล่อง เขียนไม่ได้ เรียนไม่ทันเพื่อน ผู้นำชุมชนในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงระดมทรัพยากรทั้งในชุมชนนอกชุมชนเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้อัลกรุอ่านขึ้น และบริหารจัดการโดยผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กลุ่มเยาวชน และประชาชน ร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักศาสนาที่ถูกต้องเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นคนดี ตลอดจนการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน เพื่อให้เยาวชนสามารถศึกษาเล่าเรียนได้ดีในสถานศึกษา

แผนภาพที่ ๔-๒ ผู้นำศาสนา กลุ่มเยาวชน และประชาชน ร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักศาสนาที่ถูกต้อง

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๓. การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเรียนต่อในสายอาชีวศึกษาได้ เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว เมื่อได้รับการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ โดยเน้นทักษะฝีมือด้านต่าง ๆ เช่น ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างไม้ ช่างซ่อม การทำการเกษตร หรือทักษะอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพบริบท ทรัพยากร และตลาดงานในพื้นที่ จะช่วยยกระดับศักยภาพของเยาวชนให้สามารถนำไปประกอบอาชีพ เพื่อมีรายได้มาดูแลตนเองและครอบครัวได้ ส่งผลให้ลดปัญหาต่าง ๆ ทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านยาเสพติด หรือปัญหาการถูกชักจูงไปในทางที่ผิดอันเป็นภัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความสงบสุขในพื้นที่ด้วย

แผนภาพที่ ๔-๓ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับเยาวชน

เทใจ x สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (กลุ่มลูกเหรียง)

สนับสนุนเด็กนอกระบบ ได้พัฒนาทักษะ ฝึกงานเป็นเชฟ ตามฝัน

ร่วมสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงานและฝึกประสบการณ์จริงในร้านอาหาร ในโครงการ **Chef Scholarship บินเด็กให้เป็นเชฟ**

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๔. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรแก่เยาวชน กลุ่มเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นคุณพ่อ คุณแม่วัยใส จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกด้วยการส่งเสริมทักษะ EF (สมองส่วนหน้า) เพื่อสร้างความตระหนักในการเลี้ยงดูลูกช่วงปฐมวัย เพื่อให้เด็กจะเติบโตอย่างมีคุณภาพ ตอบสนองการเรียนรู้อย่างสมช่วงวัยต่อไป โดยหน่วยงานท้องถิ่นให้กลุ่มเยาวชนผลิตหนังสือนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยในบ้านอย่างน้อย ๓ เล่ม

แผนภาพที่ ๔-๔ การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรแก่เยาวชน

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๕. การจัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ เยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์อาจมีปัญหากับการรู้ไม่เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุค VUCA World (V : Volatility : การสั่นไหวฟุ้งกระจาย / U : Uncertainty : ความไม่แน่นอน / C : Complexity : ความซับซ้อน / A : Ambiguity : ความคลุมเครือ) ดังนั้น การจัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อเพื่อลูกรัก จึงเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับผู้ปกครองในการเลี้ยงดูลูกให้ห่างไกลสื่อดิจิทัล และร่วมออกแบบการเลี้ยงดูลูกด้วยเครื่องมือแห่งภูมิปัญญาอย่างสร้างสรรค์ โดยให้หน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานสาธารณสุขบูรณาการงานและร่วมมือกันในการ

แก้ปัญหาเด็กปฐมวัย โดยคำนึงถึงผลกระทบระยะยาว และใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน จะส่งผลให้ลดจำนวนการตกหล่นของเด็กและเยาวชน ตลอดจนมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาเด็กปฐมวัยในมิติต่าง ๆ

แผนภาพที่ ๔-๕ การจัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ เยาวชนในยุคโลกาภิวัตน์

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๖. การจัดกิจกรรมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อคัดเลือกสาขาวิชาเรียนเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ค้นหาตนเองเพื่อรู้จักตนเอง และเลือกสายการเรียนต่อในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยความตั้งใจ โดยมีเป้าหมายในการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน โรงเรียนจัดให้มีครูแนะแนวที่มีความรู้ความสามารถด้านจิตวิทยาประจำห้องเรียนเพื่อให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด สามารถให้เวลากับการพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้าน ที่สำคัญสามารถช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตของนักเรียน จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครอง/ครอบครัวเห็นความสำคัญในการเรียนของเยาวชน และเรียนรู้วิธีการสื่อสารกับลูกวัยรุ่น เพื่อสานความฝันของเยาวชน จะช่วยลดปัญหาการที่เยาวชนติดเกม ติดยาเสพติด และการรู้ไม่เท่าทันสื่อโซเชียล

แผนภาพที่ ๔-๖ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๗. การเปิดเวทีพูดคุยทำความเข้าใจกับทีมเยาวชนในพื้นที่เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ให้เยาวชนแกนนำในพื้นที่ได้รับทราบถึงกิจกรรมที่ภาครัฐส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนร่วมกันสร้างชุมชนให้น่าอยู่ เช่น กิจกรรมจัดตั้งกลุ่มแกนนำเยาวชน กิจกรรมศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนาบุคคลากร กิจกรรมพัฒนาศักยภาพด้านเสริมสร้างภาวะผู้นำ กิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กเยาวชนร่วมออกแบบ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมออกแบบกิจกรรมในรูปแบบที่กลุ่มเยาวชนต้องการ โดยใช้หลักคิดการดำเนินงาน คือ เด็กคิด เด็กนำ เด็กทำ ผู้ใหญ่หนุน ผ่านกระบวนการ กิน เที่ยว เล่น คุย ทำ แล้วให้เด็กและเยาวชนเสนอตัวแทนเป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม การเงิน ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ เพื่อจัดตั้งกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อย่างน้อยชุมชนละ ๑๐ คน เพื่อเป็นแกนหลักในการร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

แผนภาพที่ ๔-๗ การเปิดเวทีพูดคุยทำความเข้าใจกับทีมเยาวชนในพื้นที่

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๘. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่สร้างองค์ความรู้ โดยเป็นกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการลดสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงให้คลี่คลายลง โดยให้เยาวชนมีบทบาทในการจัดการความรู้และเชื่อมโยงสู่เยาวชนในพื้นที่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ระหว่างกันเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับเยาวชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้

แผนภาพที่ ๔-๘ การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่สร้างองค์ความรู้

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๙. การส่งเสริมให้เยาวชนประสานเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้นักศึกษา และกลุ่มคนรุ่นใหม่ นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนไปพัฒนาระบบและกลไกวิธีการต่าง ๆ ในการประสานเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างหลากหลายเพื่อการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ ตลอดจนสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของความรัก ความสามัคคี และร่วมมือกันเพื่อสร้างอนาคตของเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๔-๙ การส่งเสริมให้เยาวชนประสานเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๑๐. การจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติเยาวชนที่เป็นคนดีและเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนในพื้นที่ กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความภูมิใจและเป็นพลังสร้างสรรค์ให้กับเยาวชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อย่างยั่งยืนต่อไป

แผนภาพที่ ๔-๑๐ การจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติเยาวชนที่เป็นคนดีและเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนในพื้นที่

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, ๒๕๖๖

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบเฉพาะกรณี โดยมีการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยทำการศึกษาวิจัยดังนี้

๑. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีแบบสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มเยาวชนจิตอาสาในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ จ.ยะลา จ.นราธิวาส จ.ปัตตานี และจ.สงขลา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทนชุมชน ชุมชนละ ๒ คน และตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๑ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๒ คน เพื่อเก็บข้อมูลใน ๒ ประเด็นหลักได้แก่ ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ และการนำกลไกการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่

๒. การถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานของกลุ่มชุมชนในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ จ.ยะลา จ.นราธิวาส จ.ปัตตานี และจ.สงขลา ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มและสมาคม ๓ แห่ง ได้แก่ กลุ่มบุหงารายา กลุ่มลูกเหล็ก และกลุ่มसानฝัน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีศักยภาพเพียงพอหากได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และมีความต้องการที่จะรับการพัฒนาศักยภาพผ่านกลไกการศึกษาที่ปรับให้สอดคล้องกับบริบท สังคม วัฒนธรรม และสภาพการณ์ปัจจุบัน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอภิปรายผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

๑. สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๑ สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน จากการศึกษา พบว่า ปัญหาสถานการณ์ ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อแนวคิดและอุดมการณ์ โดย ปัญหาหลักมาจากพื้นฐานการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ยังมีไม่เพียงพอ ขาดความรู้ทั้งทางด้าน ภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสาร และทักษะอื่น ๆ ประกอบกับการจัดการศึกษาที่ขาดสมดุลระหว่างการศึกษายาสายสัมพันธ์กับสายศาสนาจนไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ การแก้ไขปัญหาควรเริ่มจากการให้ความรู้ ความเข้าใจในบริบทของความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเน้นการนำเอา การศึกษาเป็นเครื่องมือหลักและสำคัญในการช่วยแก้ปัญหา รวมถึงเพิ่มศักยภาพและพัฒนาวิธีการ จัดการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยครูเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างความรู้ให้เด็กและเยาวชน ทั้งในด้านวิชาการและการฝึกให้เด็กมีทักษะในการแก้ไขปัญหา การให้ข้อเท็จจริงและการเปิดกว้างใน ด้านการรับรู้ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง โรงเรียนและสถาบันครอบครัวเป็นแหล่งที่หล่อหลอมความคิด ความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความควบคุมและสร้างสมดุลระหว่างความรู้ใน ห้องเรียนและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในพื้นที่ ทั้งนี้ การสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและชุมชน ผ่านช่องทาง “พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” ยังเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่ม เยาวชนที่มีความต้องการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นในพื้นที่ทั้งสี่มิติ ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพ ทางสังคม พื้นที่ทางความคิด พื้นที่สำหรับปฏิบัติการ และพื้นที่แห่งปฏิสัมพันธ์ นอกจากนั้นแล้ว การที่สถาบันการศึกษาและภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เปิดกว้าง ให้มีพื้นที่กลางและพื้นที่สานเสวนา เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่อย่างกว้างขวางและหลากหลายมากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้าง โอกาสให้ผู้ที่มีความเห็นและจุดยืนที่แตกต่างได้ถกเถียงและโต้แย้งกันในบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อ การพูดคุย ร้องรับความต้องการในการแสดงออกทางความเห็นและความต้องการที่จะโต้แย้งคัดค้านที่ ปลอดภัยอย่างต่อเนื่องช่วยลดบรรยากาศความตึงเครียดในพื้นที่ลง การให้พื้นที่ปลอดภัยในการมี เสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็นอาจเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญอันจะช่วยลดความสูญเสียและเป็นจุดเปลี่ยน ที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์และยั่งยืนขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เป็นไปได้และพบว่า จากแนวโน้มสถานการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในภาพรวมมีแนวโน้มที่ เป็นบวกกล่าวคือ ในเชิงกายภาพจำนวนความรุนแรงนั้นลดลง แต่ยังมีประเด็นความเชื่อมั่นในเรื่อง ความปลอดภัยของประชาชนที่ยังคงดำรงอยู่ เพราะรู้สึกขาดความมั่นคงในชีวิตยังไม่ได้รับการปกป้อง คุ้มครองอย่างจริงจัง

๑.๒ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.๒.๑ ความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย การร่วมสร้างเสริมพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เยาวชนและผู้หญิง เช่น “พื้นที่สร้างสรรค์ที่ปลอดภัย สำหรับเด็กและเยาวชน” ของเครือข่ายภาคประชาชนด้านเด็กและเยาวชน “พื้นที่เสรีภาพในการ แสดงออกทางความคิดและความหลากหลาย” ของเยาวชน และ “พื้นที่สาธารณะปลอดภัย” ของ เครือข่ายผู้หญิง ที่กลุ่มเยาวชนต้องการให้เกิดขึ้นจริง เพื่อสร้างแนวทางป้องกันความรุนแรงในทุก รูปแบบที่จะเกิดกับเด็ก เยาวชนและผู้หญิง ซึ่งในบริบทนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐและ ชุมชนควรร่วมมือกันในการสรรสร้างให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ นี้ในพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วม ของเยาวชนโดยมีโรงเรียนและสถาบันครอบครัวร่วมกำหนดแนวทาง

๑.๒.๒ การกำหนดให้ภาครัฐเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตลอดจนกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ในการนำความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ไปบูรณาการกับงานของตนเพื่อลดผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนรวมทั้งเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถปกป้องตนเองและเข้าถึงกลไกการป้องกันและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน

๑.๒.๓ การส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานหรือภาคส่วนที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเข้าใจและมีทักษะที่จะร่วมกันขับเคลื่อนงาน

๑.๒.๔ ส่งเสริม สนับสนุนวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่จะนำมาซึ่งความสันติสุขในพื้นที่ เช่น

- ๑.๒.๔.๑ ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ การสื่อสารที่ชัดเจน
- ๑.๒.๔.๒ เปิดเวทีสาธารณะให้คนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันมากขึ้น
- ๑.๒.๔.๓ อบรม หรือ ปลูกฝัง ให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การคิดเชิงบวกและทักษะทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันของสังคม
- ๑.๒.๔.๔ สร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม
- ๑.๒.๔.๕ ให้โอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและเรียนแล้วมีงานทำ

๑.๒.๕ พัฒนาเครือข่ายเยาวชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความเข้มแข็ง ตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง

๑.๒.๖ ส่งเสริมให้มีเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อกระบวนการทัศน์ของเด็กและเยาวชน

๑.๒.๗ สร้างและพัฒนาพื้นที่ลานกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สร้างหอศิลป์เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชน ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นชายแดนใต้ที่งดงาม กล่อมเกลาจิตใจเด็กและเยาวชนให้อ่อนโยน และหากสนใจจริงก็สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นอาชีพได้ในอนาคต

๒. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากความซับซ้อนของปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้การแก้ปัญหาที่มีความยืดหยุ่น เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

- ๒.๑ ปัญหาจากชุมชนที่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเยาวชน
- ๒.๒ รายได้ครัวเรือนต่ำ ไม่มีเงินเพียงพอในการส่งเสริมเยาวชนให้มีศักยภาพในด้านอื่น ๆ เพื่อเพิ่มทักษะนอกห้องเรียน การสร้างสรรค์เยาวชนให้เป็นเยาวชนตัวอย่าง
- ๒.๓ ขาดงบประมาณจากภาครัฐในการสนับสนุนเยาวชนที่มีศักยภาพสูง

๓. แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๓.๑ หน่วยงานทางการศึกษาระดับนโยบาย ควรจัดตั้งงบประมาณเพื่อบูรณาการและสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ชัดเจน ตลอดจนผลักดันให้เยาวชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารโครงการ และให้เยาวชนมีส่วนร่วมในบอร์ดนโยบายในอัตราส่วนที่เหมาะสม

๓.๒ ส่งเสริมการจัดตั้งสภาเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้มีบทบาทหน้าที่หนึ่งคือ ทำหน้าที่ในการกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน

๓.๓ เปิดเวทีรับฟังความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างสร้างสรรค์

๓.๔ หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ควรมีการบูรณาการงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกัน อย่างเป็นเอกภาพ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

๓.๕ หน่วยงานทางการศึกษาในระดับพื้นที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๖ จัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ

๓.๖.๑ กิจกรรมศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ เป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชน โดยให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าเรื่องการศึกษา การสร้างคนให้เป็นคนดี ยกระดับความคิดของคนและส่งเสริมให้เยาวชนให้มีบทบาทหน้าที่ในสังคมต่อไป

๓.๖.๒ กิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กร่วมออกแบบ เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการคิดริเริ่มของเด็กที่อยากทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ เกิดรายได้แก่กลุ่มของเด็ก โดยมีความคิดมีดีด้านอาชีพที่สามารถทำร่วมกันและสามารถพัฒนาความรู้ พัฒนากลุ่มควบคู่กันไป โดยมีผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนทางด้านความรู้ งบประมาณ และแนะนำการทำงานของเด็ก

๓.๖.๓ กิจกรรมพัฒนาศักยภาพด้านเสริมสร้างภาวะผู้นำ ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างของพ่อแม่พี่น้องหรือบุคคลที่ใกล้ชิด และจากสิ่งแวดล้อม การแสดงออกถึงภาวะผู้นำของเด็ก ๆ จะโดดเด่นขึ้นเมื่อได้รวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ โดยเริ่มจากการเป็นผู้ที่เพื่อนเชื่อถือ ให้ความไว้วางใจ จะคิดจะทำอะไร หรือสิ่งอะไรเพื่อนก็ทำตาม เข้ากลุ่มเมื่อไร ก็จะแสดงออกถึงความเป็นผู้นำกลุ่ม พูดแล้วเพื่อนต้องฟังหากดูในห้องเรียนโดยทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากการค้นคว้าข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ การถอดบทเรียน สรุปผลสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบท พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้อย่างชัดเจน

๑.๒ ควรมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่มีรูปแบบวิธีเฉพาะพื้นที่

๑.๓ ควรมีความต่อเนื่องในนโยบายการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ โดยกำหนดเป้าหมายและแผนการพัฒนาเยาวชนเป็นแผนระยะสั้น เร่งด่วน ระยะปานกลาง และระยะยาวที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

๑.๔ ควรมีกระบวนการปรับปรุง พัฒนาระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

๑.๕ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมพัฒนา ศักยภาพเยาวชนใน พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสมและต่อเนื่อง

๑.๖ ควรมีกลไกที่ชัดเจนในการสนับสนุน ประสานงาน ติดตาม กระบวนการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับ บริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๗ ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ตามบริบทของพื้นที่

๑.๘ ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในบริบทของ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีทักษะทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน มีความ ตระหนัก และรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสันติสุขให้คงอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และ สังคมไทยโดยรวม

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรทำวิจัยเพื่อหาความต้องการในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยใช้กรอบคร่าวเป็นฐานในการพัฒนา

๒.๒ ควรทำวิจัยในประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๓ ควรทำวิจัยในประเด็นความเหมาะสมของงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๔ ควรทำวิจัยในประเด็นการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กลไกการศึกษาเพื่อความมั่นคงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ติน ปรัชญพฤทธิ. ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. การจัดการและพฤติกรรมองค์การ. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชันอินโดไชน่า, ๒๕๔๗.

เอกสารวิจัย

กชกร เอ็นดูราษฎร์. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัท โกรเฮ้สยาม จำกัด. วิทยานิพนธ์ ร.บ.ม. (การบริหารทั่วไป). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

บุญรัตน์ รัฐบริรักษ์. “นโยบายต่างประเทศไทยต่อเวียดนามนับจากสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

วารสาร

ชวิน พงษ์ผจญ. “สภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุข ของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ๔๔(๒): ๒๕๖๑ หน้า ๑๑๖-๑๕๗.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน, กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๕. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, หน้า ๒๒๖.

สมยศ นาวิการ. การบริหารและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๔๙.

กฎหมาย

“แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๙ ตอนพิเศษ ๒๕๘ ง, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕.

“แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๘๐)”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๕๑ ก. ๑๘ เมษายน ๒๕๖๒.

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๗๔ ก ลง ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๒.

“ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๗๒ ก ตอนพิเศษ ๒๕๘ ง, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- การศึกษาเอกชนจังหวัดสตูล, สำนักงาน. “หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.opes.go.th/sites/default/files/users/user11/%202551.pdf>, มปป.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. รายงานคณะกรรมการ อิสระเพื่อความสมานฉันท์
แห่งชาติ (กอส.): เอกชนะความรุนแรงด้วยพลัง สมานฉันท์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://chaisuk.files.wordpress.com/2008/09/nrreport-thai1.pdf>, ๒๕๔๙
- มัสลิน มาหะมะ. “อิสลามกับสถาบันครอบครัว. The Islamic Foundation”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้
จาก : <https://www.islammore.com/view/960>, ๒๕๖๖.
- ยุทธดนัย สีดาหล้า. “ถอดบทเรียน...ไม่ยากอย่างที่คิด”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
https://www.ubu.ac.th/web/files_up/44f2016090811470068.pdf, ๒๕๕๐.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. “แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf>, ๒๕๖๐.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

- สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรีย. “แผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการ
พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)”, ๒๕๖๖.
- ฮาเซ็งมะเซ็ง. “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่ใช้หลักสูตรอิสลาม
ศึกษา (แบบเข้ม) ในจังหวัดปัตตานี”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การ
บริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๗.

ภาษาต่างประเทศ

Books

- Bush, K., D., & Saltarelli, D. The two faces of education in ethnic conflict: Towards a
peacebuilding education for children. Italy : UNICEF, 2000.
- Melvin, N., J. Conflict in Southern Thailand, Islamism, violence and the state in the
Patani insurgency. Stockholm : International PeaceResearch Institute, 2007.
- Pherali, T. “Education: Cultural Reproduction, Revolution and Peacebuilding in
Conflict-Affected Societies.” In O. P. Richmond, S. Pogodda, & J. Ramović.
(Eds), The palgrave handbook of disciplinary and regional approaches to
peace (pp.193-205). London, :Palgrave Macmillan, 2016.

Journal

Brooks, M., C. & Sungtong,E. “‘We still have bombings’: School principals and insurgent violence in Southern Thailand”. International Journal of Leadership in Education, 19(5), 2016505-533.

Electronic Database

Human Rights Watch. “Targets of both sides”: Violence against students, teachers, and schools in Thailand’s Southern border provinces. (Online). Available : <http://www.refworld.org/docid/4c9c3a3a2.htm>, 2010.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พันเอก มานิตย์ เผ่าพงษ์จันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๐
การศึกษา	รร.เบญจมาชชุทิศ จังหวัดราชบุรี รร.เตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๗ รร.นายร้อย จปร. รุ่นที่ ๓๘ รร.เสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๗๙
ประวัติการทำงานโดยย่อ	ผบ.มว.ปล.ร้อย.อวบ.ร.๔ พัน.๕ ผบ.มว.ปล.ร้อย.อวบ.ร.๔ พัน.๔ ผบ.มว.รร.ตท. รอง ผบ.ร้อย.อวบ.ร.๔ พัน.๔ ฝอ.๒ ร.๔ พัน.๔ ผช.ฝอ.๓ ร.๔ พัน.๔ ผบ.ร้อย.อวบ.ร.๔ พัน.๔ ฝอ.๓ ร.๔ พัน.๔ ฝอ.๓ ร.๔ รอง ผบ.ร.๔ พัน.๒ รอง ผบ.ร.๔ พัน.๓ ทน.ฝกพ.พล.ร.๔ รอง ผบ.ร.๗ พัน.๕ ทน.ฝกพ.พลพัฒนา ๓ ทน.ฝกพ.พล.ร.๑๕ ผบ.ร.๑๕๓ พัน.๒ ฝอ.๓ ทภ.๔ รอง ผอ.กยภ.ทภ.๔ ผอ.กกร.ทน.๔ ผบ.กรม สน.พล.ร.๑๕ รองเสธ ทภ.๔ รอง ผบ.พล.ร.๑๕
ราชการต่างประเทศ	ทน.กกร.กกล.๙๗๒ ไทยติมอร์ตะวันออก ผลัดที่ ๘
ตำแหน่งปัจจุบัน	รอง ผบ.พล.ร.๑๕